മോഗ്ഗല്ലാന വുത്തിവിവരണപഞ്ചികാ.

വുത്തിസമേതാ.

നമോ തസ്സ ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ

സദ്ധമിദ്ധഗുണം സാധു നമസ്സിത്വാ തഥാഗതം,
സധമ്മസങ്ഘം ഭാസിസ്സം മാഗധം സദ്ദലക്ഖണം.

അകാരാദയോ നിഗ്ഗഹീതന്താ തേചത്താലീസക്ഖരാ വണ്ണാ നാമ ഹോന്തി, അ ആ ഇ ഈ ഉ ഊ ഏ ഐ ഓ ഔ ക ഖ ഗ ഘ ങ ച ഛ ജ ഝ ഞ ട ഠ ഡ ഢ ണ ത ഥ ദ ധ ന പ ഫ ബ ഭ മ യ ര ല വ സ ഹ ള അം; തേന ക്വത്ഥോ "ഞോനമ വണ്ണേ". തിതാലീസാതി വചനം കത്ഥവി വണ്ണലോപം ഞാപേതി; തേന-പടിസങ്ഖായോനി സോതി-ആദി സിദ്ധം.

ദസാദോ സരാ-.

തത്ഥാദിമ്ഹി ദസ വണ്ണാ സരാ നാമ ഹോന്തി; തേന ക്വത്ഥോ "സരോ ലോപോ സരേ". ച്ചാദി.

ദ്വേദ്വേ സവണ്ണാ-.

തേസു ദ്വേദ്വേ സരാ സവണ്ണാ നാമ ഹോന്തി; തേന ക്വത്ഥോ "വണ്ണപരേണ സവണ്ണോപി"

ഏ.വ.

പുബ്ബോ രസ്സോ-.

തേസു ദ്വീസു യോ യോ പുബ്ബോ സോ സോ രസ്സസഞ്ഞോ ഹോതി; തേസു ഏ ഓ സംയോഗതോ പുബ്ബാവ ദിസ്സന്തി; തേന ക്വത്ഥോ "രസ്സോ വേ".ച്ചാദി.

പരോ ദീഘോ-.

തേസ്വേവ ദ്വീസു യോ യോ പരോ സോ സോ ദീഘസഞ്ഞോ ഹോതി; തേന ക്വത്ഥോ'യോലോപനിസു ദീഘോ".ച്ചാദി.

കാദയോ ബ്യഞ്ജനാ-.

കകാരാദയോ വണ്ണാ നിഗ്ഗഹീതപരിയന്താ ബ്യഞ്ജനസഞ്ഞാ ഹോന്തി; തേന ക്വത്ഥോ "ബ്യഞ്ജനേ ദീഘരസ്സാ".ച്ചാദി.

പഞ്ച പഞ്ചകാ വഗ്ഗാ-.

കാദയോ പഞ്ചകാ പഞ്ച വഗ്ഗാ നാമ ഹോന്തീ; തേന ക്വത്ഥോ "വഗ്ഗേ വഗ്ഗന്തോ". ച്ചാദി.

ബിന്ദു നിഗ്ഗഹീതം-.

യ്വായം വണ്ണേ ബിന്ദുമത്തോ സോ നിഗ്ഗഹീതസഞ്ഞോ ഹോതി; തേന കഥ്വോ "നിഗ്ഗഹീതമി". ച്ചാദി; ഗരുസഞ്ഞാ കരണം അന്വത്ഥസഞ്ഞത്ഥം.

ഇയുവണ്ണാ ജ്ഝലാ നാമസ്സന്തേ-.

നാമം പാടിപദികം തസ്സ അന്തേ വത്തമാനാ ഇവണ്ണുവണ്ണാ ഝലസഞ്ഞാ ഹോന്തി യഥാക്കമം; തേന കഥ്വോ"ഝലാ വേ". ച്ചാദി.

പിത്ഥിയം-.

ഇത്ഥിയം വത്തമാനസ്സ നാമസ്സന്തേ വത്തമാനാ ഇവണ്ണു വണ്ണാ പസഞ്ഞാ ഹോന്തി; തേന കഥ്വാ "യേ പസ്സിവണ്ണസ്സ". ഇച്ചാദി.

ഘാ-.

ഇത്ഥിയം വത്തമാനസ്സ നാമസ്സന്തേ വത്തമാനോ ആകാരോ ഘസഞ്ഞേഞാ ഹോതി; തേന കഥ്വോ "ഘബ്രഹ്മാദിതേ".ച്ചാദി.

ഗോസ്യാലപനേ-.

ആലപനേ സി ഗസഞ്ഞോ ഹോതി; തേന കഥ്വോ "ഗേ വേ".ച്ചാദി.

സഞ്ഞാധികാരോ.

വിധിബ്ബിസേസനന്തസ്സ-.

യം വിസേസനം തദന്തസ്സ വിധി ഞാതബ്ബോ; "അതോ യോനം ടാടേ". നരാ നരേ.

സത്തമിയം പുബ്ബസ്സ-.

സത്തമീനിദ്ദേസേ പുബ്ബസ്സേവ കാരിയം ഞതബ്ബം; "സരോ ലോപോ സരേ". വേളഗ്ഗം; തമഹന്തിധ കസ്മാ ന ഹോതി; സരേതോപസിലേസികാധാരോ തഥേതാവ വുച്ചതേ പുബ്ബസ്സേവ ഹോതി ന പരസ്സാതി.

പഞ്ചമിയം പരസ്സ-.

പഞ്ചമീനിദ്ദേസേ പരസ്സ കാരിയം ഞതബ്ബം; "അതോ യോനം ടാടേ". നരാ നരേ; ഇധ ന ഹോതി ജന്തുയോ അനന്താ; ഇധ കസ്മാ ന ഹോതി; ഓസധ്യോ അനന്തരേ കതത്ഥതായ ന വ്യവ ഹിതസ്സ കാരിയം.

ആദിസ്സ-.

പരസ്സ സിസ്സമാനം കാരിയമാദിവണ്ണസ്സ ഞാതബ്ബം; "ര സങ്ഖ്യാതോ വാ". രാജിനാ.

ഛട്ഠിയന്തസ്സ-.

ഛട്ഠിനിദ്ദിട്ഠസ്സ യം കാരിയം തദന്തസ്സ വണ്ണസ്സ വിഞ്ഞേയ്യം “രാജസ്സി നാമ്ഹി“. രാജിനാ.

ങനുബന്ധോ-.

ങകാരോ’നുബന്ധോ യസ്സ സോ’ന്തസ്സ ഹോതി; “ഗോസ്സാവങി“. ഗവാസ്സം.

ടനുബന്ധാനേകവണ്ണാ സബ്ബസ്സ-.

ടകാരോ’നുബന്ധോ യസ്സ സോ’നേകക്ഖരോ ചാദേസോ സബ്ബസ്സ ഹോതി; “ഇമസ്സാനിത്ഥിയം ടേ“. ഏസു “നാമ്ഹനിമി“. അനേന.

ഞകാനുബന്ധാദ്യന്താ-.

ഛട്ഠിനിദ്ദിട്ഠസ്സ ഞാനുബന്ധകാനുബന്ധാ ആദ്യന്താ ഹോന്തി; “ബ്രൂതോ തിസ്സീഞ“. ബ്രവീതി, “ഭുസ്സ വുക“. ബഭുവ.

മനുബന്ധോ സരാനമന്താ പരോ-.

മകാരോ’നുബന്ധോ യസ്സ സോ സരാനമന്താ സരാ പരോ ഹോതീ; “മഞ്ച രുധാദീനം“. രുന്ധതി.

വിപ്പടിസേധേ-.

ദ്വിന്നം തിണ്ണം വാ പുരിസാനം സഹപ്പത്തിയം പരോ; സോ ച ഗച്ഛതി ത്വഞ്ച ഗച്ഛസി, തുമ്ഹേ ഗച്ഛഥ; സോ ച ഗച്ഛതി ത്വഞ്ച ഗച്ഛസി അഹഞ്ച ഗച്ഛാമി, മയം ഗച്ഛാമ.

സങ്കേതോ’നവയവോ’നുബന്ധോ-.

യോ’നവയവഭുതോ സങ്കേതോ സോ’നുബന്ധോതി ഞതബ്ബോ;ലതുപിതാദീനമാസിമ്ഹി. കത്താ, സങ്കേതഗ്ഗഹണം കിം? പകതീയാദിസമുദായസ്സാനുബന്ധതാ മാ ഹോതുതി; അനവയവോ ഹി സമുദായോ സമുദായരൂപത്തായേവ; അനവയവഗ്ഗഹണം കിം?’അതേന’. ജനേന; ഇമിനാവ ലോപസ്സാവഗതത്താ നാനുബന്ധലോപായ വചനമാരദ്ധം.

വണ്ണപരേന സവണ്ണോ’പി-.

വണ്ണസദ്ദോ പരോ യസ്മാ തേന സവണ്ണോ’പി ഗയ്ഹതി സംവ രൂപം; യുവണ്ണാനമ്ഞോ ലുത്താ“. വാതേരിതം, സമോനാ.

ന്തു വന്തുമന്തവാവന്തുതവന്തുസമ്ബന്ധി-.

വന്ത്വാദിസമ്ബന്ധിയേവ ന്തു ഗയ്ഹതി, “ന്തുനം ന്തോ യോമ്ഹി പഠമേ“. ഗുണവന്തോ; വന്ത്വാദിസമ്ബന്ധീതി കിം; ജന്തു തന്തു.

പരിഭാസായോ.

സരോ ലോപോ സരേ-.

സരേ സരോ ലോപനീയോ ഹോതി; തത്രിമേ, സദ്ധിന്ദ്രിയം, നോ ഹേതം, ഭിക്ഖുനോവാദോ, സമേതായസ്മാ, അഭിഭായതനം, പുത്താ മത്ഥി, അസന്തേത്ഥ.

പരോ ക്വചി ലോപനീയോ ഹോതി; സോ'പി, സാവ, യതോദകം, തതോവ; ക്വവീതി കിം? സദ്ധിന്ദ്രുയം അയമധികാരോ ആപരിച്ഛേദാവസാനാ തേന നാതിപ്പസങ്ഗോ.

നദ്വേവാ-.

പുബ്ബപരസരാ ദ്വേ'പി വാ ക്വചി ന ലുപ്പന്തേ; ലതാ ഇവ ലതേവ ലതാവ.

യുവണ്ണനമ്ഞോ ലുത്താ-.

ലുത്താ സരാ പരേസം ഇവണ്ണുവണ്ണാനം ഞോ ഹോന്തി വാ യഥാക്കമം; തസ്സേദം, വാതേരിതം, നോപേതി, വാമോരു, അതേവ'ഞ്ഞേ, വോദകം; കഥം പച്ചോരസ്മന്തി; യോഗവിഭഗാ, വാത്വേവ തസ്സിദം; ലുത്തേതി കിം? ലതാ ഇവ.

യവാ സരേ-.

സരേ പരേ ഇവണ്ണുവണ്ണാനം യകാരവകാരാ ഹോന്തിവ യഥാക്കമം; വ്യാകതോ, ഇച്ചസ്സ, അജ്ഝിണമുത്തോ, സ്വാഗതം, ഭവാപനലാനീലം; വാത്വേവ-ഇതിസ്സ; ക്വചീത്വേവ-യാനീധ, സൂപട്ഠിതം.

ഞോനം-.

ഞോനം യവാ ഹോന്തി വാ സരേ യഥാക്കമം; ത്യജ്ജ തേ'ജ്ജ സ്വാഹം സോ'ഹം,ക്വചിത്വേവ-പുത്താമത്ഥി അസന്തേത്ഥ.

ഗോസ്സാവങി-.

സരേ ഗോസ്സ അവങി ഹോതി; ഗവാസ്സം; യഥരിവ തഥരിവേതിനിപാതാവ; ഭുസാമിവേതി ഇവസദ്ദോ ഏവത്ഥോ.

ബ്യഞ്ജനേ ദീഘരസ്സാ-.

രസ്സദീഘാനം ക്വചി ദീഘരസ്സാ ഹോന്തി ബ്യഞ്ജനേ; തത്രായം, മുനീവരേ, സമ്മദേവ, മാലഹാരീ.

സരമ്ഹാ ദ്വേ-

സരമ്ഹാ പരസ്സ ബ്യഞ്ജനസ്സ ക്വചി ദ്വേ രൂപാ ഹോന്തി; പഗ്ഗഹോ; സരമ്ഹാതി-കിം? തംഖണം.

ചതുത്ഥദുതിയേസ്വേയം തതിയപഠാമാ-.

ചതുത്ഥദുതിയേസു പരേസ്വേസം ചതുത്ഥദുതിയാനം തബ്ബഗ്ഗേ തതിയപഠമാ ഹോന്തി പച്ചാസത്ത്യ; മഹദ്ധനോ, യസ ത്ഥേരോ, അപ്ഫുടം, അബ്ഭുഗ്ഗതോ; ഏ്വസ്വിതി-കിം? ഥേരോ; ഏ്വസന്തികിം?പത്ഥോ.

വിതിസ്സേവേ വാ-.

ഏ്വവസദ്ദേ പരേ ഇതിസ്സ വോ ഹോതി വാ; ഇത്ഥേവ ഇച്ചേവ; ഏ്വവേതി-കിം,ഇച്ചാഹ.

ഞോനമ വണ്ണേ-.

ഞോനം വണ്ണേ ക്വചി അ ഹോതി വാ; ദിസ്വാ യാചകമാഗതേ, അകരമ്ഭസതേ,ഏ്വസഅത്ഥോ, ഏ്വസധമ്മോ, മഗ്ഗോ അഗ്ഗമക്ഖായതി, സ്വായതനം, ഹിയ്യത്തനം, കരസ്സു; വാതേ്വവ-യാചകേ ആഗതേ, ഏ്വസോ ധമ്മോ; വണ്ണേതി കിം?സോ.

നിഗ്ഗഹീതം-.

നിഗ്ഗഭീതമാഗമോ ഹോതി വാ ക്വചി; ചക്ഖും ഉദപാദി ചക്ഖു ഉദപാദി, പുരിമംജാതി പുരിമജാതി, കത്തബ്ബം കുസലം ബഹും. അവം സിരോതി-ആദിസു നിച്ചം വവത്ഥിതവിഭാസത്താ വാധികാരസ്സ; സാമത്ഥീ യേനാഗമോവ സ ച രസ്സസരസ്സേവ ഹോതി തസ്സ രസ്സാനുഗതത്താ.

ലോപോ-.

നിഗ്ഗഹീതസ്സ ലോപോ ഹോതി വാ ക്വചി; ക്യാഹം കീമഹം, സാ രത്തോ സംരത്തോ; സല്ലേഖോ-ഗത്തുകാമോ-ഗന്തുമനോതിആദിസു നിച്ചം.

പരസരസ്സ-

നിഗ്ഗഹീതമ്ഹാ പരസ്സ സരസ്സ ലോപോ ഹോതി വാ ക്വചി; ത്വംസി ത്വമസി.

വഗ്ഗേ വഗ്ഗന്തോ-

നിഗ്ഗഹീതസ്സ ഖോ വഗ്ഗേ വഗ്ഗന്തോ വാ ഹോതി പച്ചാ സത്യാ; തങ്കരോതി തം കരോതി, തഞ്ചരതി തം ചരതി, തണ്ഠാനം തം ഠാനം, തന്ധനം തം ധനം, തമ്പാതി തം പാതി; നിച്ചം പദ മജ്ഝേ, ഗന്ത്വാ; ക്വചഞ്ഞത്രാപി, സന്തിട്ഠതി.

യേവഹിസുഞ്ഞോ-.

യഏ്വവഹിസദ്ദേസു നിഗ്ഗഹീതസ്സ വാ ഞോ ഹോതി; യയഞ്ഞദേവ, തഞ്ഞേവ, തഞ്ഹി; വാതേ്വവ-യംയദേവ.

യേ സംസ്സ-

സംസദ്ദസ്സ യം നിഗ്ഗഹീതം തസ്സ വാ ഞോ ഹോതി യകാരേ; സഞ്ഞമോ സംയമോ.

മയദാ സരേ-.

നിഗ്ഗഹീതസ്സ മയദാ ഹോന്തി വാ സരേ ക്വചി; തമഹം, തയിദം, തദലം; വാത്വേവ-തം അഹം.

വനതരഗാ ചാഗമാ-.

ഏതേ മയദാ ചാഗമാ ഹോന്തി സരേ വാ ക്വചി; തിവങ്ഗികം, ഇതോ നായതി, ചിനിത്വാ, തസ്മാതിഹ, നിരോജം, പുഥഗേവ, ഇധമാഹു, യഥയിദം, അത്തദത്ഥം; വാത്വേവ-അത്തത്ഥം; അതിപ്പഗോ ഖോ താവാതി-പഠമന്തോ പഗസദ്ദോവ.

ഛാ ളോ-.

ഛസദ്ദാ പരസ്സ സരസ്സ ളകാരോ ആഗമോ ഹോതി വാ; ഛളഹം, ഛളായതനം; വാത്വേവ-ഛ അഭിഞ്ഞാ.

തദമിനാദീനി-

തദമിനാദീനി സാധൂനി ഭവന്തി? തം ഇമിനാ തദമിനാ, സകിം ആഗാമീ സകദാഗാമീ, ഏകം ഇധ അഹം ഏകമിദാഹം, സംവിധായ അവഹാരോ സംവിദാവഹാരോ, വാരിനോ വാഹകോ വലാഹകോ, ജീവനസ്സ മൂതോ ജീമൂതോ, ഛവസ്സ സയനം സുസാനം, ഉദ്ധം ഖമസ്സ ഉദുക്ഖലം, പിസി താസോ പിസാചോ, മഹിയം രവതീതി മയൂരോ; ഏവമഞ്ഞേപി പയോഗ തോ'നുഗന്തബ്ബാ; പരേസം പിസോദരാദിവേദം ദട്ഠബ്ബം.

തവഗ്ഗവരണാനം യേ ചവഗ്ഗബയഞാ-.

തവഗ്ഗവരണാനം ചവഗ്ഗബയഞാ ഹോന്തി യഥാക്കമം യകാരേ; അപൂച്ചണ്ഡകായം, തച്ഛം, യജ്ജേവം, അജ്ഝത്തം, ഥഞ്ഞം, ദിബ്ബം, പയ്യേസനാ, പോക്ഖരഞ്ഞോ; ക്വചീത്വേവ-രത്യാ.

വഗ്ഗലസേഹി തേ-

വഗ്ഗലസേഹി പരസ്സ യകാരസ്സ ക്വചി തേ വഗ്ഗലസാ ഹോന്തി; സക്കതേ, പച്ചതേ, അട്ടതേ, കുപ്പതേ, ഫല്ലതേ, അസ്സതേ, ക്വചീ ത്വേച-ക്യാഹം.

ഹസ്സ വിപല്ലാസോ-

ഹസ്സ വിപല്ലാസോ ഹോതി യകാരേ; ഗുയ്ഹം.

വേ വാ-.

ഹസ്സ വിപല്ലാസോ ഹോതി വാ വകാരേ; ബവ്ഹാബാധോ ബഹ്വാ ബാധോ.

തഥനരാനം ടഠണലാ-.

തഥനരാനം ടഠണലാ ഹോന്തീ വാ; ദുക്കടം, അട്ഠകഥാ, ഗഹണം, പലിഘോ, പലായതി, വാത്വേച-ദുക്കതം; ക്വചീത്വേവ-സുഗതോ.

സംയോഗാദിലോപോ-

സംയോഗസ്സ യോ ആദിഭൂതോ'വയവോ തസ്സ വാ ക്വചി ലോപോ ഹോതി; പുപ്ഫംസാ, ജായതേ'ഗിനി.

വിച്ഛാഭിക്ഖഞ്ഞേസു ദ്വേ-

വീച്ഛായമാഭിക്ഖഞ്ഞേ ച യം വത്തതേ തസ്സ ദ്വേ രൂപാനി ഹോന്തി, ക്രിയായ ഗുണേന ദബ്ബേന വാ ഭിന്നേ അത്ഥേ വ്യാപിതു മിച്ഛാ വീച്ഛാ; രുക്ഖംരുക്ഖം സിഞ്ചതി, ഗാമോഗാമോ രമണീയോ, ഗാമേ ഗാമേ പാനീയം, ഗേഹേ ഗേഹേ ഇസ്സരോ, രസം രസം ഭക്ഖയതീ, കിരിയം കിരിയമാരഹതേ.

അത്ഥിയേവാനുപുബ്ബിയേ'പി വീച്ഛാ, മൂലേ ഥൂലാ, അഗ്ഗേ അഗ്ഗേ സുഖുമാ; യദി ഹി ഏത്ഥ മൂലഗ്ഗഭേദോ ന സിയാ ആനുപുബ്ബിയമ്പി ന ഭവേയ്യ, (ജേട്ഠം ജേട്ഠമനുപ്പവേസയ) മാസകം മാസകം ഇമമ്ഹാ കഹാപണാ ഭവന്താനം ദ്വിന്നം ദേഹീതി- മാസകം മാസകമിച്ചേതസ്മാ വീച്ഛാവഗമ്യതേ സദ്ദന്തരതോ പന ഇമമ്ഹാ കഹാപണാതി അവധാരണം; പുബ്ബം പുബ്ബം പുപ്ഫന്തി, പഠമം പഠമം പച്ചന്തീതി വീച്ഛാവ; ഇമേ ഉഭോ അഡ്ഢാ കതരാ കതരാ ഏസം ദ്വിന്നമഡ്ഢതാ, സബ്ബേ ഇമേ അഡ്ഢാ കതമാ കതമാ ഇമേസം അഡ്ഢതാ, ഇഹാപി വീച്ഛാവ; ആഭിക്ഖഞ്ഞം-പോനോപുഞ്ഞം, പചതി പചതി പപചതി പപചതി, ലുനാഹി ലുനാഹിത്വേവായം ലുനാതി, ഭുത്വാ ഭുത്വാ ഗച്ഛതി, പടപടാ കരോതി, പടപടായതി.

സ്യാദിലോപോ പുബ്ബസ്സേകസ്സ-.

വീച്ഛാമേകസ്സ ദ്വിത്തേ പുബ്ബസ്സ സ്യാദിലോപോ ഹോതി, ഏകേകസ്സ, കഥം മത്ഥകമത്ഥകേനാതി? സ്യാദിലോപോ പുബ്ബസ്സാതി യോഗവിഭാഗാ; ന ചാതിപ്പങ്ഗോ യോഗവിഭാഗാ ഇട്ഠപ്പസിദ്ധീതി.

സബ്ബാദീനം വീതിഹാരേ-.

സബ്ബാദീനം വീതിഹാരേ ദ്വേ ഭവന്തി പുബ്ബസ്സ സ്യാദിലോപോ ച; അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ ഭോജകാ, ഇതരീതരസ്സ ഭോജകാ.

യാവ ബോധം സമ്ഭമേ-.

തുരിതേനാപായഹേതുപദസ്സനം സമ്ഭമോ, തസ്മിം സതി വത്ഥു യാവന്തേഹ സദ്ദേഹി സോ'ത്ഥോ വിഞ്ഞായതേ താവന്തോ സദ്ദാ പയുജ്ജന്തേ; സപ്പോ സപ്പോ സപ്പോ, ബുജ്ഝസ്സു ബുജ്ഝസ്സു ബുജ്ഝസ്സു, ഭിന്നോ ഭിക്ഖുസങ്ഘോ ഭിന്നോ ഭിക്ഖുസങ്ഘോ.

ബഹുലം-.

അയമധികാരോ ആസത്ഥപരിസമത്തിയാ തേന നാതിപ്പസങ്ഗോ ഇട്ഠസിദ്ധി ച.

ഇതി മോഗ്ഗല്ലാനവ്യാകരണേ വുത്തിയം പഠമോ കണ്ഡോ.

ദ്വേദ്വേകാനേകേസു നാമസ്മാ സിയോഅംയോനാഭിസനം സ്മാഹിസനംസ്മിംസു-.

ഏതേസം ദ്വേ ദ്വേ ഹോന്തി ഏകാനേകത്ഥേസു വത്തമാനതോ നാമസ്മാ; മുനി മുനയോ, മുനിം മുനയോ, മുനിനാ മുനീഹി, മുനിസ്സ മുനീനം, മുനിസ്മാ മുനീഹി, മുനിസ്സ മുനീനം, മുനിസ്മിം മുനീസു, ഏവം കുമാരീ കുമാരിയോ, കഞ്ഞാ കഞ്ഞായോതി; ഏതാനി സത്ത ദുകാനി സത്തവിഭത്തിയോ; വിഭാഗോ വിഭത്തീതി കത്വാ-ഏത്ഥ സിഅമിതീകാരാ കാരാ ''കിമംസിസൂ''തി. സംകേതത്ഥാ.

കമ്മേ ദുതിയാ-.

കരീയതി കത്തുക്രിയായാഭിസമ്ബന്ധീയതീതി കമ്മം, തസ്മിം ദുതിയാ വിഭത്തി ഹോതി; കടം കരോതി, ഓദനം പവതി, ആദിച്ചം പസ്സതി, ഓദനോ പച്ചതീതി-ഓദനസദ്ദതോ കമ്മേതാ നപ്പതീയതേ, കിം ചരഹി? ആഖ്യാതതോ; കടം കരോതി വിപുലം ദസ്സനീയന്തി- അത്ഥേവ ഗുണ യുത്തസ്സ കമ്മതാ; ഇച്ഛിതേ'പി കമ്മത്താവ ദുതിയാ സിദ്ധ; ഗാവും പയോ ദോഹതി, ഗോമന്തം ഗാവം യാവതി, ഗവമവരുന്ധതി വജം, മാണവകം മഗ്ഗം പുച്ഛതി, ഗോമന്തം ഗാവം ഭിക്ഖതേ, രുക്ഖമവ ചിനാതി ഫലാനി, സിസ്സം ധമ്മം ബ്രൂതേ, സിസ്സം ധമ്മമനുസാസതി.

ഏവമനിചഛരിതേ'പി; അഹിം ലങ്ഘയതി, വീസം ഭക്ഖേതി; യന്നേ വിച്ഛിതം നാപി അനിച്ഛിതം തത്ഥാപി ദുതിയാ സിദ്ധാ; ഗാമം ഗച്ഛന്തോ രുക്ഖമൂലമുപസപ്പതി, പഥവിം അധിസേസ്സതി, ഗാമമധിതിട്ഠതി, രുക്ഖ മജ്ഝാസതേതി-അധിസീഠാസാനം പയോഗേ'ധികരണേ കമ്മവചനിച്ഛാ.

വത്തിച്ഛാതോ ഹി കാരകാനി ഹോന്തി; തം യഥാ- വലാഹകാ വിജ്ജോതതേ, വലാഹകസ്സ വിജ്ജോതതേ, വലാഹകോ വിജ്ജോതതേ, വലാഹകേ വിജ്ജോതതേ, വലാഹകേന വിജ്ജോതതേതി.

ഏവമഭിനവിസസ്സ വാ, ധമ്മമഭിനിവിസതേ ധമ്മേ വാ, തഥാ ഉപന്വജ്ഝാവസസ്സാഭോജനനവുത്തിചനസ്സ; ഗാമമുപവസതി, ഗാമ മനുവസതി, പബ്ബതമധിവസതി, ഘരമാവസതി; അഭോജനനിവുത്തിവച നസ്സാതി-കിം? ഗാമേ ഉപവസതി-ഭോജനനിവുത്തിം കരോതീതി അത്ഥോ. തപ്പാനാചാരേ'പി കമ്മത്താവ ദുതിയാ സിദ്ധാ, നദിമ്പിവതി, ഗാമം ചരതി; ഏവം സചേ മം നാലപിസ്സതീതി-ആദിസുപി.

വിഹിതാവ പടിയോഗേ ദുതിയാ, പടിഭന്തു തം ചുന്ദ ബോജ്ഝങ്ഗാതി-തം പടി ബോജ്ഝങ്ഗാ ഭാസന്തൂതി അത്ഥോ; യദാ തു ധാതുനാ യുത്തോ പതി തദാ തേനായോഗാ സമ്ബന്ധേ ഛട്ഠീ ച തസ്സ നപ്പടി ഭാതീതി? അക്ഖേ ദിബ്ബതി, അക്ഖേഹി ദിബ്ബതി, അക്ഖേസു ദിബ്ബതീതികമ്മകരണാധികരണവചനിച്ഛാ.

കാലദ്ധാനമച്ചന്തസംയോഗേ-.

ക്രിയാഗുണദബ്ബേഹി സാകല്ലേന കാലദ്ധാനം സമ്ബന്ധോ അച്ചന്തസംയോഗേ, തസ്മിം വിഞ്ഞായമാനേ കാലസദ്ദേഹി അദ്ധ സദ്ദേഹി ച ദുതിയാ ഹോതി; മാസമധീതേ, മാസം കല്യാണി. മാസം ഗുളധാനാ, കോസമധീതേ, കോസം കുടിലാ നദീ, കോസം പബ്ബതോ; അച്ചന്തസംയേഗേതി കിം? മാസസ്സ ദ്വീഹമധീതേ; കോസസ്സേക ദേസേ പബ്ബതോ; പുബ്ബന്ഹസമയം നിവാസേത്വാ, ഏകം സമയം ഭഗവാ, ഇമം രത്തിം ചത്താരോ മഹാരാജാതി; ഏവമാദിസു കാലവാചീഹി അച്ചന്തസംയേഗത്താവ ദുതിയാ സിദ്ധാ, വിഭത്തിവിപല്ലാസേന വാ ബഹുലം വിധാനാ-

ഫലപ്പത്തിയം ക്രിയാപരിസമത്ത്യപവഗ്ഗോ തസ്മിം വിഞ്ഞായ മാനേ കാലദ്ധാനം ക്രിയായാച്ചന്തസംയോഗേ തതിയാഭിമതാ സാപി കരണത്താവ സിദ്ധാ; മാസേനാനുവാകോ'ധീതോ, കോസേനാനുവാ കോ'ധീതോതി; അനപവഗ്ഗേതു അസാധകതമത്താ കരണത്താഭവേ ദുതിയാവ മാസമധീതോ'നുവാകോ, ന ചാനേന ഗഹിതോതി.

കാരകമജ്ഝേ യേ കാലദ്ധാനവാചിനോ തതോ സത്തമീപപഞ്ചമിയോ അഭിമതാ; അജ്ജ ഭുത്വാ ദേവദത്തോ ദ്വീഹേ ഭുഞ്ജിസ്സതി ദ്വീഹാ ഭുഞ്ജിസ്സതി, അത്രട്ഠോ'യമിസ്സാസോ കോസേ ലക്ഖം വിജ്ഝതി, കോസാ ലക്ഖം വിജ്ഝതീതി-താപീഹ സകസകകാരകവചനിച്ഛായേവ സിദ്ധാ.

ഗതിബോധാഹാരസദ്ദത്ഥകമ്മകഹജ്ജാദീനം പയോജ്ജേ-.

ഗമനത്ഥാനം ബോധത്ഥാനം ആഹാരത്ഥാനം സദ്ദത്ഥാനമകമ്മകാനം ഭജ്ജാദീനഞ്ച പയോജ്ജേ കത്തരി ദുതിയാ ഹോതി, സാമത്ഥിയാ ച പയോജകവ്യാപാരേന കമ്മതാവസ്സ ഹോതീതി പതീയതേ; ഗമ യതി മാണവകം ഗാമം, യാപയതി മാണവകം ഗാമം, ബോധയതി മാണവകം ധമ്മം, വേദയതി മാണവകം ധമ്മം, ഭോജയതി മാണവകമോദനം, ആസയതി മാണവകമോദനം, അജ്ഝാപയതി മാണവകം വേദം പാഠയതി മാണവകം വേദം, ആസയതി ദേവദത്തം, സായയതി ദേവ ദത്തം, അഞ്ഞം ഭജ്ജാപേതി, അഞ്ഞം കോട്ടാപേതി, അഞ്ഞഞ്ഞം സന്ഥരാപേതി. ഏതേസമേവാതി കിം?പാചയതി ഓദനം ദേവദത്തേന യഞ്ഞദത്തോ; പയേ പ്പോതി കിം?ഗച്ഛതി ദേവദത്തോ, യദാ ചരഹിഗമയതി ദേവദത്തം യഞ്ഞ ദത്തോ, തമപരോ പയോജയതി തദാ ഗമയതി ദേവദത്തം യഞ്ഞദത്തേനേതി - ഭവിതബ്ബം ഗമയതിസ്സാഗമനത്ഥത്താ.

ഹരാദീനം വാ-.

ഹരാദീനം പയോജ്ജേ കത്തരി ദുതിയാ ഹോതി വാ; ഹാരേതി ഹാരം ദേവദത്തം ദേവദത്തേനേതി വാ, അജ്ഝോഹാരേതി സത്തും ദേവദത്തം ദേവദത്തേനേതി വാ, കാരേതി ദേവദത്തം ദേവദത്തേനേതി വാ, ദസ്സയതേ ജനം രാജാ ജനേനേതി വാ, അഭിവാദയതേ ഗുരും ദേവദത്തം ദേവദത്തേനേതി വാ.

ന ഖാദാദീനം-.

ഖാദാദീനം പയോജ്ജേ കത്തരി ദുതിയാ ന ഹോതി; ഖാദയതി ദേവദത്തേന, ആദയതി ദേവദത്തേന, അവ്ഹാപയതി ദേവദത്തേന, സദ്ദായതി ദേവദത്തേന,

കന്ദയതി ദേവദത്തേന, നായയതി ദേവദത്തേന.

വഹിസ്സാനിയന്തുകേ-.()

വാഹയതി ഭാരം ദേവദത്തേന; അനിയന്തുകേതി-കിം?വാഹയതി ഗാരം ബലിവദ്ദേ.

ഭക്ഖിസ്സാഹിംസായം-.()

ഭക്ഖയതി മോദകേ ദേവദത്തേന; അഹിംസായന്തി കിം? ഭക്ഖയതി ബലിവദ്ദേ സസ്സം.

ധ്യാദീഹി യുത്താ-.

ധിആദീഹി യുത്തതോ ദുതിയാ ഹോതി? ധിരത്ഥുമം പൂതികായം, അന്തരാ ച രാജഗഹം, അന്തരാ ച നാളന്ദം, സമാധാനമന്തരേന, മുചലിന്ദമഭിതോ സരമിച്ചാദി-ഛട്ഠിയാപവാദോ യം.

ലക്ഖണിത്ഥമ്ഭുതവീച്ഛാസ്വഭിനാ-.

ലക്ഖണാദിസ്വത്ഥേസ്വഹിനാ യുത്തമ്ഹാ ദുതിയാ ഹോതി; രുക്ഖ മഭിവിജ്ജോതതേ വിജ്ജു, സാധു ദേവദത്തോ മാതരമഭി, രുക്ഖം രുക്ഖമഭിതിട്ഠതി.

പതിപരീഹി ഭാഗേ ച-.

പതിപരീഹി യുത്തമ്ഹാ ലക്ഖണാദിസു ഭാഗേ വത്ഥേ ദുതിയാ ഹോതി; രുക്ഖമ്പതി വിജ്ജോതതേ വിജ്ജു, സാധു ദേവദത്തോ മാതരം പതി, രുക്ഖം രുക്ഖം പതി തിട്ഠതി, യദേത്ഥ മം പതി സിയാ, രുക്ഖം പരിവിജ്ജോതതേ വിജ്ജു, സാധു ദേവദത്തോ മാതരം പരി, രുക്ഖം രുക്ഖം പരി തിട്ഠതി, യദേത്ഥ മം പരി സിയാ.

അനുനാ-.

ലക്ഖണാദിസ്വത്ഥേസ്വനുനാ യുത്തമ്ഹാ ദുതിയാ ഹോതി; രുക്ഖ മനുവിജ്ജോതതേ വിജ്ജു, സച്ചകിരിയമനുപവസ്സി; ഹേതു ച ലക്ഖണം ഭവതി, സാധു ദേവദത്തോ മാതരമനു, രുക്ഖം രുക്ഖമനു തിട്ഠതി, യദേത്ഥ മം അനുസിയാ.

സഹത്ഥേ-

സഹത്ഥേ’നുനാ യുത്തമ്ഹാ ദുതിയാ ഹോതി; പബ്ബതമനുതിട്ഠതി.

ഹീനേ-

ഹീനത്ഥേ’നുനാ യുത്തമ്ഹാ ദുതിയാ ഹോതി; അനുസാരിപുത്തം പഞ്ഞാവന്തോ.

പഞ്ഞവന്തോ-മ.

ഉപേന-.

ഹിനത്ഥേ ഉപേന യുത്തമ്ഹാ ദുതിയാ ഹോതി; ഉപസാരിപുത്ത പഞ്ഞാവന്തോ.

സത്തമ്യാധിക്യേ-.

ആധിക്യത്ഥേ ഉപേന യുത്തമ്ഹാ സത്തമീ ഹോതി; ഉപഖാരയം ദോണോ.

സാമിത്തേ'ധിനാ-.

സാമിഭാവത്ഥേ'ധിനാ യുത്തമ്ഹാ സത്തമീ ഹോതി; അധിബ്രഹ്മദത്തേ പഞ്ചാലാ, അധിപഞ്ചാലേസു ബ്രഹ്മദത്തോ.

കത്തുകരണേസു തതിയാ-.

കത്തരി കരണേ ചൈഅ കാരകേ തതിയാ ഹോതി; പുരിസേന കതം, അസിനാ ഛിന്ദതി, പകതിയാഭിരൂപോ, ഗോത്തേന ഗോതമോ'സുമേധോ നാമ നാമേന, ജാതിയാ സത്തവസ്സികോതി-ഭൂധാതുസ്സ സമ്ഭവാ കരണേ ഏവ തതിയാ; ഏവം സമേന ധാവതി, വിസമേന ധാവതി, ദ്വിദോണേന ധഞ്ഞം കിണാതി, പഞ്ചകേന പസവോ കിണാതീതി.

സഹത്ഥേന-

സഹത്ഥേന യോഗേ തതിയാ സിയാ; പുത്തേന സഹാഗതോ, പുത്തേന സദ്ധിം ആഗതോ? തതിയാപി ഛട്ഠീവ അപ്പധാനേ ഏവ ഭവതി.

ലക്ഖണേ-.

ലക്ഖണേ വത്തമാനതോ തതിയാ സിയാ; തിദണ്ഡകേന പരിബ്ബാജകമദ്ദക്ഖി, അക്ഖിനാ കാണോ, തേന ഹി അങ്ഗേന അങ്ഗിനോ വികാരോ ലക്ഖീയതേ.

ഹേതുമ്ഹി-.

തക്കിരിയായോഗ്ഗേ തതിയാ സിയാ; അന്നേന വസതി, വിജ്ജായ യസോ.

പഞ്ചമീണേ വാ-.

ഇണേ ഹേതുമ്ഹീ പഞ്ചമീ ഹോതി വാ;ജളത്താ ബദ്ധോ സതേന വാ.

ഗുണേ-

പരാങ്ഗഭുതേ ഹേതുമ്ഹി പഞ്ചമീ ഹോതി വാ; ജളത്താ ബദ്ധോ ജളത്തേന വാ, പഞ്ഞായ മുത്തോ, ഹുത്വാ അഭാവതോ'നിച്ചാ, സങ്ഖാര നിരോധാ വിഞ്ഞാണനിരോധോ.

ഛട്ഠീ ഹേത്വത്ഥേഹി-.

ഹേത്വത്ഥവചീഹി യോഗേ ഹേതുമ്ഹി ഛഠീ സിയയാ; ഉദരസ്സ ഹേതു, ഉദരസ്സ കാരണാ.

സബ്ബാദിതോ സബ്ബാ-.

ഹേത്വത്ഥേഹി യോഗേ സബ്ബാദീഹി സബ്ബാ വിഭത്തിയോ ഹോന്തി; കോ ഹേതു, കം ഹേതും, കേന ഹേതുനാ, തസ്സ ഹേതുസ്സ, കസ്മാ ഹേതുസ്മാ, കസ്സ ഹേതുസ്സ, കസ്മിം ഹേതുസ്മിം; കിം കാരണം, കേന കാരണേന; കിം നിമിത്തം, കേന നിമിത്തേന; കിം പയോജനം, കേന പയോജനേനേച്ചേവമാദി - ഹേത്വത്ഥേഹീത്വേവ-കേന കതം.

ചതുത്ഥി സമ്പദാനേ-.

യസ്സ സമ്മാ പദീയതേ തസ്മിം ചതുത്ഥി സിയാ; സങ്ഘസ്സ ദദാതി, ആധാരവിചക്ഖായം സത്തമീപി സിയാ, സങ്ഘേ ദേഹി.

താദത്ഥ്യേ-.

തസ്സേദം തദത്ഥം തദത്ഥഭാവേ ജോതനീയേ നാമസ്മാ ചതുത്ഥീ സിയാ; സീതസ്സ പടിഘാതായ, അത്ഥായ ഹിതായ ദേവമനുസ്സാനം, നാലം ദാരഭരണായ, യൂപായ ദാരു, പാകായ വജതീത്വേവമാദി.

കസ്സ സാദും ന രുച്ചതി, മാ ആയസ്മന്താനമ്പി സങ്ഘഭേദോ രുച്ചത്ഥ, ഖമതി സങ്ഘസ്സ, ഭത്തമസ്സ നച്ഛാദേതീതി-ഛട്ഠീ സമ്ബന്ധ വചനിച്ഛായം; ന ചേവം വിരോധോ സിയാ സദിസരൂപത്താ ഏവം വിധേസു ച സമ്ബന്ധസ്സ സദ്ദികാനുമതത്താ കസ്സ വാ ത്വം ധമ്മം രോചേസീതി-അത്ഥമത്തേ പഠമാ.

ഏവമഞ്ഞാപി വിഞ്ഞേയ്യാ പരതോ’പി യഥാഗമം.

രഞ്ഞോ സതം ധാരേതി, രഞ്ഞോ ഛത്തം ധാരേതീതി സമ്ബന്ധേ ഛട്ഠീ; ഏവം രഞ്ഞോ സിലാഘതേ, രഞ്ഞോ ഹനുതേ, രഞ്ഞോ ഉപ തിട്ഠതേ, രഞ്ഞോ സപതേ, ദേവാപി തസ്സ പിഹയന്തി താദിനോ, തസ്സ കുജ്ഝ മഹാവീര, യദിതം തസ്സ പകുപ്പേയ്യം, ദുഭയതി ദിസാനം മേഘോ, യോ മിത്താനം ന ദൂഹതി,[ ] യോ അപ്പദുട്ഠസ്സ നരസ്സ ദുസ്സതി, ക്യാഹം അയ്യാനം അപരജ്ഝാമി, ഇസ്സയന്തി സമണാനം തിത്ഥിയാ, ധമ്മേന നയമാനാനം കാ ഉസൂയ, [ ] രഞ്ഞോ ഭാഗ്യമാ രജ്ഝതി, രഞ്ഞോ ഭാഗ്യമിക്ഖതേ, തേന യാചിതോ അയാചിതോ വാ തസ്സ ഗാവോ പടിസുണാതി, ഗാവോ ആസുണാതി, ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസും, ഹോതു പതിഗിണാതി, ഹോത്വനുഗിണാതി, ആരോവയാമി വോ, പതിവേദയാമി വോ, ധമ്മ തേ ദേസിസ്സാമി, യഥാ നോ സത്ഥാ വ്യാകരേയ്യ, അലം തേ ഇധ വാസേന, കിം തേ ജടാഹി ദുമ്മേധ, അരഹതി മല്ലോ മല്ലസ്സാതി -ജീവിതം തിണായപി ന മഞ്ഞമനോതി താദത്ഥ്യേ ചതുത്ഥി; തിണേന യോ അത്ഥോ തദത്ഥായപീതി അത്ഥോ;

“യോ ച സിതച ഉണ്ഹച തിണാ ഭിയ്യോ ന നമഞ്ഞതി“

തിണമിവ ജീവിതം മഞ്ഞമാനോതി-സവിസയാവ വിഭത്തിയോ; സഗ്ഗായ ഗച്ഛതീതി-താദത്ഥ്യേ ചതുത്ഥി, യോ ഹി സഗ്ഗം ഗച്ഛതി തദത്ഥം തസ്സ ഗമനന്തി--കമ്മവവനിച്ഛായം തു ദുതിയാവ - സഗ്ഗം ഗച്ഛതി; ആയും ഭോതോ ഹോതു, ചിരം ജീവിതം ഭദ്ദം കല്യാണം അത്ഥം പയോജനം കുസലം അനാമയം ഹിതം പഥ്യം സുഖം സാതം ഭോതോ ഹോതു; സാധു സമ്മുതി മേതസ്സ, പുത്തസ്സാവികരേയ്യ ഗുയ്ഹമത്ഥം, തസ്സ മേ സക്കോ പാതുരഹോസി, തസ്സ പഹിണേയ്യ, ഭിക്ഖൂനം ദൂതം പാഹേസി, കപ്പതി സമണാനം ആയോഗോ, ഏകസ്സ ദിന്നം തിണ്ണം വാ പഹോതി, ഉപമം തേ കരിസ്സാമി, അഞ്ജലിം തേ പഗണ്ഹാമി, തസ്സ ഫാസു, ലോകസ്സത്ഥോ, നമോ തേ പുരിസാജഞ്ഞ, സോത്ഥി തസ്സ, അലം മല്ലോ മല്ലസ്സ, സമത്ഥോ മല്ലോ മില്ലസ്സ, തസ്സ ഹിതം തസ്സ സുഖം, സ്വാഗതം തേ മഹാരാജാതി-സമ്ബന്ധേ ഛട്ഠീ സമ്ബന്ധേ.

ഏവം വിധമഞ്ഞമ്പേവം വിഞ്ഞേയ്യം യഥാഗമം.

പഞ്ചമ്യവധിസ്മാ-.

പദത്ഥാവധിസ്മാ പഞ്ചമീ വിഭത്തി ഹോതി; ഗാമസ്മാ ആഗച്ഛതി ഏവം ചോരസ്മാ ഭായതി, ചോരസ്മാ ഉത്തസതി, ചോരസ്മാ തായതി ചോരസ്മാ രക്ഖതീതി.

സവേഭായഥ ദുക്ഖസ്സ, പമാദേ ഭയദസ്സിവാ തസന്തി ദണ്ഡസ്സാതി,-ഛട്ഠിസത്തമിയോ'പി ഹോന്തേവ സമ്ബന്ധാധാരവവനിച്ഛായം അജ്ഝേനാ പരാജേതി, പടിപക്ഖേ പരാജേതീതി-സവീസയാവ വിഭത്തിയോ; സചേ കേവട്ടസ്സ പരജ്ജിസ്സാമീതി- ഛട്ഠീപി ഹോതി സമ്ബന്ധവവനിച്ഛായം, യവേഹി ഗാവോ വാരേതി, പാപാ ചിത്തം നിവാരയേ, കാകേ രക്ഖതി തണ്ഡുലാതി-സവിസയേവ പഞ്ചമീ? ചിത്തം രക്ഖേഥ മേധാവീതി-ദുതിയാവ ദിസ്സതി കമ്മത്ഥേ; ഉപജ്ഝായാ അന്തരധായതി, ഉപജ്ഝായാ അധീതേ; കാമതോ ജായതീ സോകോതി-സവിസയേവ പഞ്ചമീ; തത്ഥേമിഛദ്ധയോ'പി ഹോന്തേവ സവിസയേ; ഹിമചന്താ പഭവതി ഗങ്ഗാ, പാണാതിപാതാ വിരമസ്സു ഖിപ്പം, അഞ്ഞോ ദേവദത്താ, ഭിന്നോ ദേവദത്താതി-സമിസയേവ പഞ്ചമീ; അഞ്ഞോ ദേവദത്താ, ഭിന്നോ ദേവദത്താതി-സവിസയേവ പഞ്ചമി; ഏവം ആരാ സോ [ ] ആസവക്ഖയാ, ഇതരോ ദേവദത്താ, ഉദ്ധം പാദതലാ, അധോ കേസമത്ഥകാ, പുബ്ബോ ഗാമാ, പുബ്ബേവ സമ്ബോധാ, തതോ പരം, തതോ അപരേന സമയേന, തതുത്തരിന്തി, സമ്ബന്ധ വചനിച്ഛായം ഛട്ഠീപി; പുരതോ ഗാമസ്സ, ദക്ഖിണതോ ഗാമസ്സ, ഉപരി പബ്ബതസ്സ, ഹേട്ഠാ പാസാദസ്സാതി;പാസാദമാരുയ്ഹ പേക്ഖതി, പാസാദാ പേക്ഖതി, ആസനേ ഉപവിസിത്വാ പേക്ഖതി ആസനാ പേക്ഖതീതി-അവധി വചനിച്ഛായം പഞ്ചമീ; പുച്ഛനഖ്യാനേസുപി; കുതോ ഭവം, പാടലിപുത്ത സ്മാതി; തഥാ ദേസകാലമാനേ'പി; പാടലിപുത്തസ്മാ രാജഗഹം സത്ത യോജനാനി സത്തസു യോജനേസൂതി വാ; ഏവമിതോ തിണ്ണം മാസാ നമച്ചയേനാതി; കിച്ഛാ ലദ്ധന്തീ-ഗുണേ പഞ്ചമീ; കച്ഛേന മേ അധി ഗതന്തി ഹേതുമ്ഹി കരണേ വാ തതിയാ; ഏവം ഥോകാ മുത്തോ, ഥോ കേന മുത്തോതി, ഥോകം വലതീതി-ക്രിയാവിസേസനേ കമ്മനി ദുതിയാ; ദൂരന്തികത്ഥയോഗേ'പി സവിസയേവ പഞ്ചമീഛട്ഠിയോ സിയും; ദൂരംഗാമസ്മാ, അന്തികം ഗാമസ്മാ, ദൂരം ഗാമസ്സ, അന്തികം ഗാമസ്സാതി-ദൂരന്തി കത്ഥേ ഹീ തു സബ്ബാവ സവിസയേ സിയും ബാധകാഭാവാ; ദൂരോ ഗാമോ, അന്തികോ ഗാമോത്വേവമാദി; കേചി പനാഹു

അസത്തവചനേഹേതേഹി പാടിപദികത്ഥേ ദുതിയാതതിയാപഞ്ചമീസത്തമിയോ സത്തവചനേഹി തു സബ്ബാവ സവിസയേതി; തേ പനഞ്ഞേഹേവ പടിക്ഖിത്താ; ദൂരം മഗ്ഗോ, അന്തികം മഗ്ഗോതി- ക്രിയാവിസേസനം ഭുധാതുസ്സ ഗമ്മ മാനത്താ; സുദ്ധോ ലോഭനീയേഹി ധമ്മേഹി, പരിമുത്തോ ദുക്ഖസ്മാ, വിവിച്ചേവ കാമേഹി, ഗമ്ഭീരതോ ച പുഥുലതോ ച യോജനം, ആയാമേന യോജനം, തതോപ്പഭുതി, യതോ സരാമി അത്താനന്തി-സവിസയേവ വിഭത്തിയോ.

അപപരീഹി വജ്ജനേ-.

വജ്ജനേ വത്തമാനേഹി അപപരീഹി യോഗേ പഞ്ചമീ ഹോതി; അപസാലായ ആയന്തി വാണിജാ, പരിസാലായ ആയന്തി വാണിജാ, സാലം വജ്ജേത്വാതി അത്ഥോ; വജ്ജനേതി കിം? രുക്ഖം പരിവിജ്ജോതതേ വിജ്ജു, ആപാടലിപുത്തസ്മാ വസ്സി ദേവോതി-മരിയാദാഭിവിധിമ്ഹിയേവ പഞ്ചമ, വിനാ പാടലപുത്തേന സഹ വേതി-വിസേസോ; ഏവം യാവ പാടലിപുത്തസ്മ വസ്സി ദേവോതി.

പടിനിധിപടിദാനേസു പതിനാ-.

പടിനിധിമ്ഹി പടിദാനേ ച വത്തമാനേന പതിനാ യോഗേ നാമസ്മാ പഞ്ചമീ വിഭത്തി ഹോതി; ബുദ്ധസ്മാ പതി സാരിപുത്തോ, ഘതമസ്സ തേലസ്മാ പതി ദദാതി, പടിനിധിപടിദാനേസൂതി-കിം? രുക്ഖം പതി വിപ്പോതതേ.

രിതേ ദുതിയാ ച-

രിതേ സദ്ദേന യോഗേ നാമസ്മാ ദുതിയാ ഹോതി പഞ്ചമീ ച രിതേ സദ്ധമ്മം, രിതേ സദ്ധമ്മാ.

വിനാഞ്ഞത്ര തതിയാ ച-.

വിനാഞ്ഞത്രസദ്ദേഹി യോഗേ നാമസ്മാ തതിയാ ച ഹോതി, ദുതിയാപഞ്ചമിയോ ച; വിനാ വാതേന, വിനാ വാതം, വിനാ വാതസ്മാ, അഞ്ഞത്ര ഏകേന പിണ്ഡപാതനീഹാരകേന, അഞ്ഞത്ര ധമ്മം, അഞ്ഞത്ര ധമ്മാ.

പുഥനാനാഹി-.

ഏതേഹി യോഗേ തതിയാ ഹോതി പഞ്ചമീ ച; പുഥഗേവ ജനേന, പുഥഗേവ ജനസ്മാ, ജനേന നാനാ, ജനസ്മാ നാനാ.

സത്തമ്യാധാരേ-.

ക്രിയാധാരഭുതകത്തുകമ്മാനം ധാരണേന യോ ക്രിയായാധാരോ തസ്മിം കാരകേ നാമസ്മാ സത്തമി ഹോതി; കടേ നിസീദതി, ഥാലിയം ഓദനം പചതി, ആകാസേ സകുണാ, തിലേസു തേലം, ഗങ്ഗായം വജോ.

നിമിത്തേ-.

നിമിത്തത്ഥേ സത്തമീ ഹോതി; അജിനമ്ഹി ഹഞ്ഞതേ ദീപി, മുസാ വാദേ പാചിത്തിയം.

യബ്ഭാവോ ഭാവലക്ഖണം-.

യസ്സ ഭാവോ ഭാവന്തരസ്സ ലക്ഖണം ഭവതി തതോ സത്തമീ ഹോതി; ഗാവീസു ദുയ്ഹമാനാസു ഗതോ, ദുദ്ധാസു ആഗതോ; ഭാവോതി കിം? യോ ജടാഹി സ ഭുഞ്ജതി; ഭാവലക്ഖണന്തി കിം;യോ ഭുജതേ സോ ദേവദത്തോ? അകാലേ വസ്സതി തസ്സ, കാലേ തസ്സ ന വസ്സതീതി-വിസയസത്തമീ.

ഛട്ഠീ ചാനാദരേ-.

യസ്സ ഭാവോ ഭാവന്തരസ്സ ലക്ഖണം ഭവതി തതോ ഛട്ഠീ ഭവതി സത്തമീ ചാനാദരേ ഗമ്യാനേ.

> “ആകോടയന്തോ സോ നേതി സിവിരാജസ്സ പേക്ഖതോ;
> മച്ചു ഗച്ഛതി ആദായ പേക്ഖമാനേ മഹാജനേ.

ഗുന്നം സാമീതി-സമ്ബന്ധേ ഛട്ഠീ, ഗേംസു സാമീതി വിസയസത്തമീ, ഏവം ഗുന്നമിസ്സരോ ഗോസിസ്സരോ, ഗുന്നം അധിപതി ഗോസു അധിപതി, ഗുന്നം ദായാദോ ഗോസു ദായാദോ ഗുന്നം സക്ഖി ഗോസു സക്ഖി, ഗുന്നം പതിഭു ഗോസുപതിഭു, ഗുന്നം പസൂതോ ഗോസു പസൂതോ, കുസലാ നച്ചഗീതസ്സ കുസലാ നച്ചഗീതേ, ആയുത്തോ കടകരണസ്സ ആയുത്തോ കടകരണേ, തഥാധാരവചനിച്ഛായം പത്തമീ; ഭിക്ഖുസു അഭിവാദേന്തി, മുദ്ധനി ചുമ്ബിത്വാ, ബാഹാസു ഗഹേത്വാ, ഹത്ഥേസു പിദ്ധായ ചരന്തി, പഥേസു ഗച്ഛന്തി, കദലീസു ഗജേ രക്ഖന്തീതി; ഞാണസ്മിം പസന്നോതിവിസയസത്തമീ; ഞാണേന പസന്നോതി-കരണേ തതിയാ; ഏവം ഞാണസ്മിം ഉസ്സുക്കോ ഞാണേന ഉസ്സുക്കോതി.

യതോ നിദ്ധാരണം-.

ജാതിഗുണക്രിയാഹി സമുദായതേകദേസസ്സ പുഥക്കരണം നിദ്ധാരണം യതോ തം കരീയതി തതോ ഛട്ഠീസത്തമിയോ ഹോന്തി; സാലിയോ സൂകധഞ്ഞാനം പഥ്യതമാ സാലിയോ സൂകധഞ്ഞേസു പഥ്യ തമാ,കണ്ഭാ ഗാവീനം സമ്പന്നഖീരതമാ കണ്ഹാ ഗാവീസു സമ്പന്ന ഖീരതമാ, ഗച്ഛതം ധാവന്തോ സീഘതമാ ഗച്ഛന്തേസു ധാവന്തോ സീഘതമാ -- സീലമേവ സുതാ സേയ്യോതി-അവധിമ്ഹിയേവ പഞ്ചമീ.

പഠമാത്ഥമത്തേ -.

നാമസ്മാഭിധേയ്യമത്തേ പഠമാവിഭത്തി ഹോതി; രുക്ഖോ, ഇത്ഥി, പുമാ നപുംസകന്തി-ലിങ്ഗമ്പി സദ്ദോത്ഥോവ, തഥാ ദോണോ, ഖാരീ ആളഹകന്തി-പരിമാണമ്പി സദ്ദത്ഥോവ, ഏകോ, ദ്വേ, ബഹവോതി-സംഖ്യാപി സദ്ദത്ഥോവ.

ആമന്തണേ -.

യതോ സദ്ദേനാഭിമുഖീകരണമാമന്തണം തസ്മിം വിസയേ പഠമാ വിഭത്തി ഹോതി; ഭോ പുരിസ, ഭോ ഇത്ഥി, ഭോ നപുംസക. ഛട്ഠീ സമ്ബന്ധേ-.

ക്രിയാകാരകസഞ്ജാതോ അസ്സേദമ്ഭാവഹേതുകോ സമ്ബന്ധോ നാമ തസ്മിം ഛട്ഠീവിഭത്തി ഹോതി; രഞ്ഞോ പുരിസോ, സരതി രജ്ജസ്സാതി-സമ്ബന്ധേ ക്ട്ഠീ, രജ്ജജസമ്ബന്ധിനിം സതിം കരോതീതി അത്ഥോ; കമ്മവചനിച്ഛായന്തു ദുതിയാവ; സരതി രജ്ജം, തഥാ രജകസ്സ വത്ഥം ദദാതി, പഹരതോപിട്ഠിം ദദാതി പൂരതി ബാലോ പാപസ്സ,

"അമച്ചേ താത ജാനാഹി ധീരേ അത്ഥസ്സ കോവിദേ"

ദിവസസ്സ തിധത്തും, സകിം പക്ഖസ്സ, പൂരം ഹിരഞ്ഞസുവണ്ണസ്സ കുമ്ഭിം ത്വേവമാദി.

കിതകപ്പയോഗേ കത്തുകമ്മേസു ബഹുലം സമ്ബന്ധവചനിച്ഛായം ഛട്ഠീ; സാധു സമ്മതോ ബഹുജനസ്സ, സുപ്പടിവിദ്ധാ ബുദ്ധാനം ധമ്മധാതു, ധമ്മസ്സ ഗുത്തോ മേധാവീ, അമതം തേസം പരിഭുത്തം, തസ്സഭവന്തി വത്താരോ, അവിസംവാദകോ ലോകസ്സ, അലജ്ജീനം നിസ്സായ, ചതുന്നം മഹാഭൂതാനംഉപാദായ പസാദോത്വേവമാദി; കത്തുകമ്മ വചനിച്ഛായന്തു തതിയാദുതിയായോവ സഞ്ചത്തോ പിതരാ അഹം, സരസി ത്വം ഏവരൂപിം വാചാ ഭാസിതാ, ഭഗവന്തം ദസ്സനായത്ഥേമാദി.

തുല്യത്ഥേന വാ തതിയാ-.

തുല്യത്ഥേന യോഗേ ഛട്ഠീ ഹോതി തതിയാ വാ; തുല്യോ പിതു, തുല്യോ പിതരാ; സദിസോ പിതു, സദിസോ പിതരാ --ഇഹ കഥം തതിയയാ ന ഹോതി; അജ്ജുനസ്സ തുലാ നത്ഥി, കേസവസ്സുപമാ നചേതിനേതേ ല്യത്ഥാ കിം ചരഹി; തുല്യാനമോപമ്മത്ഥാ.

അഅതോ യോനം ടാടേ-.

അകാരന്തതോ നാമസ്മാ യോനം ടാടേ ഹോന്തി യഥാക്കമം ടകാരാ സബ്ബാദേസത്ഥാ; ബുദ്ധാ, ബുദ്ധേ, അതോതി-കിം? കഞ്ഞായോ ഇത്ഥിയോ, വധുയോ -- ഇധ കസ്മാ ന ഭവതി അഗ്ഗയോ, അവിധാന സാമത്ഥിയാ.

നീനം വാ-.

കാരന്തതോ നാമസ്മാ നീനം ടാടേ വാ ഹോന്തി യഥാക്ക മം; രൂപാ, രൂപേ, രൂപാനി; അതോത്ഥേവ-അട്ഠീനി.

സ്മാസ്മിന്നം-.

അകാരന്തതോ നാമസ്മാ സ്മാസ്മിന്നം ടാടേ വാ ഹോന്തി യഥാക്കമം; ബുദ്ധാ, ബുദ്ധസ്മാ, ബുദ്ധേ, ബുദ്ധസ്മിം; അതോത്വേവ-അഗ്ഗീസ്മാ അഗ്ഗിസ്മിം.

സസ്സായ ചതുത്ഥിയാ-.

അകാരന്തതോ പരസ്സ സസ്സ ചതുത്ഥിയാ ആയോ ഹോതി വാ; ബുദ്ധായ, ബുദ്ധസ്സ, ഭിയ്യോ താദത്ഥ്യേയേവായമായോ ദിസ്സതേ ക്വചി ദേവഞ്ഞത്ഥ; അതോത്വേവ-ഇസിസ്സ; ചതുത്ഥിയാതി-കിം? ബുദ്ധസ്സ മുഖം -- അത്തത്ഥന്തി അത്ഥസദ്ദേന സമാസോ; സബ്ബാദിതോ'പി സ്മാസ്മിം സാനം ടാട്ഞായാ ഹോന്തേവ. നിരുത്തികാരാനുമതത്താ ബുദ്ധ വചനേ സന്ദസ്സനതോ വ-തത്രേദമുദാഹരണം?-

"അസ്മാ ലോകാ പരമ്ഹാ ച ഉഭയാ ധംസതേ നരോ"ത്യാഹം മന്തേ പരത്ഥദ്ധോ; യായേവ ഖോ പനത്ഥായ ആഗച്ഛേയ്യാഥോ; തമേവത്ഥം സാധുകം മനസി കരേയ്യാഥോതി.

ഘപതേകസ്മിം സാദീനം യയാ-.

ഘപതോ നാദീനമേകസ്മിം യയാ ഹോന്തി യഥാക്കമം; കഞ്ഞായ, രത്തിയാ, ഇത്ഥിയാ, ധേനുയാ, വധുയാ; ഏകസ്മിന്തികിം?കഞ്ഞാഹി, രത്തീഹി.

സ്സാ വാ തേതിമാമൂഹി-.

ഘപസഞ്ഞേഹി തേതിമാമൂഹി നാദീനമേകസ്മിം സ്സാ വാ ഹോതി; തസ്സാ കതം, തസ്സാ ദീയതേ, തസ്സാ നിസ്സടം, തസ്സാ പരിഗ്ഗഹോ, തസ്സാ പതിട്ഠിതം, തായ വാ; ഏവം ഏതിസ്സാ, ഏതായ, ഇമിസ്സാ, ഇമായ, അമുസ്സാ, അമുയാ; ഏതേഹീതി-കിം? സബ്ബായ, നാദീനംത്വേവ-സാ, ഘപതോത്വേവതേന, ഏകസ്മിംത്വേച-താഹി, അമൂഹി.

നമ്ഹി നുക ദ്വാദനം സത്തരസന്നം-.

ദ്വാദീനം സത്തരസന്നം സംഖ്യാനം നുക ഹോതി നമ്ഹി വിഭത്തിമ്ഹി; ദ്വിന്നം, ചതുന്നം, പഞ്ചന്നം, ഏവം യാവ അട്ഠാരസന്നം; ഉകാരോ ഉച്ചാരണത്ഥോ, കകാരോ അന്താവയവത്ഥോ, തേനനമ്ഹി ന ദീഘോ.

ബഹുകതിന്നം-.

നമ്ഹി ബഹുനോ കതിസ്സ ച സുകക ഹോതി? ബഹുന്നം, കതിന്നം.

ണ്ണംണ്ണന്നം തിതോജ്ഝാ-.

ഝസഞ്ഞാ തിതോ നംവചനസ്സ ണ്ണംണ്ണന്നം ഹോന്തി; തിണ്ണം, തിണ്ണന്നം, ഝാതി-കിം?തിസ്സന്നം.

ഉഭിന്നം-.

ഉഭാ നംവചനസ്സ ഇന്നം ഹോതി; ഉഭിന്നം.

സുഞ്സസ്സ-.

നാമസ്മാ സസ്സ സുഞ ഹോതി; ബുദ്ധസ്സ--ദ്വിസകാരപാഠേന സിദ്ധേ ലാഘവത്ഥമിദം.

സ്സംസ്സാസ്സായേസ്വിതരേകഞ്ഞേതിമാനമി-.

സ്സമാദിസ്വിതരാദീനമി ഹോതി; ഇതരിസ്സം, ഇതരിസ്സാ, ഏകിസ്സം, ഏകിസ്സാ, അഞ്ഞസ്സം, അഞ്ഞസ്സാ, ഏതിസ്സം, ഏതിസ്സായ, ഇമിസ്സം, ഇമിസ്സാ, ഇമസ്സായ; ഏസ്വിതി-കിം? ഇതരായ, ഏസന്തി-കിം? സബ്ബസ്സം, സബ്ബസ്സാ.

തായ വാ -.

സ്സമാദിസു തസ്സാ വാ ഇ ഹോതി; തിസ്സം, തസ്സം, തിസ്സാ, തസ്സാ, തിസ്സായ, തസ്സായ; സ്സംസ്സാസ്സായേസ്വിത്വേവ-തായ.

തേതിമാതോ യസ്സ സ്സായ-.

താഏതാഇമാതോ സസ്സസ്സായോ ഹോതി വാ; തസ്സായ, തായ, ഏതിസ്സായ, ഏതായ, ഇമിസ്സായ, ഇമായ.

രത്യാദീഹി ടോ സ്മിനോ-.

രത്യാദീഹി സ്മിനോ ടോ ഹോതി വാ; രത്തോ, രത്തിയം, ആദോ, ആദിസ്മിം.

സുഹിസുഭസ്സോ-.

ഉഭസ്സ സുഹിസ്വോ ഹോതി; ഉഭോസു, ഉഭോഹി.

ല്തുപിതാദീനമാ സിമ്ഹി-.

ലതുപ്പച്ചയന്താനം പിതാദീനഞ്ചാ ഹോതി സിമ്ഹി; കത്താ പിതാ; പിതു മാതു ഭാതു ധീതു ദുഹിതു ജാമാതു നത്തു ഹോതു പോതു.

ഗേ അ ച-.

ലതുപിതാദീനം അ ഹോതി ഗേ ആ ച; ഭോ കത്ത, ഭോ കത്താ, ഭോ പിത, ഭോ പിതാ.

അയ്യൂനം വാ ദീഘോ-.

അ ഇ ഉ ഇച്ചേസം വാ ദീഘോ ഹോതി ഗേ പരേ തിലിങ്ഗേ; ഭോ പുരിസാ, ഭോ പുരിസ, ഭോ അഗ്ഗീ, ഭോ അഗ്ഗി, ഭോ ഭിക്ഖൂ, ഭോ ഭിക്ഖൂ.

ഘബ്രഹ്മാദിതേ-.

ഘതോ ബ്രഹ്മാദിതോ ച ഗസ്സേ വാ ഹോതി; ഹോതി കഞ്ഞേ, ഹോതി കഞ്ഞാ, ഭോ ബ്രഹ്മേ, ഭോ ബ്രഹ്മ, ഭോ കത്തേ, ഭോ കത്ത,ഭോ ഇസേ, ഭോ ഇസി, ഭോ സഖേ, ഭോ സഖ -- സഖി സഖീതി-ഇത്ഥിയം സിദ്ധമേവ; ആകതിഗണോയം; ഏവമഞ്ഞത്രാപി.

നാമ്മാദീഹി-.

അമ്മാദീഹി ഗസ്സേന ഹോതി; ഭോതി അമ്മാ; ഭോതി അന്നാ, ഭോതി അമ്ബാ.

രസ്സോ വാ-.

അമ്മാദീനം ഗേ രസ്സോ ഹോതി വാ; ഭോതി അമ്മ, ഭോതി അമ്മാ.

ഘോ സ്സംസ്സാസ്സായംതിംസു-.

സ്സമാദിസു ഘോ രസ്സോ ഹോതി; തസ്സം, തസ്സാ, തസ്സായ, തം, സഭതിം -- ഏസ്വിതി-കിം? തായ, സഹായ.

ഏകവചനയോസ്വഘോനം-.

ഏകവചനേ യോസുവ ഘഓകാരന്തവജ്ജിതാനം നാമാനം രസ്സോഹോതി തിലിങ്ഗേ; ഇത്ഥിം, ഇത്ഥിയാ, ഇത്ഥിയോ, വധും, വധുയാ, വധുയോ; ദഢിം, ദഢിനാ, ദഢിനോ, സയമ്ഭും, സയമഭുനാ, സയമഭുവോ -- അഘോനന്തി-കിം? കഞ്ഞായ, കഞ്ഞായോ; ഓഗ്ഗഹണമുത്തരത്ഥം.

ഗേ വാ-.

അഘോനം ഗേ വാ രസ്സോ ഹോതി തിലിങ്ഗേ?ഇത്ഥി, ഇത്ഥി, വധു, വധു,ദഢി, ദഢീ, സയമ്ഭു, സയമ്ഭു -- അഘോനംത്വേവ-ഹോതി കഞ്ഞാ, ഭോ ഗോ.

സിസ്മിം നാനപുംസകസ്സ-.

നപുംസകവജ്ജിതസ്സ നാമസ്സ സിസ്മിം രസ്സോ ന ഹോതി. ഇത്ഥി, ദഢീ, വധൂ, സയമ്ഭു --സിസ്മിന്തി-കിം?ഇത്ഥിം, അനപുംസകസ്സാതി-കിം. ദഢി, കുലം.

ഗോസ്സാഗസിഹിനംസു ഗാവഗവാ-.

ഗസിഹിനം ചജ്ജിതാസു വിഭത്തിസു ഗോസദ്ദസ്സ ഗാവഗവാ ഹോന്തി; ഗാവോ, ഗവോ, ഗാവേന, ഗവേന, ഗാവസ്സ, ഗവസ്സ, ഗാവസ്മാ, ഗവസ്മാ, ഗാവേ, ഗവേ; അഗസിഹിനംസൂതി-കിം? ഭോ ഗോ ഗോ തിട്ഠതി, ഗോഹി, ഗോനം.

സുമ്ഹി വാ-.

ഗോസ്സ സുമ്ഹി ഗാവഗവാ ഹോന്തി വാ; ഗാവേസു, ഗവേസു, ഗോസു.

ഗവം സേന-.

ഗോസ്സ സേ വാ ഗവം ഹോതി സഹ സേന; ഗവം, ഗാവസ്സ, ഗവസ്സ.

ഗുന്നവ നംനാ-.

നംവചനേന സഹ ഗോസ്സ ഗുന്നം ഹോതി ഗവഞ്ച വാ; ഗുന്നം, ഗവം, ഗോനം.

നാസ്സാ-.

ഗോതോ നാസ്സ ആ ഹോതി വാ; ഗാവാ, ഗവാ, ഗാവേന, ഗവേന.

ഗാവുമ്ഹി-.

അംവചനേ ഗോസ്സ ഗാവു വാ ഹോതി; ഗാവും, ഗാവം, ഗവം--ഗോസ്സ ഗോണാദേസോ ന കതോ സദ്ദന്തരത്താ.

യം പിതോ-.

പസഞ്ഞീതോ അംവചനസ്സ യം വാ ഹോതി; ഇത്ഥിയം, ഇത്ഥിം--പിതോതി-കിം?ദദ്ധിം, രത്തിം.

നം ഝീതോ-.

ഝസഞ്ഞീതോ അംവചനസ്സ നം വാ ഹോതി; ദദ്ധിനം, ദദ്ധിം-- കഥം? ബുദ്ധം ആദിച്ചബന്ധുനന്തി-യോഗവിഭാഗാ; ഝാതി-കിം? ഇത്ഥിം, ഈതോതി -കിം?അഗ്ഗിം

യോനം നോനേ പുമേ-.

ഝിതോ യോനം നോനേ വാ ഹോന്തി യഥാക്കമം പുല്ലിങ്ഗേ, ദദ്ധിനോ, ദദ്ധിനേ, ദദ്ധീ--ഝീതോത്വേവ അഗ്ഗീ; പുമേതി-കിം?ദദ്ധീനി, കുലാനി.

നോ-.

ഝിതോ യോനം നോ വാ ഹോതി പുല്ലിങ്ഗേ; ദദ്ധിനോ തിട്ഠന്തി, ദദ്ധിനോ പസ്സ, ദദ്ധീ വാ.

സ്മിനോ നി-.

ഝിതോ സ്മിംവചനസ്സ നി ഹോതി വാ; ദദ്ധിനീ, ദദ്ധിസ്മിം, ഝിതോ ത്വേവ-അഗ്ഗിസ്മിം.

അമ്ബവാദീഹി-.

അമ്ബുആദീഹി സ്മിനോ നി ഹോതി വാ; ഫലം പതതി അമ്ബുനി,'പദുമം യഥാ പംസുനി ആതപേ കതം', വാത്വേവ-അമ്ബുമ്ഹ, പംസുമ്ഹി.

കമ്മാദിതോ-.

കമ്മാദിതോ സ്മിനോ നി ഹോതി വാ; കമ്മനീ, കമ്മേ; കമ്മ ചമ്മ വേസ്മ ഭസ്മ ബ്രഹ്മ അത്ത ആതുമ ഘമ്മ മുദ്ധ--കമ്മാദിതോതി-കിം? ബുദ്ധേ.

നാസ്സേനോ-.

കമ്മാദിതോ നാവവനസ്സ ഏനോ വാ ഹോതി; കമ്മേന, കമ്മനാ, ചമ്മേന, ചമ്മനാ--കമ്മാദിതോത്വേവ-ബുദ്ധേന.

ഝലാ സസ്സ നോ-.

ഝലതോ സസ്സ നോ വാ ഹോതി; അഗ്ഗിനോ, അഗ്ഗിസ്സ, ദധിനോ ദധിസ്സ, ഭിക്ഖുനോ, ഭിക്ഖുസ്സ, സയമ്ഭുനോ, സയമ്ഭുസ്സ--കഥം?'യോ വാ സിസ്സോ മഹാമുനേ'തി.

ഇതോ ക്വചീ സസ്സ ടാനുബന്ധേതി -()

ബ്രഹ്മാദിസു പാഠാ സസ്സ ഏ ടാനുബന്ധോ.

നാ സ്മാസ്സ-.

ഝലതോ സ്മാസ്സ നാ ഹോതി വാ; അഅഗ്ഗിനാ അഗ്ഗിസ്മാ ദധിനാ, ദധിസ്മാ, ഭിക്ഖുനാ, ഭിക്ഖുസ്മാ, സയമ്ഭുനാ, സയമ്ഭുസ്മാ.

ലാ യോനം വോ പുമേ-.

ലതോ യോനം വോ ഹോതി വാ പല്ലിങ്ഗേ; ഭിക്ഖവോ, ഭിക്ഖൂ, സയമ്ഭുവോ, സയമ്ഭു--പുമേതി-കിം?ആയൂനി.

ജനത്വാദിതോ നോ ച-.

ജന്ത്വാദിതോ യോനം നോ ഹോതി വോ ച വാ പുല്ലിങ്ഗേ; ജന്തുനോ, ജന്തവോ, ജന്തുയോ, ഗോത്രഭുനോ, ഗോത്രഭുവോ, ഗോത്രഭഅ, സഹഭുനോ, സഹഭുവോ, സഹഭു.

കുതോ-.

കുപ്പച്ചയന്തതോ യോനം നോ വാ ഹോതി പുല്ലിങ്ഗേ; വിദുനോ, വിദൂ, വിഞ്ഞുനോ, വിഞ്ഞ, സബ്ബഞ്ഞുനോ, സബ്ബഞ്ഞ.

ലോപോ'മുസ്മാ-.

അമുസദ്ദതോ യോനം ലോപോവ ഹോതി പുല്ലിങ്ഗേ; അമൂ പുമേത്വേവ-അമുയോ,അമൂനി; വോ'പവാദാ'യം.

ന നോ സസ്സ-.

അമുസ്മാ സസ്സ നോ ന ഹോതി; അമുസ്സ, നോതി-കിം? അമുയാ.

യോലോപനിസു ദീഘോ-.

യോനം ലോപേ നിസുവ ദീഘോ ഹോതി; അട്ഠി, അട്ഠീനി; യോലോപ നിസൂതി-കിം? രത്തിയോ.

സുനംഹിസു-.

എസു നാമസ്സ ദീഘോ ഹോതി; അഗ്ഗീസു, അഗ്ഗീനം, അഗ്ഗീഹനി.

പഞ്ചാദീനം ചുദ്ദസന്നമ-.

പഞ്ചാദീനം വദ്ദസന്നം സുനംഹിസ്വ ഹോതി; പഞ്ചസു, പഞ്ചന്നം, പഞ്ചഹി, ഛസു, ഛന്ന, ഛഹി; ഏവം യാവ അട്ഠാരസാ.

യവാദോ ന്തുസ്സ-.

യവാദിസു ന്തുസ്സ അ ഹോതി; ഗുണവന്താ, ഗുണവന്തം, ഗുണവന്തേ, ഗുണവന്തേന, ഇച്ചാദി--യ്വാദോതി-കിം? ഗുണവാ തിട്ഠതി. അമുസ്സാ-മ.

ന്തസ്സ ച ട വംസേ-.

അംസേസു ന്തപ്പച്ചയയസ്സ ട ഹോതി വാ ന്തുസ്സ ചി;' യം യം ഹിരാജ ഭജതി സതം വാ യദി വാ അസം'' കിച്ചാനി കുബ്ബസ്സ കരേയ്യ കിച്ചം''ഹിമവംച പബ്ബതം','സുജാതി മന്തോ'പി അജാതിമസ്സ' യോഗവിഭാഗേനാഞ്ഞത്രാപി'ചക്ഖുമാ അന്ധിതാ ഹോന്തി'' വഗ്ഗുമുദാതീരിയാ പന ഭിക്ഖൂ വണ്ണവാ ഹോന്തി.'

യോസുജ്ഝിസ്സ പുമേ-.

ഝസഞ്ഞസ്സ ഇസ്സ യോസു വാ ട ഹോതി പുല്ലിങ്ഗേ;അഗ്ഗസോ അഗ്ഗീ--ഝഗ്ഗഹണം കിം? ഇകാരന്തസമുദായസ്സ ടോ മാ സിയാതിരത്തിയോ; ഇഗ്ഗഹണം കിം? ദണ്ഡിനോ; പുവേതി-കിം; അട്ഠി.

വേവോസു ലുസ്സ-.

ലസഞ്ഞസ്സ ഉസ്സ ദേവോസു ട ഹോതി; ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖവോ, വേവോസൂതി-കിം?ചന്തുയോ; ഉഗ്ഗഹണം കിം; സയമ്ഭുവോ.

യോമ്ഹി വാ ക്വവി-.

യോമ്ഹീ ക്വചി ലസഞ്ഞസ്സ വാ ട ഹോതി; ഹേതയോ,'നന്ദന്തി തം കുരയോ ദസ്സനേന അജ്ജേവ തം കുരയോ പാപയാതു' വാതി-കിം ഹേതുയോ.

പുമാലപനേ വേവോ-.

ലസഞ്ഞതോ ഉതോ യോസ്സാലപനേ വേവോ ഹോന്തി വാ പുല്ലിങ്ഗേ; ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖവോ, ഭിക്ഖൂ--പുമേതി-കിം; ആയൂനി; ആലപനേതി-കിം? ചന്തുയോ തിട്ഠന്തി; ലുതാത്വേവൈ-ധേനുയോ,സയമ്ഭുവോ.

സ്മാഹിസ്മിന്നം മ്ഹാഭിമ്ഹി-.

നാമസ്മാ പരേസം സ്മാഹിസ്മിന്നം മ്ഹാഭിമ്ഹി വാ ഹോന്തി യഥാക്കമം; ബുദ്ധമ്ഹാ, ബുദ്ധസ്മാ, ബുദ്ധേഹി, ബുദ്ധമ്ഹി, ബുദ്ധസ്മിം--ബഹുലാധികാരാപവാദവിസയേ'പി; ദസസഹസ്സിമ്ഹി ധാതുയാ.

സുഹിസ്വസ്സേ-.

അകാരന്തസ്സ സുഹിസ്വേ ഹോതി; ബുദ്ധേസു, ബുദ്ധേഹി.

സബ്ബാദീനം നമ്ഹി ച-.

അകാരന്താനം സബ്ബാദീനം ഏ ഹോതി നമ്ഹി സുഹിസുച; സബ്ബേസം സബ്ബേസു, സബ്ബേഹി--സബ്ബാദീനന്തി-കിം?ബുദ്ധാനം; അസ്സേത്വേവ അമൂസം.

സബ്ബ കതര കതമ ഉഭയ ഇതര അഞ്ഞ അഞ്ഞതര അഞ്ഞതമ;

പുബ്ബപരാപരദക്ഖിണുത്തരാധരാനി വവത്ഥായമസഞ്ഞായം-().

യത്യ ത ഏത ഇമ അമു കിം ഏക തുമ്ഹ അമ്ഹ (ഇച്ചേതേ സബ്ബാദയോ)

സംസാനം-.

സബ്ബാദിതോ നംവചനസ്സ സംസാനം ഹോന്തി; സബ്ബേസം, സബ്ബേസാനം.

ഘപാ സസ്സ സ്സാ വാ-.

സബ്ബാദീനം ഘപതോ സസ്സ സ്സാ വാ ഹോതി; സബ്ബസ്സാ, സബ്ബായ, പഗ്ഗഹണമുത്തരത്ഥം.

സ്മിനോ സ്സം-.

സബ്ബാദീനം ഘപതോ സ്മിനോ സ്സം വാ ഹോതി; സബ്ബസ്സം, സബ്ബായ; അമുസ്സം, അമുയാ.

യം-.

ഘപതോ സ്മിനോ യം വാ ഹോതി; കഞ്ഞായം, ദഞ്ഞായ, രത്തിയം, രത്തിയാ, വധുയം, വധുയാ, സബ്ബായം, സബ്ബായ, അമുയം, അമുയാ.

തിം സഭാപരിസായ-.

സഭാപരിസാഹി സ്മിനോ തിം വാ ഹോതി; സഭതിം, സഹായ, പരിസതിം, പരിസായ.

പദാദീഹി സി-.

ഏഹി സ്മിനോ സി ഹോതി വാ, പദസി, പദസ്മിം, ബിലസി, ബിലസ്മിം.

നാസ്സ സാ-.

പദാദീഹി നാസ്സ സാ ഹോതി വാ; പദസാ, പദേന, ബിലസാ, ബിലേന.

കോധാദീഹി-.

ഏഹി നാസ്സ സാ ഹോതി വാ; കോധസാ, കോധേന, അത്ഥസാ, അത്ഥേന.

അതേന-.

അകാരന്തതോ പരസ്സ നാവവനസ്സ ഏനാദേസോ ഹോതി; ബുദ്ധേന; അതോതി-കിം?അഗ്ഗിനാ.

സിസ്സോ-.

അകാരന്തതോ നാമസ്മാ സിസ്സ ഓ ഹോതി; ബുദ്ധോ; അതോ ത്വേവ-അഗ്ഗി.

ക്വചേ വാ-.

അകാരന്തതോ നാമസ്മാ സിസ്സ ഏ ഹോതി വാ ക്വചി;'വനപ്പ ഗുമ്ബേ യഥാ ഫുസ്സിതഗ്ഗേ' അപവാദവിസയേ'പി ബഹുലം വിധാനാ, സുഖേ, ദുക്ഖേ--വാതി-കിം? വനപ്പഗുമ്ബോ; ക്വചീതി-കിം? പക്ഖേ സബ്ബത്ഥ മാ ഹോതു.

അം നപുംസകേ-.

അകാരന്തതോ നാമസ്മാ സസ്സ അം ഹോതി നപുംസകലിങ്ഗേ രൂപം.

യോനം നി-.

അകാരന്തതോ നാമസ്മാ യോനം നി ഹോതി നപുംസകേ; സബ്ബാനി, രൂപാനി --നിച്ചവിധാനേ ഫലമേകച്ചാദിസബ്ബാദനം പഠമായ.

ഝലാ വാ-.

ഝലതോ യോനം നി ഹോതി വാ നപുംസകേ; അട്ഠിനി, അട്ഠീ, ആയൂനി, ആയൂ.

ലോപോ-.

ഝലതോ യോനം ലോപോ ഹോതി; അട്ഠീ, ആയൂ, അഗ്ഗീ, ഭിക്ഖൂ, ഝലാത്വേവ-അഗ്ഗയോ; പഗേവ കസ്മാ ന ഹോതി; അന്തരങ്ഗത്താ ആകരസ്സ.

ജന്തുതീഘേപേഹി വാ-.

ജന്തുഹേതൂഹി ഈകാരന്തേഹി ഘപസഞ്ഞോഹിവ പരേസം യോനം വാ ലോപോ ഹോതി; ജന്തു ജന്തുയോ, ഹേതു ഹേതുയോ, ദധീ ദധീയോ, കഞ്ഞാ കഞ്ഞായോ, രത്തീ രത്തിയോ, ഇത്ഥീ ഇത്ഥിയോ, ദേണൂ ദേണുയാ, വൈധൂ വധുയോ.

യേപസ്സിവണ്ണസ്സ-.

പസഞ്ഞസ്സ ഇവണ്ണസ്സ ലോപോ ഹോതി വാ യകാരേ; രത്യോ രത്യാ രത്യം, പോക്ഖരഞ്ഞോ പോക്ഖരഞ്ഞ്ഞാ പോക്ഖരഞ്ഞം--വാത്വേവ-രത്തിയോ; പസ്സാതി-കിം?ദദ്ധിയോ; ഇവണ്ണസ്സാതി-കിം? ധേനുയോ വധുയാ; കൈഥം; അനുഞ്ഞാതോ അഹം മത്യാതി?' യേ പസ്സാ'തി-യോഗവിഭാഗാ.

ഗസീനം-.

നാമസ്മാ ഗസീനം ലോപോ ഹോതി വിജ്ഝന്തരാഭാവേ; ഭോ പുരിസ, അയം ദദ്ധീ.

അസംഖ്യേഹി സബ്ബാസം-.

അവിജ്ജമാനസങ്ഖ്യേഹി പരാസം സബ്ബാസം വിഭത്തീനം ലോപോഹോതി;വ വാ ഏവഏവം. ഏതസ്മായേവ ലിങ്ഗാ [ ] അസങ്ഖ്യേഹി സ്യാദുപ്പത്ത്യനുമീയതേ.

ഏകത്ഥതായം-.

ഏകത്ഥീഭാവേ സബ്ബാസം വിഭത്തീനം ലോപോ ഹോതി ബഹുലം; പുത്തീയതി, രാജപുരിസോ, വാസിട്ഠോ-- ക്വചി ന ഹോതി ബഹുലം വിധാനാ; പരന്തപോ. ഭഗന്ദരോ, പരസ്സപദം, അത്തനോപദം, ഗവമ്പതി, ദേവാനമ്പിയതിസ്സോ, അന്തേവാസീ, ജനേസുതോ, മമത്തം, മാമകോ.

പുബ്ബസ്മാമാദിതോ-.

അമാദേകത്ഥാ പുബ്ബം യദേകത്ഥം തതോ പരാസം സബ്ബാസം വിഭത്തീനം ലോപോ ഹോതി; അധിത്ഥി--ഇധ ന ഹോതി ബഹുലം വിധാനാ, യഥാപത്തിയാ, യയഥാപരിസായ; പുബ്ബസ്മാതി-കിം?ഗാമം ഗതോ.

നാതോമപഞ്ചമിയാ-.

അമാദേകത്ഥാ പുബ്ബം യദേകത്ഥമകാരന്തം തതോ പരാസം സബ്ബാസം വിഭത്തീനം ലോപോ ന ഹോതി അസ്തു ഭവത്യപഞ്ചമ്യാ; ഉപകുമ്ഭം, അപഞ്ചമിയാതി-കിം? ഉപകുമ്ഭാ ആനയ.

വാ തനിയാസത്തമിനം-

അമാദേകത്ഥാ പുബ്ബം യദേകത്ഥമകാരന്തം തതോ പരാസം തതിയാസത്തമിനം വാ അം ഹോതി; ഉപകുമ്ഭേന കതം, ഉപകുമ്ഭം കതം, ഉപകുമ്ഭേ നിധേഹി, ഉപകുമ്ഭം നിധേഹി.

രാജസ്സി നാമ്ഹി-.

നാമ്ഹി രാജസ്സി വാ ഹോതി; സബ്ബദത്തേന രാജിനാ; വാത്വേ വരഞ്ഞാ.

സുനംഹിസൂ-.

രാജസ്സ ഊ ഹോതി വാ സുനംഹിസു; രാജൂസു രാജേസു, രാജൂനം രഞ്ഞം, രാജൂഭി രാജേഭി.

ഇമസ്സാനിത്ഥിയം ടേ-.

ഇമസദ്ദസ്സാനിത്ഥിയം ടേ ഹോതി വാ സുനംഹിസു; ഏസു ഇമേസു, ഏസം ഇമേസം, ഏഹി ഇമേഹി--അനിത്ഥിയന്തി-കിം? ഇമാസു, ഇമായം, ഇമാഹി.

നാമ്ഭനിമി-.

ഇമസദ്ദസ്സാനിത്ഥിയം നാമ്ഹി അനിമി ഇച്ചാദേസാ ഹോന്തി; അനേന, ഇമിനാ; അനിത്ഥിയംത്വേവ-ഇമായ.

സിമ്ഭനപുംസകസ്സായം-.

ഇമസദ്ദസ്സാനപുംസകസ്സ അയം ഹോതി സിമ്ഹി; അയം പുരിസോ, അയം ഇത്ഥീ; അനപുംസകസ്സാതി-കിം?ഇമം.

ത്യതേതാനം തസ്സ സോ-

ത്യതേതാനമനപുംസകാനം തസ്സ സോ ഹോതി സിമ്ഹി; സ്യോ പുരിസോ, സ്യാ ഇത്ഥി; ഏവം സോ, സാ, ഏസോ, ഏസാ --അനപുംസക സ്സേത്വേവ-ത്യം, തം, ഏതം.

മസ്സാമുസ്സ-.

അനപുംസകസ്സാമുസ്സ മകാരസ്സ സോ ഹോതി സിമ്ഹി; അസു പുരിസോ, അസു ഇത്ഥി.

കേ വാ-.

അമുസ്സ മസ്സ കേ വാ സോ ഹോതി; അസുകോ അമുകോ, അസുകാ അമുകാ, അസുകം അമുകം, അസുകാനി അമുകാനി.

തതസ്സ നോ സബ്ബാസു-.

തസദ്ദസ്സ തസ്സ നോ വാ ഹോതി സബ്ബാസുവിഭത്തീസു; നേ, തേ, നായോ, തായോ, നം, തം, നാനി, താനി ഇച്ചാദി.

ട സസ്മാസ്മിംസ്സായയസ്സംസ്സാസംമ്ഭാമ്ഹിസവിമസ്സ ച-.

സാദിസ്വിമസ്സ തതസ്സ ച ടോ വാ ഹോതി; അസ്സ്ഇമസ്സ, അസ്മാ, ഇമസ്മാ, അസ്മിം ഇമസ്മിം,അസ്സായ ഇമിസ്സായ, അസ്സം ഇമസ്സം, അസ്സാ ഇമിസ്സാ, ആസം ഇമാസം, അമ്ഹാ ഇമമ്ഹാ, അമ്ഹി ഇമമ്ഹി; അസ്സ തസ്സ, അസ്മാ തസ്മാ, അസ്മിം തസ്മിം, അസ്സായ തസ്സായ, അസ്സം തസ്സം, അസ്സാ തസ്സാ, ആസം താസം, അമ്ഹാ തമ്ഹാ, അമ്ഹി തമ്ഹി. സ്സായാദിഗ്ഗഹണ മാദേസന്തരേ മാ ഹോതുതീ.

ടാ സിസ്സിസിസ്മാ-.

ഇസിസ്മാ സിസ്സ ടേ വാ ഹോതി;' യോനജ്ജ വിനയേ കങ്ഖം അത്ഥധമ്മവിദൂ ഇസേ' വാത്വേവ-ഇസി.

ദുതിയസ്സ യോസ്സ-.

ഇസിസ്മാ പരസ്സ ദുയായോസ്സ ടേ വാ ഹോതി;' സമണേ ബ്രാഹ്മണേ വന്ദേ സമ്പന്നചരണേ ഇസേ' വാത്വേവ-ഇസയോ പസ്സ; ദുതിയസ്സാതി-കിം?ഇസയോ തിട്ഠന്തി.

ഏകച്ചാദിഗതോ-.

അകാരന്തേഹി ഏകച്ചാദീഹി യോനം ടേ ഹോതി; ഏകച്ചേ തിട്ഠന്തി, ഏകച്ചേ പസ്സ--അതോതി-കിം? ഏകച്ചായോ; ഏവം ഏസേസ പഠമ.

ന നിസ്സ ടാ-.

ഏകച്ചാദീഹി പരസ്സ നിസ്സ ടാ ന ഹോതി; ഏകച്ചാനി.

സബ്ബാദീഹി പരസ്സ നിസ്സ ടാ ന ഹോതി; സബ്ബാനി.

യേയാനമേട-.

അകാരന്തേഹി സബ്ബാദീഹി യോനമേട ഹോതി; സബ്ബേ തിട്ഠന്തി സബ്ബേ പസ്സ; അതോത്വേവ-സബ്ബായോ.

നാഞ്ഞഞ്ച നാമപ്പധാനാ-.

നാമഭൂതേഹി അപ്പധാനേഹി ച സബ്ബാദീഹി യം വുത്തം യം ചഞ്ഞം സബ്ബാദികാരിയന്തം ന ഹോതി; തേ സബ്ബാ, തേ പിയസബ്ബാ, തേ അതി സബ്ബാ.

തതിയത്ഥയോഗേ-.

തതിയത്ഥേന യോഗേ സബ്ബാദീഹി യം വുത്തം യം ചഞ്ഞം സബ്ബാദി കാരിയന്തം ന ഹോതി; മാസേനപുബ്ബാനം മാസപുബ്ബാനം.

ചത്ഥസമാസേ-.

ചത്ഥസമാസവിസയേ സബ്ബാദീഹി യം വുത്തം യം ചഞ്ഞം സബ്ബാദി കാരിയന്തം ന ഹോതി; ദക്ഖിണുത്തരപുബ്ബാനം--സമാസേതി-കിം?അമുസഞ്ച തേസഞ്ച ദേഹി.

വേട-.

ചത്ഥസമാസവിസയേ സബ്ബാദീഹി യസ്സേട വുത്തോ തസ്സ വാ ഹോതി; പുബ്ബുത്തരേ, പുബ്ബുത്തരാ.

പുബ്ബാദീഹി ഝഹി-

ഏതേഹി പുബ്ബാദീഹി ഛഹി സവിസയേ ഏട വാ ഹോതി?പുബ്ബേ പുബ്ബാ, പരേ പരാ, അപരേ അപരാ,ദക്ഖിണേ ദക്ഖിണാ, ഉത്തരേ ഉത്തരാ, അധരേ അധരാ--ഛഹീതി-കിം?യേ.[ ]

മനാദീഹി സ്മിംസംനാസ്മാനം സിസോഓസാസാ-.

മനാദീഹി സമീമാദീനം സിസോഓസാസാ വാ ഹോന്തി യഥാക്കം; മനസി മനസ്മിം, മനസോ മനസ്സ, മനോ മനം, മനസാ മനേന, മനസാ മനസ്മാ--കഥം? പുത്തോ ജാതോ അവേതസോ, ഹിത്വാ യാതി സുമേധസോ; സുദ്ധുത്തരവാസസാ, ഹേമകപക്പണവാസസേതി-സകത്ഥേ ണന്താ.

മന തമ തപ തേജ സിര ഉര വച ഓജ രജ യസ പയ

സരവയയായവാസചേതാ ജലാസയാക്ഖയലോഹപടമനേസു-().

സതോ സബ്ഭേ-.

സന്തസദ്ദസ്സ സബ ഭവതി ഭകാരേ; സബ്ഭി.

ഭവതോ വാ ഹോന്തോ ഗയോനാസേ-.

ഭവന്തസദ്ദസ്സ ഭോന്താദേസോ വാ ഹോതി ഗയോനാസേ; ഭോന്ത, ഭവം, ഭോന്തോ, ഭവന്തോ, ഭോതാ, ഭവതാ, ഭോതോ, ഭവതോ--ഭോ ഇതി-ആമന്തണേ നിപാതോ’കുതോനു ആഗച്ഛഥ ഭോ തയോ ജനാ’ഏവം ഭന്തേതി-ഭദ്ദേതി-സദ്ദന്തരേന സിദ്ധം;ഭദ്ദന്ത ഇതി-ദസ്സ ദ്വിഭാവേന.

സിസ്സാഗ്ഗിതോ നി-.

അഗ്ഗിസ്മാ സിസ്സ നി ഹോതി വാ; അഗ്ഗിനീ,അഗ്ഗി.

ന്തസ്സം-.

സിമ്ഹി ന്തപ്പച്ചയസ്സ അം ഹോതി വാ; ഗച്ഛം, ഗച്ഛന്തോ.

ഭുതോ-.

ഭുധാതുതോ ന്തസ്സ അം ഹോതി സിമ്ഹി നിച്ചം പുനബ്ബിധാനാ; ഭവം.

മഹന്തരഹത്താനം ടാ വാ-.

സിമ്ഹി മഹന്താരഹന്താനം ന്തസ്സ ടാ വാ ഹോതി; മഹാ, മഹം, അരഹാ, അരഹം.

ന്തുസ്സ-.

സിമ്ഹി ന്തുസ്സടാ ഹോതി; ഗുണവാ.

അംങ്ങം നപുംസകേ-.

ന്തുസ്സ അംങ്ങം ഹോന്തി സിമ്ഹി നപുംസകേ; ഗുണവം കുലം, ഗുണഞ്ച ന്തം കുലം--നപുംസകേതി കിം? സീലവാ ഭിക്ഖു.

ഹിമവതോ വാ ഓ-.

ഹിമവതോ സിമ്ഹി ന്തുസ്സ ഓ വാ ഹോതി; ഹിമവന്തോ, ഹിമവാ.

രാജാദിയുവാദിത്വാ -.

രാജാദീഹി യയുവാദീഹി ച സിസ്സ ആ ഹോതി; രാജാ, യയുവാ--രാജ ബ്രഹ്മ സഖ അത്ത ആതുമ.

ധമ്മോ വാഞ്ഞത്ഥേ-().

ദള്ഹധമ്മാ; (ദള്ഹധമ്മോ) അസ്മാ.

ഇമോ ഭാവേ-().

അണിമാ, ലഘിമാ--യുവ സാ സുവാ മഘവ പുമ വത്തഹ.

വാമ്ഭാനങ്ങ -.

രാജാദീനം യുവാദീനം ചാനങ്ങി ഹോതി വാമ്ഹി; [ ] രാജാനം, രാജം, യുവാനം, യുവം.

യോനമാനോ-.

രാജാദീഹി യുവാദീഹി ച യോനമാനോ വാ ഹോതി; രാജാനോ, യുവാനോ--വാത്വേവ-രാജാ,രാജേ, യുവാ, യുവേ.

ആയോ നോ ച സഖാ-.

സഖതോ യോനമായോനോ ഹോന്തി വാ ആനോ ച; സഖായോ, സഖിനോ, സഖാനോ?വാത്വേവ-സഖാ, സഖേ.

ടേ സ്മിനോ-.

സഖതോ സ്മിനോ ടേ ഹോതി; സഖേ നിച്ചത്ഥോ'യമാരമ്ഭോ.

നോനാസേസ്വി-.

സഖസ്സ ഇ ഹോതി നോനാസേസു; സഖിനോ, സഖിനാ, സഖിസ്സ.

സ്മാനംസു വാ-.

സഖസ്സ വാ ഇ ഹോതീ സ്മാനംസു; സഖിസ്മാ, സഖസ്മാ, സഖീനം, സഖാനം.

യോസ്വംഹിസു ചാരങി-.

സഖസ്സ വാ ആരങി ഹോതി യോസ്വംഹിസുസ്മാനംസു ച; സഖാരോ സഖായോ, സഖാരേസു, സഖേസു,സഖാരം, സഖം, സഖാരേഹി, സഖേഹി, സഖാരാ, സഖാരസ്മാ, സഖാരാനം, സഖാനം.

ലതുപിതാദിനമസേ-.

ലതുപ്പച്ചയന്താനം പിതാദീനം ചാരങി ഭോതി സതോ'ഞ്ഞത്ര; കത്താരോ, പിതരോ, കത്താരം, പിതരം, കത്താരാ, പിതരാ, കത്തരി, പിതരി--അസേതി-കിം?കത്തുനോ, പിതുനോ.

നമ്ഹി വാ-.

നമ്ഹി ലതുപിതാദീനമാരങി വാ ഹോതി; കത്താരാനം, കത്തുനം, പിതരാനം, പിതുന്നം.

ആ-ഫ

.

നമ്ഹി ലതുപിതാദീനമാ വാ ഹോതി; കത്താനം, കത്തൂനം, പിതാനം, പിതുന്നം.

സലോപോ-.

ലതുപിതാദീഹി സസ്സ ലോപോ വാ ഹോതി; കത്തു, കത്തുനോ, സകമന്ധാതു, സകമന്ധാതുനോ, പിതു, പിതുനോ.

സുഹിസ്വാരങി-.

സുഹിസു ലതുപിതാദീനമരങി വാ ഹോതി; കത്താരേസു, കത്തുസു, പിതരേസു, പിതുസു, കത്താരേഹി, കത്തുഹി, പിതരേഹി, പിതുഹി.

നജ്ജായോസ്വാമ-.

യോസു നദീസദ്ദസ്സ ആമി വാ ഹോതി; നജ്ജായോ, നദിയോ.

ടി കതിമ്ഹാ-.

കതിമ്ഹാ യോനം ടി ഹോതി; കതി തിട്ഠന്തി, കതി പസ്സ.

ട പഞ്ചാദിഹി ചുദ്ദസഹി-.

പഞ്ചാദീഹി ചുദ്ദസഹി സംഖ്യാഹി യോനം ടോ ഹോതി; പഞ്ച പഞ്ച, ഏവം യാവ അട്ഠാരസാ--പഞ്ചാദീഹീകി-കിം? ദ്വേ തയോ ചത്താരോ; ചുദ്ദസഭീതി-കിം? ദ്വേവീസതിയോ.

ഉഭഗോഹി ടോ-.

ഉഭഗോഹി യോനം ടോ ഹോതി; ഉഭോ, ഉഭോ, ഗാവോ, ഗാവോ--കഥം? ഇമേകരത്തിം ഉഭയോ വസാമാതി- ടോമ്ഹി യകാരാഗമോ.

ആരങിസ്മാ-.

ആരങാദേസതോ പരേസം യോനം ടോ ഹോതി; സഖാരോ, കത്താരോ, പതരോ.

ടോടേ വാ-.

ആരങാദേസമ്ഹാ യോനം ടോടേ വാ ഹോന്തി യഥാക്കമം; സഖാരോ, സഖാരേ, സഖാരോ--ടോഗ്ഗഹണം ലാഘവത്ഥം.

ടാ നാസ്മാനം-.

ആരങാദേസമ്ഹാ നാസ്മാനം ടാ ഹോതി; കത്താരാ, കത്താരാ, കചി വാ ഹോതി ബഹുലാധികാരാ; ഏതാദിസാ സഖാരസ്മാ

ടി സ്മിനോ-.

ആരങാദേസമ്ഹാ സ്മിനോ ടി ഹോതി; കത്തരി, പിതരി.

ദിവാദിതോ-.

ദിവാദീഹി നാമേഹി സ്മിനോ ടി ഹോതി; ദിവി, ഭുവി--നിച്ചം വകാരാഗമോ.

രസ്സാരങി-.

സ്മിമ്ഹി ആരോ രസ്സോ ഹോതി; കത്തരി, നത്തരി.

പിതാദീനമനത്ത്വാദീനം-.

നത്ത്വാദിവജ്ജിതാനം പിതാദീനമാരോ രസ്സോ ഹോതി സബ്ബാസു വിഭത്തിസു; പിതരോ, പിതരം--അനത്ത്വാദീനന്തി കിം? നത്താരോ.

യുവാദീനം സുഹിസ്വാനങി-.

സുഹിസു യുവാദീനം ആനങി ഹോതി; യയുവാനേസു, യുവാനേഹി.

നോനാനേസ്വാ-.

ഏസു യുവാദീനമാ ഹോതി; യുവാനോ, യുവാനാ, യുവാനേ.

സ്മാസ്മിന്നം നാനേ-.

യുവാദീഹിം സ്മാസ്മിന്നം നാനേ ഹോന്തി യഥാക്കമം; യുവാനാ, യുവാനേ.

യോനം നോനേ വാ-.

യുവാദീഹി യോനം നോനേ വാ ഹോന്തി യഥാക്കമിം; യുവാനോ യുവാനേ--വാതി-കിം?യുവേ പസ്സ;നോഗ്ഗഹണം ലാഘവത്ഥം.

ഇതോ'ഞ്ഞത്ഥേ പുമേ-.

അഞ്ഞപദത്ഥേ വത്തമാനാ ഇകാരന്തതോ നാമസ്മാ യോനം നോനേ വാ ഹോന്തി യഥാക്കമം പുല്ലിങ്ഗേ, തോമരംകുസ പാണിനോ, തോമരംകുസപാണിനേ, വാത്വേവ-തോമരംകുസപാണയോ; അഞ്ഞത്ഥേതി-കിം? പാണയോ.

നേ സ്മിനോ ക്വചി-.

അഞ്ഞപദത്ഥേ വത്തമാനാ ഇകാരന്തതോ നാമസ്മാ സ്മിനോ നേ ഹോതി വാ ക്വചി;' കതഞ്ഞുമ്ഹി ച പോസമ്ഹി സീലവന്തേ അരിയവുത്തിനേ' വാത്വേവ-അരിയവുത്തിമ്ഹി; പുമേത്വേവ-അരിയയവുത്തിയാ.

പുമാ-.

പുമസദ്ദതോ സ്മിനോ യം വുത്തം തം വാ ഹോതി; പുമാനേപുമേ.

നാമ്ഹി-.

പുമസ്സ നാമ്ഹി യം വുത്തം തം വാ ഹോതി; പുമാനാ പുമേന.

സുമ്ഹാ ച-.

പുമസ്സ സുമ്ഹി യം വുത്തം തം ആ ച വാ ഹോതി; പുമാനേസു, പുമേസു, പുമാസു.

ഗസ്സം-.

പുമസദ്ദതോ ഗസ്സ അം വാ ഹോതി; ഭോ പുമം, ഭോ പുമ, ഭോ ഇത്ഥിപുമം, ഭോ ഇത്ഥിപുമ.

സാസ്സംസേ ചാനങി-.

സാസദ്ദസ്സ ആനങി ഹോതി അംസേ ഗേ ച; സാനം, സാനസ്സ, ഭോ സാന.

വത്തഹാ സനന്നം നോനാനം-.

വത്തഹാ സനന്നം നോനാനം ഹോന്തി യഥാക്കമ; വത്തഹാ നോ, വത്തഹാനാനം.

ബ്രഹ്മസ്സു വാ-.

ബ്രഹ്മസ്സു വാ ഹോതി സനംസു; ബ്രഹ്മുനോ, ബ്രഹ്മസ്സ, ബ്രഹ്മൂനം ബ്രഹ്മാനം.

നാമ്ഹി-.

ബ്രഹ്മസ്സു ഹോതി നാമ്ഹി; ബ്രഹ്മുനാ,

പുമകമ്മഥാമദ്ധാനം വാ സസ്മാസു ച-.

പുദീനമു ഹോതി വാ സസ്മാസു നാമ്ഹി ച; പുമുനോ, പുമസ്സ; പുമുനാ, പുമാനാ, പുമുനാ, പുമാനാ; കമ്മുനോ, കമ്മസ്സ; കമ്മുനാ കമ്മേസ്മാ; കമ്മുനാ, കമ്മനാ; ഥാമുനോ, ഥാമസ്സ;ഥാമുനാ, ഥാമസ്മാ; ഥാമുനാ, ഥാമേന; അദ്ധുനോ, അദ്ധസ്സ; അദ്ധുനാ, അദ്ധസ്മാ;അദ്ധുനാ, അദ്ധനാ.

യുവാ സസ്സനോ-.

യുവാ സസ്സവാ ഇനോ ഹോതി, യുവിനോ, യുവസ്സ.

നോത്താതുമാ-.

അത്താതുമേഹി സസ്സ നോ ഹോതി വാ; അത്തനോ, അത്തേസ്സ; ആതുമനോ, ആതുമസ്സ.

സുഹിസു നക-.

അത്തആതുമാനം സുഹിസു വാ നക ഹോതി; അത്തനേസു, അത്തേസു, ആതുമനേസു, ആതുമേസു; അത്തനേഹി, അത്തേഹി; ആതുമനേഹി, ആതുമേഹി--കഥം?വേരിനേസൂതി-നക ഇതി യോഗവിഭാഗാ.

സ്മാസ്സനാ ബ്രഹ്മാ ച-.

ബ്രഹ്മ അത്തആതുമേഹി ച സ്മാസ്സ നാ ഹോതി; ബ്രഹ്മുനാ, അത്തനാ, ആതുമനാ.

ഇമേതാനമേനാണ്വാദേസേ ദുതിയായം-.

ഇമഏ്വതസദ്ദാനം കഥിതാനുകഥനവിസയേ ദുതിയായമേനാദേസോ ഹോതി; ഇമം ഭിക്ഖും വിനയമജ്ഝാപയഅഥോ ഏനം ധമ്മമജ്ഝാപയ, ഇമേ ഭിക്ഖൂ വിനയമജ്ഝാപയ അഥോ ഏനേ ധമ്മമജ്ഝാപയ; ഏവമേ തസ്സ ച യോജനീയം.

കിസ്സ കോ സബ്ബാസു-.

സബ്ബാസു വിഭത്തിസുകിസ്സകോ ഹോതി; കോ, കേ, കാ, കായോ, കം, കാനി, കേനേച്ചാദി.

കി സസ്മിംസുവാനിത്ഥിയം-.

അനിത്ഥിയം കിസ്സ കി വാ ഹോതി സസ്മിംസു; കിസ്സ, കസ്സ, കിസ്മിം, കസ്മിം; അനിത്ഥിയന്തി-കിം? കോ, കം.

ഇമസ്സിദം വാ-.

അംസിസു സഹ തേഹിഇമസ്സിദം ഹോതി വാ നപുംസകേ; ഇദം, ഇമം; ഇദം,ഇമം.

അമുസ്സാദും-.

അംസിസു സഹ തേഹി അമുസ്സ അദും ഹോതി വാ നപുംസകേ; അദും, അമും; അദും, അമും.

സുമ്ഭാമ്ഭസ്സാസ്മാ-

അഹ്മസ്സ അസ്മാ ഹോതി വാ സുമ്ഹി; ഭത്തീരസ്മാസു സാ തവ; വാതേവ-അമ്ഹേസു.

നമ്ഹി തിചതുന്തമിത്ഥിയം തിസ്സചതസ്സാ-.

നമ്ഹി തിചതുന്നം തിസ്സവതസ്സാ ഹോന്തിത്ഥിയം യഥാക്കമം; തിസ്സന്നം, വതസ്സന്നം; ഇത്ഥിയന്തി-കിം? തിണ്ണം, ചതുന്നം.

തിസ്സോചതസ്സോ യോമ്ഹി സവിഭത്തീനം-. വിഭത്തിസഹിതാനം തിവതുന്നം യോമ്ഹി തിസ്സോ ചതസ്സോ ഹോന്തിത്ഥിയം യഥാക്കമം; തിസ്സോ,ചതസ്സോ

തീണിചത്താരി നപുംസകേ-.

യോമ്ഹിസവിഭത്തീനം തിചതുന്നം യഥാക്കമംതീണി ചത്താരി ഹോന്തി നപുംസകേ; തീണി, ചത്താരി.

പുമേ തയോചത്താരോ-.

യോമ്ഹി സവിഭത്തീനം തിചതുന്നം തയോചത്താരോ ഹോന്തി യഥാക്കമം പുല്ലിങ്ഗേ; തയോ, ചത്താരോ.

ചതുരോവാ ചതുസ്സ-.

ചതുസദ്ദസ്സ സവിഭത്തിസ്സ യോമ്ഭി ചതുരോ വാ ഹോതി പുല്ലിങ്ഗേ; ചതുരോ ജനാ സംവിധായ; കഥം? ചതുരോ നിമിത്തേനാദ്ദസാസിന്തി ലിങ്ഗവിപല്ലാസാ.

മയമസ്മാമ്ഹസ്സ-.

യേയാസ്വമ്ഹസ്സ സവിഭത്തിസ്സഅസ്മാകംമമം ഹോന്തി വാ യഥാക്കമം; അസ്മാകം, അമ്ഹാകം; മമം, മമ.

സിമ്ഭഹം-.

സിമ്ഹി അമ്ഹസ്സ സവിഭത്തിസ്സ അഹം ഹോതി; അഹം.

തുമ്ഹസ്സ തുവംത്വമമ്ഹി ച-.

അമ്ഹീ സിമ്ഹി ച തുഹ്മസ്സ സവിഭത്തിസ്സ തുവംത്വം ഹോന്തി യഥാക്കമം; തുവം, ത്വം.

തയാതയീനം ത്വം വാ തസ്സ-.

തുമ്ഹസ്സതയാതയീനം തകാരസ്സത്വ ഹോതി വാ; ത്വയാ, തയാ; ത്വയി, തയി.

സ്മാമ്ഹി ത്വമ്ഹാ-.

സ്മാമ്ഹി തുമ്ഹസ്സ സവിഭത്തിസ്സ ത്വമ്ഹാ ഹോതി വാ; പത്താ നിസ്സംസയം [ ] ത്വമ്ഹാ--വാത്വേവ-ത്വയാ.

ന്തന്തുനം ന്തോ യോമ്ഹി പഠമേ-.

പഠമേ യോമ്ഹി ന്തന്തുനം സവിഭത്തിനം ന്തോ ഇച്ചാദേസോ വാ ഹോതി; ഗച്ഛന്തോ, ഗച്ഛന്താ; ഗുണവന്തോ, ഗുണവന്താ.

തം നമ്ഹി-.

നമ്ഹി ന്തന്തുനം സവിഭത്തിനം തം വാ ഹോതി; ഗച്ഛതം, ഗച്ഛന്താനം; ഗുണവതം, ഗുണവന്താനം.

തോതാതിതാ സസ്മാസ്മിംനാസു-.

സാദിസുന്തന്തുനം സവിഭത്തിനം തോതാതിതാ ഹോന്തി വാ യഥാക്കമം; ഗച്ഛതോ, ഗച്ഛന്തസ്സ; ഗുണവതോ, ഗുണവന്തസ്സ; ഗച്ഛതാ, ഗച്ഛന്തമ്ഹാ; ഗുണവതാ, ഗുണവന്തമ്ഹാ; ഗച്ഛതി, ഗച്ഛന്തേ;ഗുണവതി, ഗുണവന്തേ; ഗച്ഛതാ, ഗച്ഛന്തേന; ഗുണവതാ, ഗുണവന്തേന.

ടടാഅം ഗേ-.

ഗേ പരേ ന്തന്തുനം സവിഭത്തീനം ടടാഅം ഇച്ചാദേസാ ഹോന്തി; ഭോ ഗച്ഛ, ഭോ ഗച്ഛാ, ഭോക ഗച്ഛം; ഭോ ഗുണവ, ഭോ ഗുണവാ, ഭോ ഗുണവം.

യോമ്ഹി ദ്വിന്നം ദുവേദ്വേ-.

യോമ്ഹി ദ്വിസ്സ സവിഭത്തിസ്സ ദുവേദ്വേ ഹോന്തി പച്ചേകം; ദുവേ, ദ്വേ.

ദുവിന്നം നമ്ഹി വാ-.

നമ്ഹി ദ്വിസ്സ സവിഭത്തിസ്സ ദുവിന്നം ഹോതി വാ; ദുവിന്നം, ദ്വിന്നം.

രാജസ്സ രഞ്ഞം-.

നമ്ഹി രാജസദ്ദസ്സസവിഭത്തിസ്സരഞ്ഞം ഹോതി വാ; രഞ്ഞം, രജാനം

നാസ്മാസു രഞ്ഞാ-.

നാസ്മാസു രാജസ്സ സവിഭത്തിസ്സരഞ്ഞാ ഹോതി, രഞ്ഞാ കതം, രഞ്ഞാനിസ്സടം.

രഞ്ഞോരഞ്ഞസ്സരാജിനോ സേ-.

സേ രാജസ്സ സവിഭത്തിസ്സ രഞ്ഞോരഞ്ഞസ്സരാജിനോ ഹോന്തി; രഞ്ഞോ, രഞ്ഞസ്സ, രാജിനോ.

സ്മിമ്ഹി രഞ്ഞേരാജിനി-.

സ്മിമ്ഹി രാജസ്സ സവിഭത്തിസ്സ രഞ്ഞേരാജിനി ഹോന്തി; രഞ്ഞേ,രാജിനി.

സമാസേ വാ-.

സമാസവിസയേ ഏതേ ആദേസാ രാജസ്സവാ ഹോന്തി; കാസിരഞ്ഞാ, കാസിരാജേന; കാസിരഞ്ഞാ, കാസിരാജസ്മാ; കാസിരഞ്ഞോ, കാസിരാജസ്സ; കാസിരഞ്ഞേ, കാസിരാജേ.

സ്മിമ്ഹി തുമ്ഹാമ്ഹാനംതയിമയി-.

സ്മിമ്ഹി തുമ്ഹഅമ്ഹസദ്ദാനം സവിഭത്തീനം തയിമയി ഹോന്തി യഥാക്കമം; തയി,മയയി.

അമ്ഹി തംമംതവംമമം-.

അമ്ഹി തുമ്ഹഅമ്ഹസദ്ദാനം സവിഭത്തീനം തംമംതവംമമം ഹോന്തി യഥാക്കമം; തം, മം, തവം, മമം.

നാസ്മാസുതയാമയാ-.

നാസ്മാസു തുമ്ഹഅമ്ഹസദ്ദാനം സവിഭത്തീനം തയാമയാ ഹോന്തി യഥാക്കമം; തയാ കതം, മയാ കതം; തയാ നിസ്സടം, മയാ നിസ്സടം.

തവമമതുയ്ഹംമയ്ഹം സേ-.

സേതുമ്ഹഅമ്ഹസദ്ദാനം സവിഭത്തീനം തവമമതുയ്ഹംമയ്ഹം ഹോന്തി യഥാക്കമം; തവ, തുയ്ഹം; മമ,മയ്ഹം.

ങംങകം നമ്ഹി-.

നമ്ഹി തുമ്ഹഅമ്ഹസദ്ദാനം സവിഭത്തീനം ങംങാകം ഹോന്തി പച്ചേകം; തുമ്ഹം, തുമ്ഹാകം, അമ്ഹം, അമ്ഹാകം--യഥാസങ്ഖ്യമത്ര ന വിവച്ഛതേ.

ദുതിയേ യോമ്ഹി വാ-.

തുമ്ഹഅമ്ഹസദ്ദാനം സവിഭത്തീനം പച്ചേകം ഞംഞാകം വാ ഹോന്തി യോമ്ഹി ദുതിയേ; തുമ്ഹം'തുമ്ഹാകം, തുമ്ഹേ; അമ്ഹം,അമ്ഹാകം,അമ്ഹേ.

അപാദാദോ പദതേകവാക്യേ-.

ഇദമധികതം വേദിതബ്ബം; പജ്ജതേ'നേനത്ഥോതി-പദം, സ്യാദ്യന്തം ത്യാദ്യാന്തഞ്ച; പദസമൂഹോ വാക്യം.

യോനംഹിസ്വപഞ്ചമ്യാ വോനോ-.

അപഞ്ചമിയാ യോനംഹിസ്വപാദാദോ വത്തമാനാനം പദസ്മാ പരേസം ഏകവാക്യേ ഠിതാനം തുമ്ഹഅമ്ഹസദ്ദാനം സവിഭത്തീനം വോ നോ ഹോന്തി വാ യഥാക്കമം; തിട്ഠഥ വോ, തിട്ഠഥ തുമ്ഹേ; തിട്ഠാമ നോ, തിട്ഠാമ മയം; പസ്സതി വോ, പസ്സതി തുമ്ഹേ; പസ്സതി നോ, പസ്സതിഅമ്ഹേ; ദീയതേ വോ, ദീയതേ തുമ്ഹം; ദീയതേ നോ,

ദീയതേ അമ്ഹം; ധനം വോ, ധനം തുമ്ഹം; ധനം നോ, ധനം അമ്ഹം; കതം വോ, കതം തുമ്ഹേഹി; കതം നോ, കതം അമ്ഹേഹി--അപഞ്ചമ്യാതി-കിം?നിസ്സടം തുമ്ഹേഹി, നിസ്സടം അമ്ഹേഹി; അപാദാദോത്വേവ

"ബലഞ്ച ഭിക്ഖൂനമനുപ്പദിന്നം,
തുമ്ഹേഹി പുഞ്ഞം പസുതം അനപ്പകം";

പദതോത്വേവ- തുമ്ഹേ തിട്ഠഥ; ഏകവാക്യേത്വേവ- ദേവദത്തോ തിട്ഠതി ഗാമേ, തുമ്ഹേ തിട്ഠഥനഗരേ; സവിഭത്തീനംത്വേവ- അരഹതി ധമ്മോ തുമ്ഹാദിനം; അരഹതി ധമ്മോ അമ്ഹാദിസാനം.

തേമേ നാസേ-.

നാമ്ഹി സേ ച അപാദാദോ വത്തമാനാനം പദസ്മാ പരേസം ഏക വാക്യേ ഠിതാനം തുമ്ഹഅമ്ഭസദ്ദാനം സവിഭത്തീനം തേമേ വാ ഹോന്തി യഥാക്കമം; കതം തേ, കതം തയാ; കതംമേ, കതം മയാ; ദീയതേ തേ, ദീയതേ തവ; ദീയതേ മേ, ദീയയതേ മമ; ധനം തേ, ധനംമേ, ധനം മമ.

അന്വാദേസേ-.

കഥിതാനുകഥനവിസയേ തുമ്ഹഅമ്ഹസദ്ദാനമാദേസാ നിച്ചം ഭവന്തി പുനബ്ബിധാനാ; ഗാമോ തുമ്ഹം പരിഗ്ഗഹോ, അഥോ ജനപദോ വോ പരിഗ്ഗഹോ.

സപുബ്ബാ പഠമന്താ വാ-.

വിജ്ജമാനപുബ്ബസ്മാ പഠമന്താ പരേസം തുമ്ഹഅമ്ഹസദ്ദാനമാ ദേസാ വാ ഹോന്തി അന്വാദേസേ'പി; ഗാമേ പടോ തുമ്ഹാകം, അഥോ നഗരേ കമ്ബലോ വോ; അഥോ നഗരേ കമ്ബലോ തുമ്ഹാകം; സപുബ്ബാതി-കിം? പടോ

തുമ്ഹാകം, അധോ കമ്ബലോ വോ; പഠ മന്താതി-കിം-പടോ നഗരേ തുമ്ഹാകം, അധോ കമ്ബലോ ഗാമേ വോ.

ന വവാഹാഹേവയോഗേ-.

ചാദീഹി യോഗേ തുമ്ഹഅമ്ഹസദ്ദാനമാദേസാ ന ഹോന്തി; ഗാമോ തവ ച പരിഗ്ഗഹോ, മമ ച പരിഗ്ഗഹോ; ഗാമോ തവ വാ പരിഗ്ഗഹോ, മമ വാ പരിഗ്ഗഹോ; ഗാമോ തവഹ പരിഗ്ഗഹോ, മമഹ പരിഗ്ഗഹോ; ഗാമോ തവാഹ പരിഗ്ഗഹോ, മമാഹ പരിഗ്ഗ ഹോ; ഗാമാ തവേവ പരിഗ്ഗഹോ, മമേവ പരിഗ്ഗഹോ; ഏവം സബ്ബത്ഥ ഉദാഹരരിതബ്ബം--യോഗേതി കിം? ഗാമോച തേ പരിഗ്ഗഹോ, നഗരഞ്ച മേ പരിഗ്ഗഹോ.

ദസ്സനത്ഥേനാലോചനേ-.

ദസ്സനത്ഥേസു ആലോചനവജ്ജിതേസു പയുജ്ജമാനേസു തുമ്ഹ അമ്ഹസദ്ദാനമാദേസാ ന ഹോന്തി; ഗാമോ തുമ്ഹേ ഉദ്ദിസ്സാഗതോ, ഗാമോ അമ്ഹേ ഉദ്ദിസ്സാഗതോ--അനാലോചനേതി-കിം? ഗാമോ വോ ആലോവേതി, ഗാമോ നോ ആലോചേതി.

ആമന്തണം പുബ്ബമസന്തംവ-.

ആമന്തണം പുബ്ബമവിജ്ജമാനം വിയ ഹോതി തുമ്ഹഅമ്ഹസദ്ദാന മാദേസവിസയേ; ദേവദത്ത തവ പരിഗ്ഗഹോ--ആമന്തണന്തികിം? കമ്ബലോ തേ പരിഗ്ഗഹോ; പുബ്ബന്തി-കിം?'മയേതം സബ്ബ മക്ഖാതം തുമ്ഹാകം ദ്വിജപുങ്ഗവാ' പരസ്സ ഹി [ ] അവിജ്ജമാനത്താ അപാദാദോതി-പടിസേധോന സിയാ? ഇവാതി-കിം? സവനം[ ] യഥാ സിയാ.

ന സാമഞ്ഞവചനമേകത്ഥേ-.

സമാനാധികരണേ പരതോ സാമഞ്ഞവചനമാമന്തണമസന്തം വിയ ന ഹോതി; മാണവക ജടിലക തേപരിഗ്ഗഹോ--പരസ്സാ വിജ്ജമാനത്തേ'പി പുബ്ബരൂപമുപാദായാദേസോ ഹോതി; സാമഞ്ഞ വചനന്തി-കിം? ദേവദത്ത മാണവക തവ പരിഗ്ഗഹോ; ഏകത്ഥേതികിം? ദേവദത്ത യഞ്ഞദത്ത തുമ്ഹം പരിഗ്ഗഹോ.

ബഹുസു വാ-.

ബഹുസു വത്തമാനമാമന്തണം സാമഞ്ഞവചനമേകത്ഥേ അവിജ്ജമാനം വിയ വാ ന ഹോതി; ബ്രാഹ്മണാ ഗുണവന്തോ തുമ്ഹാകം പരിഗ്ഗഹോ; ബ്രാഹ്മണാ ഗുണവന്തോ വോ പരിഗ്ഗഹോ.

ഇതി മോഗ്ഗല്ലാനേ വ്യാകരണേ വുത്തിയം സ്യാദികണ്ഡോ ദുതിയോ.

സ്യാദി സ്യാദിനേകത്ഥം-.

സ്യാദ്യന്തം സ്യാദ്യാന്തേന സഹേകത്ഥം ഹോതീതി-ഇദമധികതം വേദിതബ്ബം; സോ ച ഭിന്നത്ഥാനമേകത്ഥിഭാവോ സമാസോതി വുച്ചതേ.

അസംഖ്യം വിഭത്തിസമ്പത്തിസമീപസാകല്യാഭാവയഥാ പച്ഛായുഗപദത്ഥേ-.

അസംഖ്യം സ്യ്യാദ്യന്തം വിഭത്യാദീനമത്ഥേ വത്തമാനം സ്യാദ്യന്തേന സഹേകത്ഥം ഭവതി; തത്ഥ വിഭത്യത്ഥേ താവ-ഇത്ഥിസു കഥാ പവത്താ അധിത്ഥി--സമ്പത്തി ദ്വിധാ അത്തസമ്പത്തി സമിദ്ധി ചസമ്പന്നം ബ്രഹ്മം സബ്രഹ്മം, ലിച്ഛവീനം; സമിദ്ധി ഭിക്ഖാനം സുഭിക്ഖം. സമീപേ-കുമ്ഭസ്സ സമീപമുപകുമ്ഭം--സാകല്യേ-സതിണമജ്ഝോ ഹരതി; സാഗ്ഗ്യധീതേ--അഭാവോ സമ്ബന്ധിഭേദാ ബഹുവിധോ; തത്ര ഇദ്ധാഭാവേ-വിഗതാ ഇദ്ധി സദ്ദികാനം ദുസ്സദ്ദികം; അത്ഥാഭാവേ-അഭാവോ മക്ഖികാനം നിമ്മക്ഖികം; അതിക്കമാഭാവേ-അതിഗതാനി തിണാനി നിത്തിണം; സമ്പതാഭാവേ-അതിഗതം ലഹുപാപുരണം അതി ലഹുപാപുരണം; ലഹുപാപുരണസ്സ നായമുപഭോഗകാലോതി അത്ഥോ. യയഥാത്ഥോ'നേകവിധോ; തത്ര യോഗ്ഗതായം-അനുരൂപം സുരൂപോ വഹതി; വിച്ഛായം -അന്വദ്ധമാസം; അത്ഥാനതിവത്തിയം-യഥാസത്തി; സദിസത്തേ- സദിസോ കിഖിയാ[ ] സകിഖി; ആനുപുബ്ബിയം-അനുജേട്ഠം; പച്ഛാത്ഥേ [-]അനുരഥം; യുഗപദത്ഥേ-സചക്കം നിധി.

യഥാ ന തുല്യേ-.

യഥാസദ്ദോതുല്യത്ഥേ വത്തമാനോ സ്യാദ്യന്തേന സഹേകത്ഥോ ന ഭവതി; യഥാ ദേവദത്തോ തഥാ യഞ്ഞദത്തോ.

യാവാവധാരണേ-.

യാവസദ്ദോ'വധാരണേ വത്തമാനോ സ്യാദ്യന്തേന സഹേകത്ഥോ ഭവതി; അവധാരണമേത്തകതാ പരിച്ഛേദോ; യാവാമത്തം ബ്രാഹ്മണേ ആമന്തയ; യാവജീവം--അവധാരണേതി-കിം, യാവ ദിന്നംതാവ ഭുത്തം നാവധാരയാമി കിത്തകം മയാ ഭുത്തന്തി.

പയ്യപാബഹിതിരോപുരേപച്ഛാവാ പഞ്ചമ്യാ-.

പരിആദയോ വഞ്ചമ്യന്തേന സഹേകത്ഥാ ഹോന്തി വാ; പരി പബ്ബതം വസ്സി ദേവോ, പരിപബ്ബതാ; അപപബ്ബതം വസ്സി ദേവോ, അപ പബ്ബതാ; ആപാടലിപുത്തം വസ്സിദേവോ, ആപാടലിപുത്താ; ബഹിഗാമം, ബഹിഗാമാ; തിരോപബ്ബതം, തിരോപബ്ബതാ; പുരേഭത്തം, പുരേഭത്താ; പച്ഛാഭത്തം, പച്ഛാഭത്താ--വേതാധികാരോ

സമീപായാമേസ്വനു-.

അനുസദ്ദോ സാമീപ്യേ ആയാമേ ച വത്തമാനോ സ്യാദ്യന്തേന സഹേകത്ഥോ ഹോതീ വാ; അനുവനമസനി ഗതാ; അനുഗങ്ഗം ബാരാണസീ--സമീപായാമേസ്വിതി-കിം, രുക്ഖമനുവിജ്ജോതതേ വിജ്ജു.

തിട്ഠഗ്വാദിനി-.

തിട്ഠഗുപ്പഭുതീനി, ഏകത്ഥിഭാവവിസയേ നിപാതീയന്തേ;'തിട്ഠന്തീ ഗാവോ യസ്മിം കാലേ'തിട്ഠഗു, കാലോ; വഹഗ്ഗു, കാലോ; ആയതിഗവം, ഖലേയവം, ലൂനയവം, ലൂയമാനയവമിച്ചാദി--വ്യന്തോ'പേത്ഥ; കേസാകേസി; ദണ്ഡാദണ്ഡി--

തഥാ വേലാപ്പഭാവനത്ഥോ’പി; പാതോ നഹാനം പാതനഹാനം; സായം നഹാനം സായനഹാനം; പാതകാലം, സായകാലം; പാതമേഘം, സായമേഘം; പാതമഗ്ഗം, സായമഗ്ഗം.

ഓരേപരിപടിപാരേമജ്ഝേഹേറുദ്ധാധോന്തോ വാ ഛട്ഠിയാ-.

ഓരാദയോ സദ്ദാ ഛട്ഠിയന്തേന സഹേകത്ഥാ വാ ഹോന്തി; ഏകാരന്തത്തം നിപാതനതോ--ഓരേഗങ്ഗം; ഉപരിസിഖരം; പടി സോതം; പാരേയമുനം; മജ്ഝേഗങ്ഗം; ഹേട്ഠാപാസാദം; ഉദ്ധഗങ്ഗം; അധോഗങ്ഗം; അന്തോപാസാദം-- പുന വാവിധാനാ ഗങ്ഗാഓരമിച്ചാ ദിപി ഹോതി.

തം നപുംസകം-.

യദേതമതക്കന്തമേകത്ഥം തം നപുംസകലിങ്ഗം വേദിതബ്ബം; തഥാ വേവോദാഹടം; വാ ക്വചി ബഹുലാധികാരാ--യഥാപരിസം, യഥാ പരിസായ; സകായ സകായ പരിസായാതി അത്ഥോ.

അമാദി-.

അമാദിസ്യാദ്യന്തം സ്യാദ്യാന്തേന സഹ ബഹുലമേകത്ഥം ഹോതി;’ഗാമം ഗതോ’ ഗാമഗതോ;’മുഹുത്തം സുഖം’ മുഹുത്തസുഖം. വുത്തിയേ വോപപദസമാസേ-കുമ്ഭകാരോ; സപാകോ; തന്തവായോ; ചരാ ഹരോ-- ന്തമാനക്തവന്തുഹി വാക്യമേവ; ധമ്മം സുണന്തോ; ധമ്മം സുണമാനോ; ഓദനം ഭുത്തവാ.’

രഞ്ഞാ ഹതോ’ രാജഹതോ;’അസിനാ ഛിന്നോ’ അസിച്ഛിന്നോ; പിതുസദിസോ; പിതുസമോ; സുഖസഹഗതം;’ദധിനാ ഉപസിത്തം ഭോജനം’ദധിഭോജനം;’ഗുളേന മിസ്സോ ഓദനോ’ ഗുളോദനോ. വുത്തി പദേനേവോപസിത്താദിക്രിയായാഖ്യാപനതോ നത്ഥായുത്തത്ഥതാ.

ക്വവി വുത്തിയേവ; ഉരഗോ പാദപോ--ക്വവി വാക്യമേവ; ഫരസുനാ ഛിന്നവാ; ദസ്സനേന പഹാതബ്ബോ.’

ബുദ്ധസ്സദേയ്യം’ ബുദ്ധദേയ്യം;’യൂപായ ദാരു’ യൂപദാരു;’രജനായ ദോണി’ രജനദോണി; ഇധ ന ഹോതി-സങ്ഘസ്സ ദാതബ്ബം--കഥം, ഏതദത്ഥോ ഏതദത്ഥന്തി- അഞ്ഞപദത്ഥേ ഭവിസ്സതി.’

സവരേഹി ഭയം’ സവരഭയം; ഗാമനിഗ്ഗതോ, മേഥുനാപേതോ. ക്വചി വുത്തിയേവ; കമ്മജം, ചിത്തജം--ഇധ ന ഹോതി-രുക്ഖാ പതിതോ.’

രഞ്ഞോ പുരിസോ’ രാജപുരിസോ--ബഹുലാധികാരാ ന്തമാന നിദ്ധാരിയപൂരണഭാവതിത്തത്ഥേഹി ന ഹോതി; മമാനുകുബ്ബം; മമാനു കുരുമാനോ; ഗുന്നം കണ്ഹാ സമ്പന്നഖീരതമാ; സിസ്സാനം പഞ്ചമോ; പടസ്സ സുക്കതാ--ക്വചി ഹോതേവ; വത്തമാനസാമീപ്യം--കഥം ബ്രാഹ്മണസ്സ സുക്കാ ദന്താതി-സാപേക്ഖതായ ന ഹോതി--ഇധ പനഹോതേവ ചന്ദനഗന്ധോ; നദീഘോസോ; കഞ്ഞാരൂപം; കായസമ്ഫസ്സോ?ഫലരസോതി [--]ഫലാനംതിത്തോ; ഫലാനമാസിതോ[ ] ഫലാനം സുഹിതോ; ബ്രാഹ്മണസ്സൌച്ചം ഗേഹന്തി;

സാപേക്ഖ തായ ന ഹോതി--രഞ്ഞോപാടലിപുത്തകസ്സധനന്തി--ധന സമ്ബന്ധേ ഛട്ഠീതി പാടലിപുത്തകൈനസമ്ബന്ധാഭാവാ നഹേസ്സതി; രഞ്ഞോ'ഗോവ അസ്സോ ച പുരിസോ ചാ'തി ഭിന്നത്ഥതായം [ ] വാക്യ മേവ--'രഞ്ഞോ ഗവാസ്സപുരിസാ രാജഗവാസ്സപുരിസാതി വുത്തി ഹോതേവേകത്ഥിഭാവേ.'ദാനേസോണ്ഡോ' ദാനസോണ്ഡോ; ധമ്മരതോ; ദാനഭിരതോ--കാചിവുത്തിയേവ; കുച്ഛിസയോ; ഥലട്ഠോ; പങ്കജം; സരോരുഹം ഇധ ന ഹോതി ഭോജനേ മത്തഞ്ഞുതാ; ഇന്ദ്രിയേസു ഗുത്തദ്വാരതാ; ആസനേ നിസിന്നോ ആസനേ നിസീദിതബ്ബം.

വിസേസനമേകത്ഥേന-.

വിസേസനം സ്യാദ്യന്തം വിസേസ്സേന സ്യാദ്യാന്തേന സമാനാധികരണേനസഹേകത്ഥം ഹോതി;'നീലഞ്ച തം ഉപ്പലഞ്ചേ'തി നിലുപ്പലം,'ഛിന്നഞ്ച തം പരൂള്ഹഞ്ചേ'തി ഛിന്നപരൂള്ഹം; സത്ഥിവ സത്ഥീ,'സത്ഥീ ച സാസാമാ ചേ'തി സത്ഥിസാമാ; സീഹോവ സീഹോ,'മുനി ച സോസീഹോ വാ'തിമുനിസീഹോ;'സീലമേവ ധനം' സീലധനം--ക്ചി വാക്യമേവ, പുണ്ണോ മന്താണിപുത്തോ; ചിത്തോ ഗഹപതി.--കാചി വുത്തിയേവ; കണ്ഹസപ്പോ; ലോഹിതസാലി. വിസേസനന്തി-കിം? തച്ഛകോ സപ്പോ. ഏകത്ഥേനേതി-കിം? കാളമ്ഹാ അഞ്ഞോ--കഥം, പത്ത ജീവികോ ആപന്നജീവികോ[ ] മാസജാതോതി-അഞ്ഞപദത്ഥേ ഭവിസ്സതി.

നഞ-.

നഞിച്ചേതം സ്യാദ്യന്തം സ്യാദ്യന്തേന സഹേകത്ഥം ഹോതി; ന ബ്രാഹ്മണോ അബ്രാഹ്മണോ--ബഹുലാധികാരതോ അസമത്ഥേഹിപി കേഹിചി ഹോതി; അപുനഗേയ്യാ, ഗാഥാ--അനോകാസം കാരേത്വാ അമൂലാമൂലം ഗന്ത്വാ-- ഈസകളാരോ ഈസപിങ്ഗലോതി-സ്യാദി സ്യാദിനേകത്ഥന്തി സമാസോ; വാക്യമേവ വാതിപ്പസങ്ഗാഭാവാ.

കുപാദയോ നിച്ചമസ്യാദിവിധിമ്ഹി-.

കുസദ്ദോ പാദയോ ച സ്യാദ്യന്തേന സഹേകത്ഥാ ഹോന്തി നിച്ചം സ്യദിവിധിവിസയതോ'ഞ്ഞത്ഥ;'കുച്ഛിതോ ബ്രാഹ്മണോ' കുബ്രാഹ്മണോ,'ഈസകം ഉണ്ഹം' കദുണ്ഹം; പനായകോ, അഭിസേകോ, പകരിത്വാ, പകതം, ദുപ്പുരിസോ, ദുക്കതം, സുപുരിസോ, സുകതം, അഭിത്ഥുതം, അതിത്ഥുതം, ആകളാരോ, ആബദ്ധോ. പാദയോ ഗതാദ്യത്ഥേ പഠമായ()' പഗതോ ആചരിയോ' പാചരിയോ; പന്തേവാസീ--അച്ചാദയോ കന്താദ്യത്ഥേ ദുതിയായ;()'അതിക്കന്തോ മച'മതിമഞ്ചോ; അതിമാലോ. അവാദയോ കുട്ഠാദ്യത്ഥേ തതിയായ; ()'അവകുട്ഠം കോകിലായ വന'മവകോകിലം; അവമയയൂരം. പരിയാദയോ ഗിലാനാദ്യത്ഥേ ചതുത്ഥിയാ; ()'പരിഗില നോ'ജ്ഝേനായ' പരിയജ്ഝേനോ-- ന്യാദയോ കന്താദ്യത്ഥേ പഞ്ചമിയാ()'നിക്ഖന്തോകോസമ്ബിയാ' നിക്കോസമ്ബി-- അസ്യാദിവിധിമ്ഹീതി കിംരുക്ഖമ്പതി വിജ്ജോതതേ.

ചീ ക്രിയത്ഥേഹി-.

ചീപ്പച്ചയന്തോ ക്രിയത്ഥേഹി സ്യദ്യന്തേഹി സഹേകത്ഥോ ഹോതി; മലിനീ കരിയ.

ഭുസനാദരാനാദരേസ്വലംസാസാ-.

ഭുസനാദിസ്വത്ഥേസ്വലമാദയോ സദ്ദാ ക്രിയാത്ഥേഹി സ്യാദ്യന്തേഹി സഹേകത്ഥാ ഹോന്തി; അലംകരിയ; സക്കച്ച; അസക്കച്ച--ഭുസനാദീസൂതി-കിം? അലം ഭുത്വാ ഗതോ; സക്കത്വാ ഗതോ; അസക്കത്വാ ഗതോ; പരിയത്തം സോഭനമസോഭനന്തി അത്ഥോ.

അഞ്ഞേ ച-.

അഞ്ഞേ ച സദ്ദാ ക്രിയത്ഥേഹി സ്യാദ്യന്തേഹി സഹ ബഹുലമേകത്ഥാ ഭവന്തി; പുരോഭുയ; തിരോഭുയ;തിരോകരിയ; ഉരസികരിയ; മനസികരിയ; മജ്ഝേകരിയ; തുണ്ഹിഭുയ.

വാനേകഞ്ഞത്ഥേ-.

അനേകം സ്യാദ്യന്തമഞ്ഞസ്സ പദസ്സത്ഥേ ഏ്വകത്ഥം വാ ഹോതി; ബഹൂനി ധനാനി യസ്സസോ'ബഹുധനോ;'ലമ്ബാ കണ്ണാ യസ്സ സോ' ലമ്ബകണ്ണോ;'വജിരം പാണിമ്ഹി യസ്സസോ'യം' വജിരപാണി;'മത്താബഹവോ മാതങ്ഗാ ഏ്വത്ഥ' മത്തബഹുമാതങ്ഗം, വനം;'ആരൂള്ഹോ വാനരോയം രുക്ഖം സോ' ആരൂള്ഹവാനരോ;'ജിതാനി ഇന്ദ്രിയാനി യേനസോ' ജിതിന്ദ്രിയോ;'ദിന്നം ഭോജനം യസ്സസോ' ദിന്നഭോജനോ;'അപഗതം കാളകം യസ്മാ പടാ സോ'യ' മപഗതകാളകോ;'ഉപഗതാദസ യേസം തേ' ഉപദസാ; ആസന്നദസാ; അദൂരദസാ? അധിക ദസാ;'തയോ ദസ പരിമാണമേസം) തിദസാ--കഥം, ദസസദ്ദോസം ഖ്യാനേ വത്തതേ പരിമാണസദ്ദസന്നിധാനാ, യഥാ-പഞ്ചപരിമാണ മേസം' പഞ്ചകാ സകുണാതി; ദ്വേ വാ തയോ വാപരിമാണമേസ'ദ്വത്തയോ;വാസദ്ദത്ഥേ വാ-'വേ വാ തയോ വാ' ദ്വത്തയോ--'ദക്ഖിണസ്സാ ച പുബ്ബസ്സാ ച ദിസായ യദന്തരാളം' ദക്ഖിണപുബ്ബാ, ദിനാ;'ദക്ഖിണാ വസാ പുബ്ബാ ചാ'തി വാ;'സഹ പുത്തേനാഗതോ' സപുത്തോ സലോമകോ, വിജ്ജമാനലോമകോതി അത്ഥോ ഏ്വവം സപക്ഖകോ; അത്ഥിഖീരാ, ബ്രാഹ്മണിതി-അത്ഥിസദ്ദോ വിജ്ജമാനത്ഥേ നിപാതോ--ക്വചി ഗതത്ഥതായ പദന്തരാനമപ്പയോഗോ, കണ്ഠട്ഠാ കാളാ അസ്സ കണ്ഠേകാളോ; [ ] ഓട്ഠമുഖമിച മുഖമസ്സഓട്ഠമുഖോ; കേസസങ്ഘാതോ ചൂളാ അസ്സ കേസചൂളോ; സുവണ്ണവികാരോ അലങ്കാരോ അസ്സസുവണ്ണാലങ്കാരോ;' പപതിതം പണ്ണമസ്സ' പപതിതപണ്ണോ, പപണ്ണോ;'അവിജ്ജമാനാ പുത്താ അസ്സ' അവിജ്ജമാനപുത്തോ;'ന സന്തി പുത്താ അസ്സ' അപുത്തോ--ക്വചി ന ഹോതിപഞ്ചഭുത്തവന്തോ അസ്സ, ഭാതുനോ പുത്തോ അസ്സ അത്ഥിതി ബഹുലാധികാരതോ.

തത്ഥ ഗഹേത്വാ തേന പഹരിത്വാ യുദ്ധേ സരൂപം-.

സത്തമ്യന്തം തതിയന്തഞ്ച സരൂപമനേകം തത്ഥ ഗഹേത്വാ തേന പഹരിത്വാ യുദ്ധേ'ഞ്ഞപദത്ഥേ ഏ്വകത്ഥം വാ ഹോതി;'കേസേസു ച കേസേസു ച ഗഹേത്വാ യുദ്ധമ്പവത്തം' കേസാകേസി;'ദണ്ഡേഹി ച ദണ്ഡേഹി ച പഹരിത്വാ യുദ്ധമ്പവത്തം' ദണ്ഡാദണ്ഡി; മുട്ഠാമുട്ഠി "ചി വീതി ഹാരേ'തി. ചി

സമാസന്തോ [']ചിസ്മി. ന്ത്യാകാരോ--തഥ തേനേതി-കിം? കായദ്വ കായദ്വ [ ] ഗഹേത്വാ യുദ്ധം പവത്തം; ഗഹേത്വാ പഹരിത്വാതി- കിം? രഥേ ച രഥേ ച ഠത്വാ യുദ്ധംപവത്തം; യുദ്ധേതികിം? ഹത്ഥേ ച ഹത്ഥേ ച ഗഹേത്വാ സഖ്യം പചത്തം; സരൂപന്തികിം? ദണ്ഡേഹി ച മുസലേഹിച പഹരിത്വാ യുദ്ധം പവത്തം.

ചത്ഥേ-.

അനേകം സ്യാദ്യന്തം ചത്ഥേ ഏകത്ഥം വാ ഭവതി--സമുച്ചയോ'ണ്വാചയോ ഇതരീതരയോഗോ സമാഹാരോ ച ചസദ്ദത്ഥാ, തത്ഥ സമുച്ചയാണ്വാചയേസു നേകത്ഥിഭാവോ സമ്ഭവതി- തേസു ഹി സമുച്ചയോ അഞ്ഞമഞ്ഞനിരപേക്ഖാനമത്ഥപ്പധാനാനം കത്ഥചി ക്രിയാവിസേസേ ചീയമാനതാ-യഥാ-ധവേ ച ഖദിരേ ച പലാസേ ച ഛിന്ദാതി; അന്വാചയോവ യത്ഥേകോ പധാനഭാവേന വിധിയതേ അപരോ ചഗുണഭാവേന-യഥാ-ഭിക്ഖം ചര ഗാവോ വാനയേതി--ഇതരഞ്ചയയ തു സമ്ഭവതി, തേസു ഹി അഞ്ഞമഞ്ഞസാപേക്ഖാനമവ യവഭേദാനുഗതോ ഇതരീതരയോഗോ- യഥാ-സാരിപുത്തമോഗ്ഗല്ലാനാതിഅസ്സാവയവപ്പധാനത്താ ബഹുവചനമേവ; അഞ്ഞമഞ്ഞ സാപേക്ഖാനമേവ തിരോഹിതാവയവഭേദോ സമുദായപ്പധാനോ സമാഹാരോ-യഥാ-ഛത്തുപാഹനന്തി-അസ്സ പന സമുദായപ്പധാനത്താ ഏകവചനമേവ; തേ ച സമാഹാരീതരീതരയോഗാ ബഹുലം വിധാനാ നിയതവിസയായേവ ഹോന്തി, തത്രായം വിസയവിഭാഗോ നിരുത്തി പിടകാഗതോ.

പാണിതുരിയയോഗ്ഗസേനങ്ഗാനം; നിച്ചവേരീനം; സംഖ്യാപരി മാണസഞ്ഞാനം; ഖുദ്ദജന്തുകാനം; പചനവദ്ധാലാനം; ചരണസാധാരണാനം; ഏക്ഝായനപാവചനാനം; ലിങ്ഗവിസേസാനം; വിവിധവിരുദ്ധാനം; ദിസാനം; നദീനഞ്ച; നിച്ചം സമാഹാരേകത്ഥം ഭവതി.

തിണരുക്ഖപസുസകുണധനധഞ്ഞവ്യഞ്ജനജനപദാനംവാ അഞ്ഞേ സമിതരീതരയോഗോവ.

പാണ്യങ്ഗാനം--ചക്ഖുസോതം; മുഖനാസിക; ഹനുഗീവം; ഛവി മംസലോഹിതം; നാമരൂപം; ജരാമരണം;--തുരിയങ്ഗാനം-- അലസതാളമ്ബരം;മുരജഗോമുഖം; സംഖദേദ്ധിമം; [ ] മദ്ദവികപാണവികം; ഗീതവാദതം?സമ്മതാളം--യോഗ്ഗങ്ഗാനം--ഫാലപാചനം; യുഗനങ്ഗലം-- സേനങ്ഗാനം--അസിസത്തിതോമരപിണ്ഡം;[ ] അസിചമ്മം; ബീളാരമൂസികം; കാകോലൂകം; നാഗസുപണ്ണം--സംഖ്യാപരിമാണ സഞ്ഞാനം--ഏകകദുകം, ദുകതികം; തികചതുക്കം, ചതുക്കപഞ്ചകം; ദസേകാദസകം -- ഖുദ്ദജന്തുകാനം-- കീടപടങ്ഗം; കുത്ഥകിപില്ലികം; ഡംസമകസം; മക്ഖികകിപില്ലികം-- പവനവദ്ധാലാനം--ഓരരബ്ഗികസുകരികം; സാകുന്തികമാഗവികം;സപാകവദ്ധാലം;വേന

രഥകാരം; പുക്കുസഛവഡോഹകം--ചരണസാധാരണാനം--അതിസഭാരദ്വാജം; കഠകാലാപം; സീലപഞ്ഞാണം; സമഥവിപസ്സനം; വിജ്ജാചരണം-- ഏകജ്ഝായനപാവചനാനം--ദീഘമജ്ഝിമം; ഏകുത്തരസംയുത്തകം; ഖന്ധകവിഭങ്ഗം--ലിങ്ഗവിസേസാനം--ഇത്ഥിപുമം; ദാസിദാസം;

ചീവരപിണ്ഡപാതസേനാസനഗിലാനപച്ചയഭേസജ്ജപരരിക്ഖാരം; തിണകട്ഠസാഖാപലാസം; "ലാഭീ ഹോതി ചീവരപിണ്ഡപാതസേനാസനഗിലാനപച്ചയഭേസജ്ജപരിക്ഖാരാന"ന്തിപി ദിസ്സതി--വിവിധവിരുദ്ധാനം--കുസലാകുസലം; സാവജ്ജാനവജ്ജം; ഹീനപ്പണിതം; കണ്ഭസുക്കം; ഛേകപാപകം; അധരുത്തരം--ദിസാനം--പുബ്ബാപരം; ദക്ഖിണുത്തരം; പുബ്ബദക്ഖിണം; പുബ്ബുത്തരം; അപര ദക്ഖിണം; അപരുത്തരം--നദീനം--ഗങ്ഗായമുനം, മഹീസരഭു.

തിണവിസേസാനം--കാസകുസം, കാസകുസാ; ഉസീരബീരണം, ഉസീരബീരണാ; മുജബബ്ബജം, മുഞ്ജബബ്ബജാ--രുക്ഖവസേസാനം--ഖദിരപലാസം, ഖദിരപലാസാ; ധവാസ്സകണ്ണം, ധവാസ്സകണ്ണാ; പിലക്ഖനിഗ്രോധം, പിലക്ഖനഗ്രോധാ; അസ്സത്ഥകപിത്ഥനം, അസ്സത്ഥ കപിത്ഥനാ; സാകസാലം, സാകസാലാ--പസുവിസേസാനം--ഗജ ഗവജം,ഗജഗവജാ; ഗോവഹിസം, ഗോമഹിസാ;ഏണേയ്യഗോമഹിസം, ഏണേയ്യഗോമഹിസാ; ഏണേയ്യവരാഹം, ഏണേയ്യവരാഹാ; അജേ

ളകം, അജേളകാ; കുക്കുരസൂകരം, കുക്കുരസൂകരാ; ഹത്ഥിഗവാസ്സ വളവം, ഹത്ഥിഗവാസ്സവളവാ--സകുണവിസേസാനം--ഹംസബലാവം, ഹംസബലാവാ; കാരണ്ഡവവക്കവാകം, കാരണ്ഡവവക്കവാകാ; ബകബലാകം, ബകബലാകാ--ധനാനം--ഹിരഞ്ഞസുവണ്ണം, ഹിരഞ്ഞ സുവണ്ണാ;മണിസംഖമുത്താവേഫരിയം, മണിസംഖമുത്താവേളുരിയാ; ജാതരൂപരജതം, ജാതരൂപരജതാ--ധഞ്ഞാനം--സാലിയവകം, സാലിയവകാ; തിലമുഗ്ഗമാസം, തിലമഗ്ഗമാസാ; നിപ്ഫാവകുലത്ഥം, നിപ്ഫാവകുലത്ഥാ--ബ്യഞ്ജനാനം--സാകസുവം, സാകസുവാ; ഗബ്യമാഹിസം, ഗബ്യമാഹിസാ; ഏണേയ്യവാരാഹം, ഏണേയ്യവാരാഹാ; മിഗമായൂരം, മിഗമായൂരാ--ജനപദാനം-കാസികോസലം, കാസികോസലാ; വജ്ജിമല്ലം, വജ്ജിമല്ലാ; ചേതിവീസം, ചേതിവീസാ; മച്ഛസുരസേനം, മച്ഛസൂരസേനാ; കുരുപഞ്ചാലം, കുരുപഞ്ചാലാ.

ഇതരീതരയോഗോ-യഥാ-വന്ദിമസൂരിയാ, സമണബ്രാഹ്മണാ, മാതാപിതരോ, ഇച്ചാദി, ഏതസ്മിം ഏകത്ഥിഭാവകണ്ഡേ യം വുത്തം പുബ്ബം തദേവ പുബ്ബം നിപതതി കമാതിക്കമേ പയോജനാഭാവാ ക്വവി വിപല്ലാസോ'പി ഹോതി ബഹുലാധികാരതോ.' ദന്താനം രാജാ' രാജദന്തോ. കത്ഥചി കമബച്ചനാദരാ പുബ്ബകാലസ്സാപി പരനിപാതോ. ലിത്തവാസിതോ, നഗ്ഗമുസിതോ, സിത്തസമ്മട്ഠോ, ഭട്ഠലുഞ്ചിതോ--ചത്ഥേ യദേകത്ഥം തത്ഥ കേചി പുബ്ബപദം ബഹുധാ നിയമേന്തി തദിഹ വ്യഭിവാരദസ്സനാ ന വുത്തന്തി ദട്ഠബ്ബം.

സമാഹാരേ സപുംസകം-.

വത്ഥേ സമാഹാരേ യദേകത്ഥം തന്നപുംസകലിങ്ഗമ്ഹവതി; തഥാ വേവോദാഹടം--കത്ഥചി ന ഹോതി സഭാപരിസായാതി ഞാപകാ; ആധിപച്ചപരിവാരോ; ഛന്ദപാരിസുദ്ധി; പടിസന്ധിപ്പവത്തിയം.

സംഖ്യാദി-.

ഏകത്ഥേ സമാഹാരേ സംഖ്യാദി നപുംസകലിങ്ഗമ്ഭവതി; പഞ്ചഗവം; ചതുപ്പഥം--സമാഹാരസ്സേകത്താ ഏകവചനമേവ ഹോതി; സമാഹാരേത്വേവ-

പഞ്ചകപാലോ, പൂവോ; തിപുത്തോ.

കചേകത്തഞ്ച ഛട്ഠിയാ-.

ഛട്ഠിയേകത്ഥേ കചി നപുംസകത്തം ഹോതേകത്തഞ്ച;'സലഭാനം ഛായാ' സലഹച്ഛായം; ഏവം'സകുന്താനം ഛായാ' സകുന്തച്ഛായം;

പാസാദച്ഛായയം, പാസാദച്ഛായയാ; ഘരച്ഛായയം, ഘരച്ഛായാ. അമനുസ്സാ സഭായ നപുംസകേകത്തമ്ഭവതി; ബ്രഹ്മസഭം; ദേവസഭം; ഇന്ദസഭം; യക്ഖസഭം; സരഭസഭം--മനുസ്സസഭായം--ഖത്തിയസഭാ, രാജസഭാ ഇച്ചേവമാദി--കചീതി കിം? രാജപുരിസോ.

സ്യാദിസു രസ്സോ-.

നപുംസകേ വത്തമാനസ്സ രസ്സോ ഹോതി സ്യാദിസു; സലഭച്ഛായം--സ്യാദിസൂതി-കിം?സലഭച്ഛായേ.

ഘപസ്സാന്തസ്സാപ്പധാനസ്സ-.

അന്തഭുതസ്സാപ്പധാനസ്സഘപസ്സസ്യാദിസുരസ്സോഹോതി; ബഹുമാലോ, പോസോ; നിക്കോസമ്ബി; അതിവാമോരു--അന്തസ്സാതി-കിം? കഞ്ഞാപിയോ; അപ്പധാനസ്സാതി-കിം? രാജകുമാരീ; ബ്രഹ്മബന്ധൂ.

ഗോസ്സു-.

അന്തഭുതസ്സാപ്പധാനസ്സ ഗോസ്സ സ്യാദിസു ഉ ഹോതി; ചിത്തഗു--അപ്പധാനസ്സാത്വേവ - സുഗോ;അന്തസ്സാത്വേചഗോകുലം.

ഇത്ഥിയമത്വാ-.

ഇത്ഥിയം വത്തമാനതോ അകാരന്തതോ നാമസ്മാ ആപ്പച്ചയോ ഹോതി, ധമ്മദിന്നാ.

നദാദിതോ ങീ-.

നദാദീഹി ഇത്ഥിയം ങീപ്പച്ചയോ ഹോതി; നദീ, മഹീ, കുമാരീ, തരുണീ, വാരുണീ, ഗോതമീ.

ഗോതോ വാ().

ഗാവീ, ഗോ; ആകതിഗണോ'യം--ങകാരോ ''ന്തന്തുനം ങിമ്ഹി തോ വാ''തി. വിസേസനത്ഥോ.

യക്ഖാദിത്ഥിനീ ച-.

യക്ഖാദിതോ ഇത്ഥിയമിനീ ഹോതി ങീ ച; യക്ഖിനീ, യക്ഖി; നാഗിനീ, നാഗീ; സീഹിനീ, സീഹീ.

ആരാമികാദീഹി-.

ആരാമികാദിതോ ഇനീ ഹോതിത്ഥിയം; ആരാമികിനീ; അനന്തരാസികിനീ; രാജിനീ.

സഞ്ഞായം മാനുസോ().

മാനുസിനീ; അഞ്ഞത്ര മാനുസീ.

യുവണ്ണോഹി നീ-.

ഇത്ഥിയമിവണ്ണുവണ്ണന്തേഹി നീ ഹോതി ബഹുലം; സദാപയത പാണിനീ; ദണ്ഡിനീ; ഖത്തബന്ധുനീ; പരചിത്തവിദുനീ--മാതു ആദിതോ കസ്മാ ന ഹോതി? ഇത്ഥിപ്പച്ചയം വിനാപി ഇത്ഥത്താഹി ധാനതോ.

ക്തിമ്ഹാഞ്ഞത്ഥേ-.

ക്തിമ്ഹാഞ്ഞത്ഥേയേവ ഇത്ഥിയം നീ ഹോതി ബഹുലം; സാഹം അഹിംസാരതിനീ; തസ്സാ മുട്ഠസ്സതിനിയാ; സാ വച്ഛഗിദ്ധിനീ--അഞ്ഞത്ഥേതി-കിം? ധമ്മരതി.

ഘരണ്യാദയോ-.

ഘരണിപ്പഭുതയോ നീപ്പച്ചയന്താ സാധവോ ഭവന്തി; ഘരണീ; പോക്ഖരണീ; ഈസ്സത്തം നിപാതനാ.

ആചരിയാ വാ യലോപോ ച(); ആചരിനീ; ആചരിയാ.

മാതുലാദിത്വാനീ ഭരിയായം-.

മാതുലാദിതോ ഭരിയായമാനീ ഹോതി; മാതുലാനീ; വരുണാനീ; ഗഹപതാനീ; ആചരിയാനീ.

അഭരിയായം ഖത്തിയാ വാ() ഖത്തിയാനീ; ഖത്തിയാ --നദാ ദീപാഠാ ഭരിയായന്തു ഖത്തിയീ.

ഉപമാസംഹിതസഹിതസഞ്ഞതസഹസഫവാമലക്ഖണാദിതുരുതു-.

ഊരുസദ്ദാ ഉപമാനാദിപുബ്ബാ ഇത്ഥിയമൂ ഹോതി; കരഹോരൂ; സംഹിതോരൂ; സഹിതോരൂ; സഞ്ഞതോരൂ; സഹോരൂ; സഫോരൂ; വാമോ രൂ; ലക്ഖണോരൂ--'ഊ'തി-യോഗവിഭാഗാ ഊ; ബ്രഹ്മബന്ധു.

യുവാതി -.

യുവസദ്ദതോതി ഹോതിത്ഥിയം; യുവതി.

ന്തുനം ങീമ്ഹി തോ വാ-.

ണീമ്ഹി ന്തന്തുനം തോ വാ ഹോതി; ഗച്ഛതീ, ഗച്ഛന്തീ; സീലവതീ, സീലവന്തീ.

ഭവതോ ഭോതോ-.

ണീമ്ഹി ഭവതോ ഭോതാദേസോ ഹോതി വാ; ഭോതീ; ഭവന്തീ.

ഗോസ്സാവണി-.

ഗോസദ്ദസ്സ ണീമ്ഹാവണി ഹോതി; ഗാവീ.

പുഥുസ്സപഥവപുഥവാ-.

ണീമ്ഹി പുഥുസ്സ പഥവപുഥവാ ഹോന്തി; പഥവീ; പുഥവീ.--ഠേ പഥവീ.

സമാസന്ത്വ-

സമാസന്തോ അ ഇതി വാധികരീയന്തി.

പാപാദീഹി ഭുമിയാ-.

പാപാദീഹി പരാ യാ ഭുമി തസ്സാ സമാസന്തോ അ ഹോതി; പാപ ഭുമിം; ജാതിഭുമം.

സംഖ്യാഹി-.

സംഖ്യാഹി പരാ യാ ഭുമി തസ്സാ സമാസന്തോ അ ഹോതി; ദ്വിഭുമം; തിഭുമം

നദീഗോദാവരീനം-.

സംഖ്യാഹി പരാസം നദീഗോദാവരീനം സമാസന്തോ അ ഹോതി; പഞ്ചനദം, സത്തഗോദാവരം.

അസംഖ്യേഹി ചാങ്ഗുല്യാനഞ്ഞാസംഖ്യത്ഥേസു-.

അസംഖ്യേഹി സംഖ്യാഹി ച പരായ അങ്ഗുല്യാ സമാസന്തോ അഹോതി നോ ചേ അഞ്ഞപദത്ഥേ അസംഖ്യത്ഥേവ സമാസോ വത്തിതേ.'നിഗ്ഗതമങ്ഗുലീഹി' നിരങ്ഗുലം; അച്ചങ്ഗുലം; ദ്വേ അങ്ഗുലിയോ സമാഹടാ'ദ്വങ്ഗുലം--അനഞ്ഞാസംഖ്യത്ഥേസൂതി-കിം? പഞ്ചങ്ഗുലിഹത്ഥോ; ഉപങ്ഗുലി--കഥം, ദ്വ്ഞങ്ഗുലീ പമാണമസ്സാതി ദ്വങ്ഗുലന്തി-നാതു സമാസോ'ഞ്ഞപദത്ഥേ വിഹിതോ മത്താദീനം ലോപേ കതേ തത്ഥവത്തതേ; അങ്ഗുലസദ്ദോവാ പമാണവാചീസദ്ദന്തരം--യഥാസേനാങ്ഗുലപ്പമാണേന അങ്ഗുലാനം സതം പുണ്ണം ചതുദ്ദസ വാ അങ്ഗുലാനീതി.

ദീഘാഹോവസ്സേകദേസേഹി ച രത്യാ-.

ദീഘാദീഹി അസംഖ്യേഹി സംഖ്യാഹി ച പരായ രത്തിയാ സമാസന്തോ അ ഹോതി; ദീഘരത്തം; അഹോരത്തം; വസ്സാരത്തം; പുബ്ബരത്തം; അപരരത്തം;

അഡ്ഢരത്തം;'അതിക്കന്തോ രത്തിം' അതിരത്തോ;'ദ്വേ രത്തീ സമാഹടാ' ദ്വിരത്തം--വാ ക്വചി ബഹുലാധികാരാഏ്യകരത്തം; ഏ്യകരത്തി-- അനഞ്ഞാസംഖ്യത്ഥേസുത്വേവ-ദീഘരത്തി, ഹേമന്തോ; ഉപരത്തി--ക്വചി ഹോതേവ ബഹുലം വിധാനാ;യഥാരത്തം.

ഗോത്വചത്ഥേ ചാലോപേ-.

ഗോസദ്ദാ അലോപവിസയാ സമാസന്തോ അഹോതി ന വേ വത്ഥേ സമാസോ അഞ്ഞപദത്ഥേ അസംഖ്യ്യത്ഥേ ച; രാജഗവോ; പരമഗവോര പഞ്ചഗവധനോ; ദസഗവം--അലോപേതി-കിം?പഞ്ചഹി ഗോഹി കീതോ പഞ്ചഗു; അചത്ഥേതി-കിം? അജസ്സഗാവോ --അനഞ്ഞാസംഖ്യത്ഥേസുത്വേവ-ചിത്തഗു;ഉപഗു.

രത്തിന്ദിവദാരഗവചതുരസ്സാ-.

ഏതേ സദ്ദാ അ അന്താ നിപച്ചന്തേ;'രത്തോ ച ദിവാ ച' രത്തിന്ദിവം;' രത്തി ച ദിവാ ച'രത്തിന്ദിവം;'ദാരാ ച ഗാവോ ച' ദാരഗവം;' വതസ്സോ അസ്സിയോ അസ്സ' ചതുരസ്സോ.

ആയാമേ'നുഗവം-.

അനുഗവന്തി നിപച്ചതേ ആയാമേ ഗമ്യമാനേ; അനുഗവം, സകടം-- ആയാമേതി-കിം? ഗുന്നം പച്ഛാ അനുഗു.

അക്ഖിസ്മാഞ്ഞത്ഥേ-.

അക്ഖിസ്മാ സമാസന്തോ അ ഹോതി അഞ്ഞത്ഥേ ചേ സമാസോ; വിസാലക്ഖോ.

ദാരുമ്ഭ്യങ്ഗുല്യാ-.

അങ്ഗുലന്താ അഞ്ഞപദത്ഥേ ദാരുമ്ഹി സമാസന്തോ അ ഹോതി; ദ്വങ്ഗുലം, ദാരു; പഞ്ചങ്ഗുലം--അങ്ഗുലിസദിസാവയവം ധഞ്ഞാദീനം വിക്ഖേപകം ദാരൂതി വുച്ചതേ--പമാണേ തു പുബ്ബേ വിയ സിദ്ധം; സഖരാജസദ്ദാഅകാരന്താവ, സിസ്സോ'പി ന ദിസ്സതി--ഗാണ്ഡീവധന്വാതി പകതന്തരേനസിദ്ധം.

ദ്വി വീതിഹാരേ-.

ക്രിയാവ്യതിഹാരേ ഗമ്യമാനേ അഞ്ഞപദത്ഥേ വത്തമാനതോ ചി ഹോതി; കേസാകേസി; ദണ്ഡാദണ്ഡി--ചകാരോ'ചിസ്മി'ന്തി. വിസേസനത്ഥോ; സുഗന്ധി ദുഗ്ഗന്ധീതി-പയോഗോ നദിസ്സതേ.

ലത്വിത്ഥിയൂഹി കോ-.

ലതുപ്പച്ചയന്തേഹി ഇത്ഥിയമീകാരൂകാരന്തേഹി ചബഹുലം കപ്പച്ചയോ ഹോതി അഞ്ഞപദത്ഥേ; ബഹുകത്തുകോ; ബഹുകുമാരികോ; ബഹുബ്രഹ്മബന്ധുകോ, ബഹുലംത്വേവ-സുബ്ഭു.

വാഞ്ഞതോ-.

അഞ്ഞേഹി അഞ്ഞപദത്ഥേ കോ വാ ബഹുലം ഹോതി; ബഹു മാലകോ; ബഹുമാലോ.

ഉത്തരപദേ-.

എതമധികതം വേദിതബ്ബം.

ഇമസ്സിദം-.

ഉത്തരപദേ പരതോ ഇമസ്സ ഇദം ഹോതി; ഇദമട്ഠിതാ; ഇദപ്പച്ചയാ; നിഗ്ഗഹീതലോപോ പസ്സ ച ദ്വിഭാവോ.

പും പുമസ്സ വാ-.

പുമസ്സ പുംഹോതുത്തരപദേ വിഭാസാ; പുല്ലിങ്ഗം; പുംലിങ്ഗം.

ട ന്നന്തുനം-.

എസം ട ഹോതുത്തരപദേകചി വാ; ഭവമ്പതിട്ഠാ മയം; ഭാഗവമമൂലകാ നോ ധമ്മാ--ബഹുലാധികാരാ തരാദിസു ച; പഗേവ മഹത്തരീ; രത്തഞ്ഞുമഹത്തം.

അ-ഭ

.

എസം അ ഹോതുത്തരപദേ; ഗുണവന്തപതിട്ഠോ’സ്മി.

[ഹ്ഹ പഗേ]

മനാദ്യാപാദീനമോ മയേ ച-.

മനാദീനമാപാദീനഞ്ച ഓ ഹോതുത്തരപദേ മയേ ച; മനോ സേട്ഠാ; മനോമയാ; രജോജല്ലം; രജോമയം; ആപോഗതം; ആപോമയം; അനുയന്തി ദിസോദിസം.

പരസ്സസംഖ്യാസു-.

സംഖ്യാസുത്തരപദേസു പരസ്സ ഓ ഹോതി; പരോസതം, പരോസഹസ്സം-- സംഖ്യാസൂതി-കിം?പരദത്തുപജീവിനോ.

ജനേ ഉത്തരപദേ ഫുഥസ്സ ഉ ഹോതി; അരിയേഹി പുഥഗേവായം ജനോതി പുഥുജ്ജനോ.

സോ ഛസ്സാഹായതനേ വാ-.

അഹേ ആയതനേ വുത്തരപദേ ഛസ്സ സോ വാ ഹോതി; സാഹം, ഛാഹം; സളായതനം, ഛളായതനം.

ല്തുപിതാദീനമാരങരങി-.

ലതുപ്പച്ചയന്താനം പിതാദീനഞ്ച യഥാക്കമമാരങരങി വാ ഹോന്തുത്തരപദേ; സത്ഥാരദസ്സനം; കത്താരനിദ്ദേസോ; മാരത പിതരോ--വാത്വേവ-സത്ഥുദസ്സനം; മാതാപിതരോ.

വിജ്ജായോനിസമ്ബാന്ധനമാ തത്ര ചത്ഥേ-.

ലതുപിതാദീനം വിജ്ജാസമ്ബന്ധീനം യോനിസമ്ബന്ധീനഞ്ച തേസ്വേവ ലതുപിതാദിസു വിജ്ജായോനിസമ്ബന്ധിസുത്തരപദേസു ചത്ഥവിസയേ ആ ഹോതി; ഹോതാപോതാരോ; മാതാപിതരോ--ലതുപിതാദീനന്ത്വേവപുത്തഭാതരോ; തത്രേതി-കിം? പിതുപിതാമഹാ; ചത്ഥേതി-കിം; മാതു ഭാതാ; വിജ്ജായോനിസമ്ബന്ധാനന്തി-കിം?ദാതുഭാതരോ.

പുത്തേ-.

പുത്തേ ഉത്തരപദേ വത്ഥവിസയേ ലതുപിതാദീനംവിജ്ജായോനി സമ്ബന്ധാനമാ ഹോതി; പിതാപുത്താ; മാതാപുത്താ.

ചിസ്മിം-.

ചിപ്പച്ചയന്തേ ഉത്തരപദേ ആ ഹോതി; കേസാകേസി; മുട്ഠാമുട്ഠി.

ഇത്ഥിയമ്ഹാസിതപുമിത്ഥി പുമേവേകത്ഥേ-.

ഇത്ഥിയം വത്തമാനേ ഏകത്ഥേ സമാനാധികരണേ ഉത്തരപദേ പരേ ഭാസിതപുമാ ഇത്ഥി പുമേവ ഹോതി; കുരഭരിയോ; ദീഘ

ജങ്ഘോ; യുവജായോ--ഇത്ഥിയന്തി-കിം?'കല്യാണീ പധാനമേസം' കല്യ്യാണിപ്പധാനാ; ഭാസിതപുമേതി- കിം? കഞ്ഞാഭരിയോ; ഇത്ഥിതി-കിം? ഗാമണികുലം ദിട്ഠി അസ്സ' ഗാമണിദിട്ഠി; ഏകത്ഥേതി-കിം?'കല്യാണിയാ മാതാ' കല്യാണീമാതാ.

ക്വചിപ്പച്ചയേ-.

ഭാസിതപുമിത്ഥി പച്ചയേ ക്വചി പുമേവ ഹോതി; വ്യത്തതരാ, വ്യ്യത്തതമാ.

സബ്ബാദയോ വുത്തിമത്തേ-.

ഇത്ഥിവാചകാ സബ്ബാദയോ വുത്തിമത്തേ പുമേവ ഹോന്തി; തസ്സാ മുഖം' തമ്മുഖം; തസ്സം തത്ര; തായ തതോ; തസ്സംവേലായം തദാ.

ഛായായ ജയം പതിമ്ഹി-.

പതിമ്ഹി പരേ ജായായ ജയം ഹോതി; ജയമ്പതീ--ജാനിപതീതിപകതന്തരേന സിദ്ധം; തഥാ ദമ്പതീ ജമ്പതീതി.

സഞ്ഞായമുദോദകസ്സ-.

സഞ്ഞായമുദകസ്സുത്തരപദേ ഉദാദേസോ ഹോതി; ഉദധീ; ഉദപാനം.

കുമ്ഭാദിസുവാ-.

കുമ്ഭാദസുത്തരപദേസു ഉദകസ്സ ഉദാദേസോ വാ ഹോതി; ഉദകുമ്ഭോ, ഉദകകുമ്ഭോ; ഉദപത്തോ, ഉദകപത്തോ; ഉദബിന്ദു, ഉകബിന്ദു--ആകതിഗണോ'യം.

സോതാദിസ്വൂലോപോ-.

സോതാദിസുത്തരപദേസുഉദകസ്സ ഉസ്സലോപോ ഹോതി; ദകസോതം; ദകരക്ഖസോ.

ട നഞ്സ്സ-.

ഉത്തരപദേനഞ്സദ്ദസ്സ ട ഹോതി; അബ്രാഹ്മണോ --ഞകാരോ കിം, കേവലസ്സമാ ഹോതു; പാമനപുത്തോ.

അന സരേ-.

സരാദോ ഉത്തരപദേ നഞ്സദ്ദസ്സഅന ഹോതി; അനക്ഖാതം.

ഛ ഞകാരോതി-സബ്ബത്ഥ.

നഖാദയോ-.

നഖാദയോ സദ്ദാ അകതടാദേസാ നിപച്ചന്തേ;'നാസ്സ ഖമത്ഥിതി' നഖോ; അഖമഞ്ഞം--സഞ്ഞാസദ്ദേസു ച നിപ്ഫത്തിമത്തം യഥാകഥചി കത്തബ്ബം.'

നാസ്സ കുലമത്ഥി'തി നകുലോ; അകുലമഞ്ഞം; നഖ നകുല നപുംസക നക്ഖത്ത നാക ഏവമാദി.

നഗോ വാപ്പാണിനി-.

നഗൈച്ചപ്പാണിനി വാ നിപച്ചതേ; നഗാ, രുക്ഖാ; നഗാ, പബ്ബതാ; അഗാ, രുക്ഖാ; അഗാ പബ്ബതാ--അപ്പാണിനീതി -കിം? അഗോ വസലോ സീതേന.

സഹസ്സ സോ'ഞ്ഞത്ഥേ-.

അഞ്ഞപദത്ഥവുത്തിമ്ഹി സമാസേ ഉത്തരപദേ പരേ സഹസ്സ സോ വാ ഹോതി; സപുത്തോ, സഹപുത്തോ; അഞ്ഞത്ഥേതി-കിം? സഹകത്വാ സഹയുജ്ഝിത്വാ.

സഞ്ഞായം-.

സഹസ്സുത്തരപദേ സോ ഹേതി സഞ്ഞായം; സാസ്സത്ഥം; സപലാസം.

അപച്ചക്ഖേ-.

അപച്ചക്ഖേ ഗമ്യമാനേ സഹസ്സ സോ ഹോതുത്തരപദേ; സാഗ്ഗി, കപോതോ; സപിസാവാ, വാതമണ്ഡലികാ.

അകാലേ സകത്ഥേ-.

സകത്ഥപ്പധാനസ്സ സഹസദ്ദസ്സ അകാലേ ഉത്തരപദേ സോ ഹോതി; സമ്പന്നം ബ്രഹ്മം സബ്രഹ്മം; സചക്കം നിധേഹി, സധുരം--അകാലേതി-കിം? സഹപുബ്ബനഹം, സഹാപരന്ഹം.

ഗന്ഥാന്താധിക്യേ-.

ഗന്ഥാന്തേ ആധിക്യ ചെഅ വത്തമാനസ്സ സഹസ്സ സോ ഹോതുത്തരപദേ; സകലം ജോതിമധീതേ; സമുഹുത്തം--കാലത്ഥോ ആരമ്ഭോ; ആധിക്യേ-സദോണാ ഖാരീ; സമാസകോ കഹാപണോ; നിച്ചത്ഥോ'യമാരമ്ഹോ.

സമാനസ്സ പക്ഖാദിസു വാ-.

പക്ഖാദിസുത്തരപദേസു സമാനസ്സസോ ഹോതി വാ; സപക്ഖോ, സമാനപക്ഖോ; സജോതി, സമാനജോതി--പക്ഖാദിസൂതി-കിം? സമാനസീലോ; പക്ഖ ജോതി ജനപദ രത്തി പത്തിനീ പത്തീ നാഭീ ബന്ധു ബ്രഹ്മചാരീ നാമ ഗോത്ത രൂപ ഠാനവണ്ണ വയോ വചന ധമ്മ ജാതിയ ഘച്ച.

ഉദരേ ഇയേ-.

ഉദരേ ഇയപരേ പരതോ സമാനസ്സ സോ വാ ഹോതി; സോദരിയോ; സമാനോദരിയോ--ഇയേതി-കിം? സമാനോദരതം.

രീരിക്ഖകേസു-.

ഏതേസുസമാനസ്സ സോ ഹോതി; സരീ; സരിക്ഖോ; സരിസോ.

സബ്ബാദിനമാ-.

രീരിക്ഖകേസുസബ്ബാദീനമാ ഹോതി; യാദീ, യാദിക്ഖോ, യാദിസോ.

ന്തകിമിമാനം ടാകീടീ-.

രീരിക്ഖകേസു ന്തസദ്ദകിംസദ്ദൈമസദ്ദാനം ടാകീടീ ഹോന്തി യഥാക്കമം; ഭവാദീ, ഭവാദിക്ഖോ, ഭവാദിസോ; കീദീ, കീദിക്ഖോ, കീദിസോ; ഈദീ, ഈദിക്ഖോ, ഈദിസോ.

തുമ്ഹാമ്ഭാനം താമേകസ്മിം-.

രീരിക്ഖകേസു തുമ്ഹാമ്ഹാനം താമാ ഹോന്തേകസ്മിം യഥാക്കമം; താദീ, താദിക്ഖോ, താദിസോ;മാദീ, മാദിക്ഖോ, മാദിസോ; --ഏകസ്മിന്തി-കിം? തുമ്ഹാദീ, അമ്ഹാദീ, തുമ്ഹാദിക്ഖോ, അമ്ഹാദിക്ഖോ, തുമ്ഹാദിസോ, അമ്ഹാദിസോ.

തംമമഞ്ഞത്ര-.

രീരിക്ഖകന്തതോ'ഞ്ഞസ്മിം ഉത്തരപദേ തുമ്ഹാമ്ഹാനമേ കസ്മിം തംമം ഹോന്തി യഥാക്കമം; തന്ദീപാ; മന്ദീപാ; തം സരണാ, മംസരണാ; തയ്യോഗോ മയ്യോഗോതി-ബിന്ദുലോപോ.

വേതസ്സേട-.

രീരിക്ഖകേസ്വേതസ്സേട വാ ഹോതി; ഏദീ, ഏതാദീ; ഏദിക്ഖോ, ഏതാദിക്ഖോ; ഏദിസോ, ഏതാദിസോ.

വിധാദിസു ദ്വിസ്സ ദു-.

ദ്വിസ്സ ദു ഹോതി വിധാദിസു; ദുവിധോ, ദുപട്ടം; ഏവമാദി.

ദി ഗുണാദിസു-.

ഗുണാദിസു ദ്വിസ്സ ദി ഹോതി; ദിഗുണം, ദിരത്തം, ദിഗു; ഏവമാദി

തിസ്വ-.

തീസു ദ്വിസ്സ അ ഹോതി; ദ്വത്തിക്ഖത്തും, ദ്വത്തിപത്തപൂരാ.

ആ സംഖ്യായാസതാദോ'നഞ്ഞത്ഥേ-.

സംഖ്യായമുത്തരപദേ ദ്വിസ്സആ ഹോതസദാദോ'നഞ്ഞത്ഥേ; ദ്വാദസ, ദ്വാവീസതി, ദ്വത്തിംസ; സംഖ്യായന്തി-കിം?'ദിരത്തം; അസതാദോതി-കിം? ദ്വിസതം, ദ്വിസഹസ്സം; അനഞ്ഞത്ഥേതി-കിം?ദ്വിദസാ.

തിസ്സേ-.

സംഖ്യായമുത്തരപദേ തിസ്സ ഏഹോതസതാദോ'നഞ്ഞത്ഥേ; തേരസ, തേവിസ, തേത്തിംസ--സംഖ്യായന്ത്വേവ-തിരത്തം; അസതാദോത്വേവ-തിസതം; അനഞ്ഞത്ഥേത്വേവ-തിവതുകാ.

ചത്താലിസാദോ വാ-.

തിസ്സേവാ ഹോതി ചത്താലീസാദോ; തേചത്താലീസ, തിചത്താലീസ; തേപഞ്ഞാസ, തിപഞ്ഞാസ; തേസട്ഠി, തിസട്ഠി; തേസത്തതി, തീസത്തതീ; ത്ഞ്ഞസീതി, തിയാസീതി; തേനവുതി, തിനവുതി--അസതാദോത്വേവ-തിസതം.

ദ്വിസ്സാ ച-.

അസതാദോ'നഞ്ഞത്ഥേ ചത്താലീസാദോ ദ്വിസ്സേ വാ ഹോതി ആവ ദ്വേചത്താലീസം, ദ്വാചത്താസം, ദ്വിചത്താലീസം; ദ്വേപഞ്ഞാസം, ദ്വാപഞ്ഞാസം, ദ്വിപഞ്ഞാസം; ഇച്ചാദി.

ബാചത്താലിസാദോ-.

ദ്വിസ്സ ബാ വാ ഹോതചത്താലീസാദോ'നഞ്ഞത്ഥേ; ബാരസ, ദ്വാദസ; ബാവീസതി, ദ്വാവീസതി; ബത്തിംസ, ദ്വത്തിംസ--അചത്താലീസാദോതി-കിം? ദ്വിചത്താലീസ.

ദ്വിസതിദസേസു പഞ്ചസ്സ പണ്ണുപന്നാ -.

വീസതിദസേസു പരേസു പഞ്ചസ്സ പണ്ണുപന്നാ ഹോന്തി വാ യഥാക്കമം; പണ്ണുവീസതി, പഞ്ചവീസതി;പന്നരസ, പഞ്ചദസ.

ചതുസ്സ ചുതോ ദസേ-.

ചതുസ്സ ചുചോ ഹോന്തി വാ ദസസദ്ദേ പരേ; ചുദ്ദസ, ചോദ്ദസ, ചതുദ്ദസ.

ഛസ്സ സോ-.

ഛസ്സ സോ ഇച്ചയമാദേസോ ഹോതി ദസസദ്ദേ പരേ; സോളസ.

ഏകട്ഠാനമാ-.

ഏകഅട്ഠാനം ആ ഹോതി ദസേ പരേ; ഏകാദസ, അട്ഠാരസ.

ര സംഖ്യാതോ വാ-.

സംഖ്യാതോ പരസ്സ ദസസ്സര ഹോതി വിഭാസാ; ഏകാരസ, ഏകാദസ; ബാരസ, ദ്വാദസ; പന്നരസ, പഞ്ചദസ; സത്തരസ, സത്തദസ; അട്ഠാരസ, അട്ഠാദസ--പന്നബാദേസേസു നിച്ചം, ഇധ ന ഹോതി ചതുദ്ദസ.

ഛതീഹി ളോ ച-

ഛതീഹി പരസ്സ ദസസ്സ ളോ ഹോതി രോ ച; സോളസ, സോരസ; തേളസ, തേരസ.

ചതുത്ഥതതിയാനമഡ്ഢുഡ്ഢതിയാ-.

അഡ്ഢാ പരേസം ചതുത്ഥതതിയാനം ഉഡ്ഢതിയാ ഹോന്തി യഥാക്കമം;'അഡ്ഢേന ചതുത്ഥോ' അഡ്ഢുഡ്ഢോ,'അഡ്ഢേന തതിയോ' അഡ്ഢതിയോ--കഥം?അഡ്ഢതേയ്യോതി-സകത്ഥേ ണ്യേ ഉത്തര പദവുദ്ധി.

ദുതിയസ്സ സഹ ദിയഡ്ഢദിവഡ്ഢാ-.

അഡ്ഢാ പരസ്സ ദുതിയസ്സ സഹഅഡ്ഢസദ്ദേന ദിയഡ്ഢദിവഡ്ഢാ ഹോന്തി;' അഡ്ഢേന ദുതിയോ' ദിയഡ്ഢോ, ദിവഡ്ഢോ വാ.

സരേ കദ കുസ്സുന്തരത്ഥേ-.

കുസ്സുത്തരപദത്ഥേ വത്തമാനസ്സ സരാദോ ഉത്തരപദേ കദാ ദേസോഹോതി; കദന്നം, കദസനം--സരേതി-കിം? കുപുത്തോ; ഉത്തരത്ഥേതി-കിം? കുഓട്ഠോ; രാജാ.

കാപ്പത്ഥേ-.

അപ്പത്ഥേ വത്തമാനസ്സ കുസ്സകാ ഹോതുത്തരപദത്ഥേ;'അപ്പകം ലവണം' കാലവണം.

പുരിസേവാ-.

കുസ്സ പുരിസേകാ ഹോതി വാ; കാപുരിസോ, കുപുരിസോ--അയമപ്പത്തവിഭാസാ--അപ്പത്ഥേ തുപുബ്ബേനനിച്ചംഹോതി;'ഈസം പുരിസോ' കാപുരിസോ.

പുബ്ബാദീഹുത്തരപദസ്സഅഹസ്സ അന്ഹാദേസോ ഹോതി; പുബ്ബന്ഹോ; അപരന്ഹോ; അജ്ജന്ഹോ; സായന്ഹോ; മജ്ഝന്ഹോ.

ഇതി മോഗ്ഗല്ലാനേ വ്യാകരണേ വുത്തിയം സമാസകണ്ഡോ തതിയോ.

ഛട്ഠിയന്താ നാമസ്മാ വാ ണപ്പച്ചയോ ഹോതപച്ചേ'ഭിധേയേ; ണകാരോ വുദ്ധ്യത്ഥോ; ഏവമഞ്ഞത്രാപി,'വസിട്ഠസ്സാപച്ചം' വാസിട്ഠോ, വാസിട്ഠീ വാ; ഓപഗവോ, ഓപഗവീ വാ --വേതി-വാക്യ സമാസവികപ്പത്ഥം തസ്സാധികാരോ സകത്ഥാവധി.

വച്ഛാദിതോണാനണായനാ-.

വച്ഛാദീഹി അപച്ചപ്പച്ചയന്തേഹി ഹോത്താദീഹിച സദ്ദേഹി ണാനണായനപ്പച്ചയാ വാ ഹോന്തപച്ചേ. വച്ഛാനോ വച്ഛായനോ; കച്ചാനോ, കച്ചായനോ--യാഗമേ-കാതിയാനോ; മോഗ്ഗല്ലാനോ, മോഗ്ഗല്ലായനോ; സാകടാനോ, സാകടായനോ; കണ്ഭാനോ, കണ്ഭായനോ; ഇച്ചാദി.

കത്തികാദീഹി വിധവാദീഹി ച ണേയ്യണേരാ വാ യഥാക്കമം ഹോന്തപച്ചേ. കത്തികേയ്യോ. വേനതേയ്യോ; ഭാഗീനേയ്യോ ഇച്ചാദി--വേധവേരോ; വന്ധകേരോ; നാളികേരോ; സാമണേരോ ഇച്ചാദി.

ണ്യ ദിച്ചാദീഹി-.

ദിതിപ്പഭുതീഹി ണ്യോ വാ ഹോതപച്ചേ. ദേച്ചോ; ആദിച്ചോ; കോണ്ഡഞ്ഞോ; ഗഗ്ഗ്യോ; ഭാതബ്ബോ; ഇച്ചാദി

ആ ണി-.

അകാരന്തതോ ണി വാ ഹോതപച്ചേ ദക്ഖി; ദോണി; വാസവി; വാരുണിച്ചാദി.

രാജതോ ഞ്ഞോ ജാതിയം-.

രാജസദ്ദതോ ഞ്ഞോ വാ ഹോതപച്ചേ ജാതിയം ഗമ്യമാനായം. രാജഞ്ഞോ--ജാതിയന്തി കിം?രാജാപച്ചം.

ഖത്താ യിയാ-. ഖത്തസദ്ദാ യേയാ ഹോന്തപച്ചേ ജാതിയം ഖത്യോ; ഖത്തിയോ ജാതിയയന്ത്വേ-ഖത്തി.

മനുതോ സ്സസണി-.

മനുസദ്ദതോ ജാതിയം സ്സസണ ഹോന്തപച്ചേ. മനുസ്സോ; മാനുസോ? ഇത്ഥിയം-മനുസ്സാ; മാനുസീ--ജാതിയന്ത്വേവ-മാണവോ.

ജനപദനാമസ്മാ ഖത്തിയാ രഞ്ഞോ ച ണോ-.

ജനപദസ്സ യം നാമം തന്നാമസ്മാ ഖത്തിയാപച്ചേ രഞ്ഞോവ ണോ ഹോതി. പഞ്ചാലോ; കോസലോ; മാഗധോ; ഓക്കാകോ--ജനപദനാമസ്മാതി-കിം? ദാസരഥി; ഖത്തിയാതി-കിം?'പഞ്ചാലസ്സ ബ്രാഹ്മണസ്സാപച്ചം' പഞ്ചാല.

ണ്യ കുരുസിവീഹീ-.

കുരുസിവീഹപച്ചേ രഞ്ഞേ ച ണ്യോ ഹോതി; കോരബ്യോ സേബ്യോ.

ണ രാഗാ തേന രത്തം-.

രാഗവാചിതതിയന്തതോ രത്തമിച്ചേതസ്മിം അത്ഥേ ണോ ഹോതി'കസാവേന രത്തം' കാസാവം;കോസുമ്ഭം; ഹാലിദ്ദം--രാഗാതി കിം? ദേവദത്തേന രത്തം വത്ഥം; ഇധ കസ്മാ നഹോതി? നീലം പീതന്തി--ഗുണവചനത്താ വിനാപി ണേന ണത്ഥസ്സാഭിധാനതോ.

നക്ഖത്തേനിന്ദുയുത്തേന കാലേ-.

തതിയന്തതോ നക്ഖത്താ തേന ലക്ഖിതേ കാലേ ണോ ഹോതി; തം ചേ നക്ഖന്തമിന്ദുയുത്തം ഹോതി. ഫുസ്സീ, രത്തീ; ഫുസ്സോ, അഹോ--നക്ഖത്തേനേതി-കിം? ഗുരുനാ ലക്ഖിതാ രത്തി; ഇന്ദു യനുത്തേനേതി-കിം? കത്തികായ ലക്ഖിതോ മുഹുത്തോ; കാലേതി-കിം? ഫുസ്സേനലക്ഖിതാ അത്ഥസിദ്ധി--അജ്ജകത്തികാതി കത്തികാ യുത്തേ ചന്ദേ കത്തികാസദ്ദോ വത്തതേ.

സാസ്സ ദേവതാ പുണ്ണമംസി-.

സേതി പഠമന്താ അസ്സാതി ഛട്ഠത്ഥേ ണോ ഭവതി യം പഠമന്തം സാ വേ ദേവതാ പുണ്ണമാസീ വാ.'സുഗതോ ദേവതാ അസ്സാ'തി സോഗതോ; മാഹിന്ദോ; യാമോ; വാരുണോ; ഫുസ്സീ പുണ്ണമാസീ അസ്സ സമ്ബന്ധിനീ'തി ഫുസ്സോ, മാഘോ; മാഘോ; ഫഗ്ഗുനോ; ചിത്തോ; വേസാഖോ;പേട്ഠമുലോ; ആസാള്ഹോ; സാവണോ; പോട്ഠപാദോ; അസ്സയുജോ; കത്തികോ; മാഗസിരോ--പുണ്ണമാസീതി-കിം, ഫുസ്സി പഞ്ചമീ അസ്സ--പുണ്ണമാസീവ ഗതകമാസസമ്ബന്ധിനീ ന

ഹോതി;'പുണ്ണോ മാ അസ്സന്തി' നിബ്ബചനാ--അതോ ഏവ നിപാതനാ ണോ, സാഗമോ ച, മാസസുതീയാവ നപപഞ്ചദസരത്താദോ വിധി.

തമധീതേ തം ജാനാതി കണികാ ച-.

ദുതിയന്തതോ തമധീതേ തം ജാനാതീതി ഏതേസ്ഫത്ഥേസുണോ ഹോതി കോണികോവ.' വ്യാകരണമധീതേ ജാനാതി വാ' വേയ്യാകരണോ; ഛാന്ദസോ; കമകോ; പദകോ; വേനയികോ; സുത്തന്തികോ--ദ്വിതഗ്ഗഹണം പുഥഗേവ വിധാനത്ഥം ജാനനസ്സച അജ്ഝേനവിസയഭാവദസ്സനത്ഥം പസിമ്ബുപസംഗഹത്ഥഞ്ച.

തസ്സ വിസയേ ദേസേ.-.

ഛഠിയന്താ വിസയേ ദേസരൂപേ ണോ ഹോതി.'വസാതീനം വിസയോ ദേസോ'വാസാതോ--ദേസേതി കിം? ചക്ഖുസ്സ വിസയോ രൂപം, ദേവദത്തസ്സ വിസയോ'നുവാകോ.

നിവാസേ തന്നാമേ-.

ഛട്ഠിയന്താ നിവാസേ ദേസേ തന്നാമേ ണോ ഹോതി;'സിവീനം നിവാസോ ദേസോസേബ്യോ; വാസാതോ.

അദൂരഭവേ-.

ഛട്ഠിയന്താ അദൂരഭവേ ദേസേതന്നാമേ ണോ ഹോതി;'വിദസായ അദുരഭവം' വേദിസം.

തേനതിബ്ബത്തേ-.

തതിയന്താ നിബ്ബത്തേ ദേസേതന്നാമേ ണോ ഹോതി; കുസമ്ബേന നിബ്ബത്താ കോസമ്ബീ, നഗരീ; കാകന്ദീ, മാകന്ദീ,'സഹസ്സേന നിബ്ബത്താ' സാഹസ്സീ, പരിഖാ--ഹേതുമ്ഹി കത്തരികരണേ ച യഥായോഗം തതിയാ.

തമിധത്ഥി-.

തന്തി പഠമന്താ ഇധാതി സത്തമ്യത്ഥേ ദേസേ തന്നാമേ ണോ ഹോതി, യന്തം പഠമന്തമത്ഥി ചേ;'ഉദുമ്ബരാ അസ്മിം ദേസേ സന്തീ'തി ഓദുമ്ബരോ, ബാദരോ, ബബ്ബജോ.

തത്ര ഭവേ-.

സത്തമ്യന്താ ഭവത്ഥേ ണോ ഹോതി;'ഉദകേ ഭവോ'ഓദകോ, ഓരസോ, ജാനപദോ, മാഗധോ, കാപിലവത്ഥവോ, കോസമ്ബോ.

അജ്ജാദീഹി തതോ-.

ഭവത്ഥേ അജ്ജാദീഹി തനോ ഹോതി;'അജ്ജ ഭവോ' അജ്ജതനോ, സ്വാതനോ, ഹിയ്യത്തനോ.

പുരാതോ ണോ ച-.

പുരാ ഇച്ചസ്മാ ഭവത്ഥേ ണോ ഹോതി തനോ ച; പുരാണോ, പുരാതനോ.

അമാത്ഥച്ചോ-. അമാസദ്ദതോ അച്ചോ ഹോതി ഭവത്ഥേ; അമച്ചോ.

മജ്ഝാദിത്വിമോ-.

മജ്ഝാദീഹി സത്തമ്യന്തേഹി ഭവത്ഥേ ഇമോ ഹോതി; മജ്ഝിമോ, അന്തിമോ--മജ്ക്ജ്ധഅന്ത ഹേട്ഠാ ഉപരി ഓര പാര പച്ഛാ അബ്ഭന്തര പച്ചന്ത.

കണ്ണേയ്യണേയ്യകയിയാ-.

സത്തമ്യന്താ ഏതേ പച്ചയാ ഹോന്തി ഭവത്ഥേ; കണ-'കുസിനാരായം ഭവോ' കോസിനാരകോ, മാഗധകോ, ആരഞ്ഞകേ, വിഹാരോ--ണേയ്യ-ഗങ്ഗേയ്യോ, പബ്ബതേയ്യോ, വാനേയേയ്യാ--ണേയ്യക-കോലേയ്യകോ, ബാരാണസേയ്യകോ, ചമ്പേയ്യകോ; മിഥിലേയ്യകോതി-ഏയ്യകോ--യ-ഗമ്മോ, ദിബ്ബോ; ഇയഗാമിയോ, ഉദരിയോ, ദിവിയോ, പഞ്ചാലിയോ, ബോധപക്ഖീയോ, ലോകിയോ.

ണികോ-.

സത്തമ്യന്താ ഭവത്ഥേ ണികോ ഹോതി; സാരദികോ, ദിവസോ; സാരദികാ, രത്തി.

തമസ്സ സിപ്പം സീലം പണ്യം പഹരണം പയോജനം-.

പഠമന്താ സിപ്പാദിവാചകാ അസ്സേതി ഛഢത്ഥേ ണികോ ഹോതി;'വീണാവാദനം സിപ്പമസ്സ' വേണികോ, മോദങ്ഗികോ, വംസികോ;'പംസുകൂലധാരണം സീലമസ്സ' പംസുകൂലികോ, തേചീവരികോ;'ഗന്ധോപണ്യമസ്സ' ഗന്ധികോ, തേലികോ, ഗോളികോ'ചാപോ പഹരണമസ്സ' ചാപികോ, തോമരികോ, മുഗ്ഗരികോ;'ഉപധിപ്പ യോജനമസ്സ' ഓപധികം, സാതികം, സാഹസ്സികം.

തം ഹന്തരഹതി ഗച്ഛതുഞ്ഛതി ചരതി-. ദുതിയന്താ ഹന്തീതി ഏവമാദിസ്വത്ഥേസു ണികോ ഹോതി; പക്ഖീഹി-'പക്ഖിനോ ഹന്തീ'തി പക്ഖികോ, സാകുണികോ, മായുരികോ--മച്ഛേഹി- മച്ഛികോ, മേനികോ--മിഗേഹി മാഗവികോ, ഹാരിണികോ, - സൂകരികോതി- ഇകോ;'സതമരഹതീ'തി സാതികം, സന്ദിട്ഠികം;'ഏഹി പസ്സ വിധിം രഹതീ'തി ഏഹിപസ്സികോ, സാഹസ്സികോ--സഹസ്സിയോതീധ ഇയോ;'പരദാരം ഗച്ഛതീ'തി പാരദാരികോ, മഗ്ഗികോ, പഞ്ഞാസയോജനികോ;' ബദരേ ഉഞ്ഛതീ'തി ബാദരികോ, സാമാകികോ;'ധമ്മം ചരതീ'തി ധമ്മികോ, അധമ്മികോ.

തേന കതം കീതം ബദ്ധമഹിസങ്ഖതം സംസഠ്ഠം ഹതം ഹന്തി ജിതം ജയതി ദിബ്ബതി ഖണതി തരതി ചരതി വഹതി ജിവതി-.

തതിയന്താ കതാദിസ്വത്ഥേസു ണികോ ഹോതി;'കായേന കതം' കായികം, വാചസികം, മാനസികം;'വാതേനകതോ ആബാധോ' വാതികോ--'സതേന കീതം'

സാതികം, സാഹസ്സികം, മൂലതോവ-ദേവദത്തേന കീതോതി ന ഹോതി തദത്ഥാപ്പതീതിയാ--'വരത്തായ ബദ്ധോ' വാരത്തികോ, ആയസികോ, പാസികോ; --'ഘതേന അഭിസങ്ഖതം സംസട്ഠം വാ' ഘാതികം, ഗോളികം, ദാധികം, മാരിചികം--'ജാലേന ഹതോ ഹന്തീതി വാ' ജാലികോ, ബാളിസികോ--'അക്ഖോഹി ജിത'മക്ഖികം, സാലാകികം--'അക്ഖേഹി ജയതി ദിബ്ബതി വാ' അക്ഖികോ--'ഖണിത്തിയാ ഖണതീ'തി ഖാണിത്തികോ, കുദ്ദാലികോ-ദേവദത്തേന ജിതമങ്ഗുല്യാ ഖണതീതി ന ഹോതി തദത്ഥാ നവഗമാ--'ഉളുമ്പേന തരതീ'തി ഓളുമ്പികോ; ഉളുമ്പികോതി-ഇകോ; ഗോപുച്ഛികോ; നാവികോ--'സകടേന ചരതീ'തി സാകടികോ. രഥികോ--പരപ്പികോതി ഇകോ-'ഖന്ധേന വഹതീ'തി ഖന്ധികോ, അംസികോ; സീസികോതി-ഇകോ--'വേതതേന ജീവതീ'തി ഖന്ധികോ, അംസികോ; സീസികോതി-ഇകോ--'വേതനേന ജീവതീ'തി വേതനികോ, ഭതികോ, കയികോ, വിക്കയികോ; കയവിക്കയയികോതി-ഇകോ.

തസ്സ സംവത്തതി-.

ചതുത്ഥ്യന്താ സംവത്തതി അസ്മിം അത്ഥേ ണികോ ഹോതി;'പുനബ്ഭവായ സംവത്തതീ'തി പോനോഭവികോ, ഇത്ഥിയം-പോനോഭവികാ;'ലോകായ സംവത്തതീ'തി ലോകികോ,' സുട്ഠു അഗ്ഗോ'തി സഗ്ഗോ,'സഗ്ഗായ സംവത്തതീ'തി സോവഗ്ഗികോ, സസ്സാവൈക തദമിനാദി പാഠാ--'ധനായ സംവത്തതീ'തി ധഞ്ഞം-യോ.

തതോ സമ്ഭൂതമാഗതം-.

പഞ്ചമ്യന്താ സമ്ഭൂതമാഗതന്തിഏ്വതേസ്വത്ഥേസു ണികോ ഹോതി;'മാതിതോ സമ്ഭൂതമാഗതന്തി വാ' മത്തികം, പേത്തികം--ണ്യരിയണ്യ്യാപി ദിസ്സന്തി--'സുരഭിതോ സമ്ഭൂതം' സോരഭ്യം;'ഥനതോ സമ്ഭൂതം' ഥഞ്ഞം;'പിതിതോ സമ്ഭൂതോ' പേത്തിയോ, മാതിയോ, മത്തിയോ; മച്ചോ വാ.

തത്ഥ വസതി വിദിതോ ഭത്തോ നിയുത്തോ-.

സത്തമ്യന്താ വസതീത്വേവമാദിസ്വത്ഥേസു ണികോ ഹോതി;'രുക്ഖമൂലേ വസതീ'തി രുക്ഖമൂലികോ,ആരഞ്ഞികോ, സോസാനികോ;'ലോകേ വിദിതോ' ലോകികോ;'ചതുമഹാരാജേസു ഭത്താ' ചാതുമ്മഹാരാജികാ;;ദ്വാരേ നിയുത്തോ' ദോവാരികോ; ദസ്സോക തദമിനാദിപാഠാ,ഭണ്ഡാഗാരികോ;-ഇകോ നവകമ്മികോ--കിയോ-ജാതികിയോ, അന്ധകിയോ.

തസ്സിദം-.

ഛട്ഠിയന്താ ഇദമിച്ചസ്മിംഅത്ഥേ ണികോ ഹോതി;'സങ്ഘസ്സ ഇദം' സങ്ഘികം, പുഗ്ഗലികം, സക്യപുത്തികോ, നാഥപുത്തികോ, ജേനദത്തികോ--കിയേ-സകിയോ, പരകിയോ; നിയേ-അത്തനിയം;കേ-സകോ, രാജകം, ഭദ്ധം.

ണോ-.

ഛട്ഠിയന്താ ഇദമിച്ചസ്മിം അത്ഥേ ണോ ഹോതി;'കച്ചായനസ്സേദം' കച്ചായനം, വ്യാകരണം; സോഗതം, സാസനം; മാഹിസം, മംസാദി.

ഗവാദീഹി യോ-.

ഗവാദീഹി ഛട്ഠിയന്തേഹി ഇദമിച്ചസ്മിം അത്ഥേ യോ ഹോതി;'ഗുന്നം ഇദം'ഗബ്യം, മംസാദി; കബ്യം, ദബ്ബം.

പിതിതോ ഭാതരി രേയ്യണ-.

പിതുസദ്ദാ തസ്സ ഭാതരി രേയ്യണ ഹോതി;'പിതുഭാതാ' പേത്തേയ്യോ.

മാതിതോ ച ഭഗിനിയം ഛോ-.

മാതിതോ പിതിതോ ച തേസം ഭഗിനീയം ഛോ ഹോതി;'മാതു ഭഗിനി' മാതുച്ഛാ;'പിതുഭഗിനീ' പിതുച്ഛാ--കഥം മാതുലോതു?'മാതുലാദിത്വാനീ'തി നിപാതനാ.

മാതാപിതുസ്വാമഹോ-.

മാതാപിതൂഹി തേസം മാതാപിതുസ്വാമഹോ ഹോതി;'മാതുമാതാ' മാതാമഹീ;'മാതുപിതാ' മാതാമഹോ;'പിതുമാതാ' പതാമഹീ;'പിതുപിതാ' പിതാമഹോ--ന യഥാസംഖ്യം പച്ചേകാഭിസമ്ബന്ധാ.

നഹിതേ രേയ്യണ-.

മാതാപിതുഹി ഹിതേ രേയ്യണ ഹോതി; മത്തേയ്യോ, പേത്തേയ്യോ.

നിന്ദാഞ്ഞാതപ്പപടിഭാഗരസ്സദയാസഞ്ഞാസു കോ-.

നിന്ദാദീസ്വത്ഥേസു നാമസ്മാ കോ ഹോതി; നിന്ദായം-മുണ്ഡകോ, സമണകോ; അഞ്ഞാതേ-'കസ്സായം അസ്സോ'തി അസ്സകോ--

പയോഗസാമത്ഥിയാ സമ്ബന്ധിവിസേസാനവഗമോ'വഗമ്യതേ--അപ്പത്ഥേ-തേലകം, ഘതകം--പടിഭാഗത്ഥേ-'ഹത്ഥി വിയ' ഹത്ഥികോ, അസ്സകോ, ബലിവദ്ദകോ--രസ്സേ-മാനുസകോ, രുക്ഖകോ, പിലക്ഖകോ--ദയായം-പുത്തകോ, വച്ഛകോ--സഞ്ഞായം-'മോരോവിയ' മോരകോ.

തമസ്സ പരിമാണം ണികോ ച-.

പഠമന്താ അസ്സേതി അസ്മിം അത്ഥേ ണികോ ഹോതി കോ ച, തം ചേ പഠമന്തം പരിമാണം ഭവതി;'പരിമിയതേ'തേനേ'തി പരിമാണം--'ദോണോ പരിമാണമസ്സ' ദോണികോ, വീഹി; ഖാരസതികോ, ഖാരസഹസ്സികോ, ആസീതികോ, വയോ; ഉപഡ്ഢകായികം, ബിമ്ബോഹനം; പഞ്ചകം,ഛക്കം.

സതേതേഹി ത്തകോ-.

യാദീഹി പഠമന്തേഹിഅസ്സേതി ഛട്ഠത്ഥേത്തകോ ഹോതി, തം വേ പഠമന്തം പരിമാണം ഭവതി;'യം പരമാണമസ്സ യന്തകം, തത്തകം, ഏത്തകം; ആവതകേ-യാവതകോ, താവതകോ.

സബ്ബാ ചാവന്തു-.

സബ്ബതോ പഠമന്തേഹി യാദീഹി ച അസ്സേതി ഛട്ഠത്ഥേ ആവന്തു ഹോതി, തം വേ പഠമന്തം പരിമാണം ഭവതി;'സബ്ബം പരിമാണമസ്സ' സബ്ബാവന്തം, യാവന്തം, താവന്തം, ഏതാവന്തം.

കിമ്ഹാ രതിരിവരീവതകരിത്തകാ-.

കിമ്ഹാ പഠമന്താ അസ്സേതി ഛട്ഠത്ഥേ രതിരീവരീവതകരിത്തകാ ഹോന്തി, തം ചേ പഠമന്തം പരിമാണം ഭവതി;'കിം സംഖ്യാനം പരിമാണമേസം' കതി, ഏതേ; കിവ, കീവതകം, കിത്തകം--രീവന്തോ സഭാവതോ അസംഖ്യോ.

സംജാതം താരകാദിത്വിതോ-.

താരകാദീഹി പഠമന്തേഹിഅസ്സേതി ഛട്ഠത്ഥേഇതോ ഹോതി, തേ വേ സംജാതാ ഹോന്തി;'താരകാസംജാതാ അസ്സ' താരകിതം, ഗഗനം; പുപ്ഫിതോ, രുക്ഖോ; പല്ലവിതാ, ലതാ.

മാനേ മത്തോ-.

പഠമന്താ മാനവുത്തിതോ അസ്സേതി അസ്മിം അത്ഥേ മത്തോഹോതി;'പലം ഉമ്മാനമസ്സ' പലമത്തം,'ഹത്ഥോ പമാണമസ്സ' ഹത്ഥമത്തം,'സതം മാനമസ്സ' സതമത്തം,'ദോണോ പരിമാണമസ്സ' ദോണമത്തം--അഭേദോപവാരാ ദോണോതിപി ഹോതി.

തഗ്ഘോ വുദ്ധം-.

ഉദ്ധമാനവുത്തിതോ അസ്സേതി ഛട്ഠത്ഥേ തഗ്ഘാ ഹോതിമൈത്തോ ച; ജണ്ണുതഗ്ഘം, ജണ്ണുമത്തം.

ണോ ച പുരിസാ-.

പുരിസാ പഠമന്താ ഉദ്ധമാനവുത്തിതോ ണോ ഹോതി മത്താദയോ ച; പോരിസം, പുരിസമത്തം, പുരിസതഗ്ഘം.

അയുഭദ്വീതീഹംസേ-.

ഉഭദ്വിതീഹി അവയവവുത്തീഹി പഠമന്തേഹി അസ്സേതി ഛട്ഠത്ഥേ അയോ ഹോതി;' ഉഭോ അംസാ അസ്സ' ഉഭയം, ദ്വയം, തയം.

സംഖ്യായ സച്ചുതീസസദസന്താധകാസ്മിം സതസഹസ്സേഡോ-.

സത്യന്തായ ഉത്യന്തായ ഈസന്തായ ആസന്തായ ദസന്തായ ച സംഖ്യായ പഠമന്തായ അസ്മിന്തി സത്തമ്യത്ഥേ ഡോ ഹോതി, സാ ചേ സംഖ്യാ അധികാ ഹോതി, യദസ്മിന്തി തം ചേ സതം സഹസ്സംസത

സഹസ്സം വാ ഹോതി;'വീസതി അധികാ അസ്മിം സതേ'തി വീസംസതം, ഏകവീസംസതം, സഹസ്സം സതസഹസ്സം വാ--തിംസംസതം, ഏകതിംസം സതം

--ഉത്യന്തായ -നവുതംസതം, സഹസ്സം സതസഹസ്സം വാ --ഈസന്തിയ-ചത്താരീസംസതം, സഹസ്സം സതസഹസ്സം വാ--ആസന്തായ-പഞ്ഞാസംസതം സഹസ്സം സതസഹസ്സം വാ--ദസന്തായ-ഏകാദസം സതം, സഹസ്സം സതസഹസ്സം വാ--സച്ചുതീസാസദസന്തേതി കിം?ഛാധികാ അസ്മിം സതേ; അധികേതി കിം? പഞ്ചദസഹീനാ അസ്മിം സതേ; അസ്മിന്തി കിം? വീസത്യധികാ ഏതസ്മാസതാ; സതസഹസ്സേതി കിം? ഏകാദസഅധികാ അസ്സം വീസതിയം.

തസ്സ പൂരേണേകാദസാദിതോ വാ-.

ഛട്ഠീയന്തായേകാദസാദികായ സംഖ്യായ ഡോ ഹോതി പൂരണത്ഥേ വിഭാസാ; സാ സംഖ്യാപൂരീയതേയേനതം പൂരണം'ഏകാദസന്നം പൂരണോ'ഏകാദസോ, ഏകാദസമോ; വീസോ, വീസതിമോ; തിംസോ, തീംസതിമോ; ചത്താലീസോ, പഞ്ഞാസോ.

മ പംചാദികതീഹി-.

ഛട്ഠീയന്തായ പംചാദികായ സംഖ്യായകതിസ്മാ ച മോ ഹോതി പൂരണത്ഥേ; പഞ്ചമോ, സത്തമോ, അട്ഠമോ; കതിമോ, കതിമീ.

സതാദീനമി ച-.

സതാദികായ സംഖ്യായ ഛട്ഠിയന്തായ പുരണത്ഥേ മോ ഹോതി, സതാദിനമിചാന്താദേസോ; സതിമോ, സഹസ്സിമോ.

ഛാ ഢഢമാ -.

ഛസദ്ദാട്ഠട്ഠമാഹോന്തി തസ്സ പൂരണത്ഥേ; ഛട്ഠോ, ഛട്ഠമോ; ഇത്ഥീയ-ഛട്ഠി ഛട്ഠമി--കഥം,ദുതിയം തതിയം ചതുത്ഥന്തി? ദുതിയസ്സ-ചതുത്ഥതതിയാനന്തി-നിപാതനാ.

ഏകാ കാക്യസഹായേ-.

ഏകസ്മാ അസഹായത്ഥേ കആകി ഹോന്തി വാ; ഏകകോ, ഏകാകി, ഏകോ.

വച്ഛാദീഹി തനുത്തേ തരോ-.

വച്ഛാദീനം സഭാവസ്സ തനുത്തേ ഗമ്യമാനേതരോ ഹോതി; സുസുത്തസ്സ തനുത്തേ-വച്ഛതരോ; ഇത്ഥിയം-വച്ഛതരീ; യോബ്ബനസ്സതനുത്തെ-ഓക്ഖതരോ; അസ്സഭാവസ്സ തനുത്തേ-അസ്സതരോ; സാമത്ഥിയസ്സ തനുത്തെ-ഉസഭതരോ.

കിമ്ഹാ നിധാരണേ രതരരതമാ-.

കിംസദ്ദാ നിദ്ധാരണേ രതരരതമാ ഹോന്തീ; കതരോ ഭവതം ദേവദത്തോ; കതരോ ഭവതം കഠോ; കതമോ ഭവതം ദേവദത്തോ; കതമോ ഭവതം കഠോ; ഭാരദ്വാജാനം കതമോ'സി ബ്രഹ്മേ.

തേന ദത്തേ ലിയാ-.

തതിയന്താ ദത്തേ'ഭിധേയേ ലൈയാ ഹോന്തി;'ദേവേനദത്തോ; ദേവലോ; ദേവിയോ; ബ്രഹ്മലോ; ബ്രഹ്മയോ--സിവാ-സീവലോ; സീവിയോ; സിസ്സ ദീഘോ.

തസ്സ ഭാവകമ്മേസു ത്തതാത്തനണ്യണേയ്യ ണിയണിയയാ-.

ഛട്ഠിയന്താ ഭാവേ കമ്മേ ച ത്താദയോ ഹോന്തി ബഹുലം; ന ച സബ്ബേ സബ്ബതോ ഹോന്തി,അഞ്ഞത്ര ത്തതാഹി--'ഭവന്തി ഏ്യതസ്മാബുദ്ധിസദ്ദാ'തി ഭാവോ, സദ്ദസ്സ പവത്തിനിത്തം--'നീലസ്സപടസ്സ ഭാവോ' നീലത്തം, നീലതാതി ഗുണോ ഭാവോ--'നീലസ്സഗുണസ്സ ഭാവോ നീലത്തം, നീലതാതീ നീലഗുണജാതി; ഗോത്തം ഗോതാതി, ഗോജാതി--പാചകത്തം ദണ്ഡിത്തം വിസാണിത്തം രാജപുരിസത്തന്തി ക്രിയാദിസമ്ബന്ധിത്തം--ദേവദത്തത്ത ചന്ദത്തം സൂരിയത്തന്തിതദവത്ഥാവിസേസസാമഞ്ഞം--ആകാസത്തം അഭാചത്തന്തി ഉപചരിതഭേദസാമഞ്ഞം--ത്തന-പുഥുജ്ജനത്തനം; വേദനത്തനം; ജായത്തനം ജാരത്തനം--ണ്യ-ആലസ്യം ബ്രഹ്മഞ്ഞം ചാപല്യം നേപുഞ്ഞംപേസുഞ്ഞം രജ്ജം ആധിപച്ചം ദായജ്ജം വേസമ്മം; വേസമന്തി കേചി, സഖ്യം വാണിജ്ജം--ണേയ്യ-സോചേയ്യം, ആധിപതേയ്യം--ണ-ഗാരവം പാടവം അജ്ജവം മദ്ദവം--ഇയ-അധിപതിയം പണ്ഡിതിയം ബഹുസ്സുതിയംനഗ്ഗിയം സൂരിയം --ണിയ-ആലസിയം കാലുസിയം മന്ദിയം ദക്ഖിയം പോരോഹിതിയം വേയ്യത്തിയം--കഥം, രാമണീയകന്തി-സകത്ഥേ കന്താണേന സിദ്ധം--കമ്മം ക്രിയാ; തത്ഥ.'അലസസ്സ കമ്മം' അലസത്തം, അലസതാ, അലസത്തനം; ആലസ്യം ആലസിയംവാ--'സകത്ഥേ'തി. സകത്ഥേ'പി യഥാഭുച്ചംകാരുഞ്ഞം പത്തകല്ലം ആകാസാനഞ്ചം, കായപഗുഞ്ഞതാ.

ബ്യ വദ്ധദാസാ വാ-.

ഛട്ഠയന്താ വദ്ധാ ദാസാ ച ബ്യോ വാഹോതി ഭാവകമ്മേസു; വദ്ധബ്യം, വദ്ധതാ; ദാസബ്യം; ദാസതാ--കഥം, വദ്ധവന്തി ണേ വാഗമോ.

നണ യുവാ ഖോ ചവസ്സ-.

ഛട്ഠിയന്താ യുവസ്ദാ ഭാവകമ്മേസുനണ വാ ഹോതി, വസ്സബോ ച; യോബ്ബനം; വാത്വേവ-യുവത്തം, യുവതാ.

അണ്വാദിത്വിമോ-.

അണുആദീഹി ഛട്ഠിയന്തേഹി ഭാവേ വാ ഇമേ ഹോതി; അണിമാ; ലഘിമാ; മഹിമാ;കസിമാ--വാത്വേവ-അണുത്തം; അണുതാ.

ഭാവാ തേന നിബ്ബത്തേ-.

ഭാവവാചകാ സദ്ദാ തേന നിബ്ബത്തേ'ഭിധേയേ ഇമോ ഹോതി;'പാകേന നിബ്ബത്തം' പാകിമം; സേകിമം.

തരതമിസ്സികിയിട്ഠാതിസയേ-.

അതിസയേ വത്തമാനതോ ഹോന്തേതേ പച്ചയാ;'അതിസയേന പാപോ' പാപതരോ; പാപതമോ, പാപിസ്സികോ, പാപിയോ, പാപിട്ഠോ--ഇത്ഥിയം-

പാപതരാ--അതിസയന്താപി അതിസയപ്പച്ചയോ;'അതിസയേന പാപിട്ഠോ' പാപിട്ഠതരോ.

തന്നിസ്സിതേ ല്ലോ-.

ദുതിയന്താ ല്ലപ്പച്ചയോ ഹോതി നിസ്സിതത്ഥേ;'വേദനിസ്സിതം' വേദല്ലം;' ദുഠുനിസ്സിതം' ദുട്ഠുല്ലം--ഇല്ലേ-സങ്ഖാരില്ലം.

തസ്സ വികാരാവയവേസു ണ്ണികണേയ്യമയാ-.

പകതിയാ ഉത്തരമവത്ഥന്തരം വികാരോ--ഛട്ഠിയന്താ നാമസ്മാ വികാരേ'വയവേ ച ണാദയോഹോന്തിബഹുലം; ണ-ആയസം, ബന്ധനം; ഓദുമ്ബരം, പണ്ണം; ഓദുമ്ബരം, ഭസ്മം; കാപാതൈം, മംസം; കാപോതം, സത്ഥി --ണിക-കപ്പാസികം, വത്ഥം; ണേയ്യ-എണേയ്യം,മംസം; എണേയ്യം, സത്ഥി; കോസേയ്യം, വത്ഥം--മയ-തിണമയം; ദാരുമയം, നളമയം; മത്തികാമയം--'അഞ്ഞസ്മിന്തി'. ഗുന്നംകരീസേ'പി മയോ; ഗോമയം.

ജതുതോ സ്സണ്വാ-.

ഛട്ഠിയന്താ നാമസ്മാജതുതോ വികാരവയവേസുസ്സണ്വാ ഹോതി;'ജതുനോ വികാരോ' ജാതുസ്സംജാതുമയം--"ലോപോ"തി. ബഹുലം പച്ചയലോപോ'പി ഫലപുപ്ഫമൂലേസുവികാരാവയവേസു;' പിയാലസ്സ ഫലാനി' പിയാലാനി;'മല്ലികായ പുപ്ഫാനി' പല്ലികാ;'ഉസീരസ്സ മൂലം'ഉസീരം--തംസദ്ദേനവാ തദഭിധാനം.

സമൂഹേ കണ്ണണികാ-.

ഛട്ഠിയന്താ സമൂഹേ കണ്ണണികാ ഹോന്തി; ഗോത്തപ്പച്ചയന്താ കണ-രാജഞ്ഞകം; മാനുസ്സകം--ഉക്ഖാദീഹി-ഓക്ഖകം; ഓട്ഠകം; ഓരബ്ഭകം; രാജകം; രാജപുത്തകം; ഹത്ഥികം; ധേനുകം--ണ-കാകം; ഭിക്ഖം; ണിക-അചിത്താ-ആപൂപികം; സംകുലികം.

ജനാദീഹി താ-.

ജനാദീഹി ഛട്ഠിയന്തേഹി സമൂഹേ താ ഹോതി; ജനതാ; ഗജതാ; ബന്ധുതാ; ഗാമതാ; സഹായതാ; നാഗരതാ--താന്താ സഭാവതോ ഇത്ഥിലിങ്ഗാ--മദനീയന്തി-കരണേ'ധികരണേ വാ അനീയേനസിദ്ധം --ധുമായിതത്തന്തി-ക്താന്താ നാമധാതുതോ തേത്തന സിദ്ധം.

ഇയോ ഹിതേ-.

ഛട്ഠിയന്താ ഹിതേ ഇയോ ഹോതി; ഉപാദാനിയം--അഞ്ഞത്രാപി'സമാനാദൈരേ സയിതോ' സോദരിയോ.

ചക്ഖവാദിതോ സ്സോ-.

ഛട്ഠിയന്തേഹി ചക്ഖുആദീഹി ഹിതേ സ്സോഹോതി; ചക്ഖുസ്സം; ആയുസ്സം.

ണ്യോ തത്ഥ സാധു-.

സത്തമ്യന്താ തത്ഥ സാധൂതി അസ്മിം അത്ഥേ ണ്യോ ഹോതി; സബ്ഭോ; പാരിസജ്ജോ--സാധൂതി-കുസലോ യോഗ്ഗോ ഹിതോ വാ--അഞ്ഞത്രാപി-'രഥം വഹന്തീ'തി രച്ഛാ.

കമ്മാ നിയഞ്ഞാ-.

സത്തമ്യന്താ കമ്മസദ്ദാ തത്ഥ സാധൂതി അസ്മിം അത്ഥേ നിയഞ്ഞാ ഹോന്തി;' കമ്മേ സാധു' കമ്മനിയം; കമ്മഞ്ഞം.

കഥാദിത്വികോ-.

കഥാദീഹി സത്തമ്യന്തേഹി തത്ഥ സാധൂതി അസ്മിം അത്ഥേ ഇകോ ഹോതി; കഥികോ; ധമ്മകഥികോ; സങ്ഗാമികോ; പവാസികോ; ഉപവാസികോ.

പഥാദീഹി ണേയ്യോ-.

പഥാദീഹി സത്തമ്യന്തേഹി തത്ഥ സാധൂതി അസ്മിം അത്ഥേ ണേയ്യോ ഹോതി; പാഥേയ്യം; സാപതേയ്യം.

ദക്ഖിണായാരഹേ-.

ദക്ഖിണാസദ്ദതോ അരഹത്ഥേ ണേയ്യോ ഹോതി;'ദക്ഖിണം അരഹതീ'തി ദക്ഖിണേയ്യോ.

രായോ തുമന്താ-.

തുമന്തതോ അരഹത്ഥേ രായോഹോതി; ''ഘാതേതായം വാ ഘാതേതും, ജാപേതായം വാ ജാപേതും, പബ്ബാജേതായം വാ പബ്ബാജേതും''.

തമേത്ഥസ്സത്ഥീതി മന്തു-.

പഠമന്താ ഏത്ഥ അസ്സ അത്ഥീതി ഏതേസ്വത്ഥേസു മന്തു ഹോതി;'ഗാമോ ഏത്ഥ ദേസേ അസ്സ വാ പുരിസസ്സ സന്തീതി' ഗോമാ--അത്ഥീതി വത്തമാനകാലോപാദാനതോ ഭുതാഹി ഭവിസ്സന്തീഹി വാ ഗോഹി ന ഗോമാ. കഥം ഗോമാ ആസി ഗോമാ ഭവിസ്സതീതി? തദാപി വത്തമാനാഹിയേവ ഗോഹി ഗോമാ; ആസി ഭവിസ്സതീതി പദന്തരാ കാലന്തരം; ഇതികരണതോ വിസയനിയമോ.

പഹൂതേ ച പസംസായം നിന്ദായഞ്ചാതിസായനേ നിച്ചയോഗേ ച സംസഗ്ഗേ ഹോന്തിമേ മന്തുആദയോ.

ഗോഅസ്സോതി-ജാതിസദ്ദാനം ദബ്ബാഭിധാനസാമത്ഥിയാ മന്ത്വാ ദയോ നഹോന്തി; തഥാ ഗുണസദ്ദാനം സേതോ പടോതി; യേ സത്തു ഗുണസദ്ദാനം

ദബ്ബാഭിധാനസാമത്ഥിയം നത്ഥി തേഹി ഹോന്തേവ--ബുധിമാ രൂപവാ രസവാ ഗന്ധവാ ഏസ്സവാ സദ്ദവാ; രസീരസികോ; രൂപി രൂപികോ; ഗന്ധീ ഗന്ധികോതി.

വന്തുവണ്ണാ-.

പഠമന്തതോ അവണ്ണന്താ മന്തുവത്ഥേ വന്തു ഹോതി; സീലവാ; പഞ്ഞവാ--അവണ്ണാതി-കിം? സതിമാ; ബന്ധുമാ.

ദണ്ഡാദിതിവികഈ വാ-.

ദണ്ഡാദീഹി ഇകഈ ഹോന്തി വാ മന്ത്വത്ഥേ; ബഹുലം വിധാനാ കുതോവി ദ്വേ ഹോന്തി; കുതോചേകമേകംവ. ദണ്ഡകോ, ദണ്ഡി, ദണ്ഡവാ; ഗന്ധികോ, ഗന്ധീ, ഗന്ധവാ; രൂപികോ, രൂപീ, രൂപവാ--ഉത്തമിണേവ ധനാ ഇകോ () ധനികോ; ധനീ ധനവാഞ്ഞോ --അസന്നിത്ഞത്ഥാ () അത്ഥികോ അത്ഥി; അഞ്ഞത്ര അത്ഥവാ

--തദന്താ ച;() പുഞ്ഞത്ഥികോ, പുഞ്ഞത്ഥി--വണ്ണന്താ ഈയേവ() ബ്രഹ്മവണ്ണീ ദേവവണ്ണീ--ഹത്ഥദന്തേഹി ജാതിയം () ഹത്ഥീ; ദന്തീ; അഞ്ഞത്ര ഹത്ഥവാ; ദന്തവാ--വണ്ണതോ ബ്രഹ്മചാരിമ്ഹി; () വണ്ണീ, ബ്രഹ്മചാരീ; വണ്ണവാഞ്ഞോ--പോക്ഖരാദിതോ ദേസേ() പോക്ഖരണീ ഉപ്പലിനീ കുമുദിനീ ഭീസിനീ മുളാലിനീ സാലുകിനീ --ക്വാവാദേസേ'പി-പദുമനീ, പദുമിനീപണ്ണം; അഞ്ഞത്ര പോക്ഖരവാ, ഹത്ഥി--നാവായികോ () നാവികോ; --സുഖദുക്ഖാ ഈ() സുഖ ദുക്ഖീ--(സിഖാദിഹീ വാ)() സിഖി സിഖാവാ മാലീ മകാലാവാ സീലി സീലവാ ബലീ ബലവാ --ബലാ ബാഹൂരുപുബ്ബാ ച() ബാഹുബലീ; ഊരുബലീ.

തപാദീഹി സ്സീ-.

തപാദിതോ മന്തുവത്ഥേ വാ സ്സി ഹോതി; തപസ്സി, യസസ്സീ, തേജസ്സീ, മനസ്സീ, പയസ്സീ --വാതേ്വവ-യസവാ.

മുഖാദിതോ രോ-.

മുഖാദീഹി മന്തുവത്ഥ രോ ഹൈഓതി; മുഖരോ, സുസിരോ ഊസരോ, മധുരോ, ഖരോ, കുജരോ, നഗരോ --ദന്തസ്സു ച ഉത്തതദന്തേ () ദന്തുരോ.

തുണ്ഡ്യാദീഹി ഭോ-.

തുണ്ഡിആദീഹി മന്തുവത്ഥേ ഭോ വാ ഹോതി; തുണ്ഡിഭോ, സാളിഭോ,വലിഭോ, വാതേ്വവ-തുണ്ഡിമാ.

സദ്ധാദിത്വ-.

സദ്ധാദീഹി മന്തുവത്ഥേ അ ഹോതി വാ; സന്ദ്ധോ, പഞ്ഞോ; ഇത്ഥിയം-സദ്ധാ; വാതേ്വവ-പഞ്ഞവാ.

ണോ തപാ-.

തപാ ണോ ഹോതി മന്തുവത്ഥേ; താപസോ; ഇത്ഥിയം-താപസീ.

ആലാഹിജ്ഝാദീഹി-. അഭിജ്ഝാദീഹി ആലു ഹോതിമന്ത്വത്ഥേ; അഭിജ്ഝാലു, സീതാലു, ധജാലു, ദയാലു--വാത്ഥേവ-ദയാവാ.

പിച്ഛാദിത്വിലോ-.

പിച്ഛാദീഹി ഇലോ ഹോതി ചാ മന്ത്വത്ഥേ; പിച്ഛിലോ, പിച്ഛവാ; ഫേണിലോ, ഫേണവാ; ജടിലോ, ജടാവാ;--കഥം വാവാലോതി? നിന്ദായമിലസ്സാദിലോപേ "പരോ ക്വചീ"തി.

സിലാദിതാ വോ-.

സീലാദിഹി വോ ഹോതി വാ മൈന്ത്വത്ഥേ; സീലവോ, സീലവാ; കേസവോ, കേസവാ--അണ്ണാ നിച്ചം;() അണ്ണവോ--ഗാണ്ഡി രാജീഹി സഞ്ഞായം; () ഗാണ്ഡിവം, ധനു; രാജിവം, പങ്കജം.

മായാമേധാഹി വീ-.

ഏതേഹി ദ്വീഹി വീ ഹോതി മന്ത്വത്ഥേ; മായാവി, മേധാവീ.

സിസ്സരേ ആമ്യുവാമീ-.

സസദ്ദാ ആമ്യുവാമീ ഹോന്തിസ്സരേ'ഭിധേയേ മന്ത്വത്ഥേ;'സമസ്സത്ഥിതി' സാമീ, സുവാമീ.

ലക്ഖ്യാ ണോ അ ച-.

ലക്ഖീസദ്ദാണോ ഹോത മന്ത്വത്ഥേ; അ ചന്തസ്സ; ണകാരോ'വ സവോ; ലക്ഖണോ.

അങ്ഗാ നോ കല്യാണേ-.

കല്യാണേ ഗമ്യമാന്ഞങ്ഗസ്മാനോഹോതി മന്ത്വത്ഥേ; അങ്ഗനാ.

സോ ലോമാ-.

ലോമാ സോഹോതി മന്ത്വത്ഥേ; ലോമസോ; ഇത്ഥിയം-ലോമസാ.

ഇമിയാ-.

മന്ത്വത്ഥേ ഇമൈയാ ഹോന്തി ബഹുലം; പുത്തിമോ, കിത്തിമോ, പുത്തിയോ, കപ്പിയോ, ജടിയോ,ഹാനഭാഗിയോ, സേനിയോ.

തോ പഞ്ചമ്യാ-.-

പഞ്ചവ്യന്താ ബഹുലം തോ ഹോതി വാ; ഗാമതോ ആഗച്ഛതി, ഗാമസ്മാആഗച്ഛതി; ചോരതോ ഭായതി, ചോരേഹി ഭായതി; സത്ഥതോപരിഹീനോ, സത്ഥാ പരിഹീനോ.

ഇതോതേത്ഥോകുതോ-.

തോമ്ഹി ഇമസ്സ ടി നിപച്ചതേ ഏതസ്സ ട ഏത കിംസദ്ദസ്സ കുത്തച; ഇതോ, ഇമസ്മാ; അതോ, ഏത്ഥോ, ഏതസ്മാ; കുതോ, കസ്മാ.

അഭ്യാദീഹി-.

അഭിആദീഹി തോ ഹോതി; അഭിതോ, പരിതോ, പച്ഛതോ, ഹേട്ഠതോ.

ആദ്യാദീഹി-.

ആദിപ്പഭുതീഹി തോ വാ ഹോതി; ആദോ, ആദിതോ; മജ്ഝതോ, അന്തതോ, പിട്ഠിതോ, പസ്സതോ, മുഖതോ--യതോദകം തദാ ദിത്തം, യം ഉദകം തദേവാദിത്തന്തി അത്ഥോ.

സബ്ബാദിതോ സത്തമ്യാ ത്രത്ഥാ-.

സബ്ബാദീഹി സത്തമ്യന്തേഹി ത്രത്ഥാ വാ ഹോന്തി; സബ്ബത്ര, സബ്ബത്ഥ, സബ്ബസ്മിം; യത്ര, യത്ഥ, യസ്മിം--ബഹുലാധികാരാ ന തുമ്ഹാമ്ഹേഹി.

കത്ഥേത്ഥ കുത്രാത്രക്വേഹിധ-.

ഏതേ സദ്ദാ നിപച്ചന്തേ; കസ്മിം കത്ഥ, കുത്ര, ക്വ; ഏതസ്മിം ഏത്ഥ, അത്ര; അസ്മിം ഇഹ, ഇധ.

ധി സബ്ബാ വാ-

സത്തമ്യന്തതോ സബ്ബസ്മാധി വാ ഹോതി; സബ്ബധി; സബ്ബത്ഥ.

യാ ഹിം-.

സത്തമ്യന്താ യതോ ഹിം വാ ഹോതി; യഹിം, യത്ര.

താ ഹം ച-.

സത്തമ്യന്താ തതോ വാ ഹം ഹോതി ഹിഞ്ച; തഹം, തഹിം, തത്ര.

കുഹിംകഹം-.

കിംസദ്ദാ സത്തമ്യന്താ ഹിംഹം നിപച്ചന്തേ കിസ്സ കുകാ ച; കിഹിം, കഹം, കഥം കുഹിദ്വനന്തി? ചനം ഇതി നിപാതന്തരം; കിഹിദ്ധീതി-ഏത്ഥ വിസദ്ദോവിയ.

സബ്ബേകഞ്ഞയതേഹി കാലേ ദാ-.

ഏതേഹി സത്തമ്യന്തേഹി ചത്തമാനേഹി കാലേ ദാ ഹോതി; സബ്ബസ്മിം കാലേ സബ്ബദാ; ഏകദാ, അഞ്ഞദാ, യദാ, തദാ--കാലേതി-കിം? സബ്ബത്ഥദേസേ.

കദാകുദാസദാധുനേദാതി-.

ഏതേ സദ്ദാ നിപച്ചന്തേ; തസ്മിം കാലേ കദാ, കുദാ; സമ്ബസ്മിം കാലേ സദാ; ഇമസ്മിം കാലേ അധുനാ, ഇദാനി.

അജ്ജസജ്ജവപരജ്ജേ്വതരഹികരഹാ-.

ഏതേ സദ്ദാ നിപച്ചന്തേ; ഏ്വകതിപ്പച്ചയോ ആദേസോ കാല വിസേസോതി സബ്ബമേതം നിപാതനാ ലബ്ഭതി; ഇമസ്സ വോ ജ്ജോ ചാഹനി നിപച്ചതേ; അസ്മിം അഹനി അജ്ജ--സമാനസ്സ സഭാവോജ്ജു ചാഹനി--സമാനേ അഭനി സജ്ജു--അപരസ്മാ ജ്ജു--അപരസ്മിം അഹനിഅപരജ്ജു--ഇമസ്സേതോകാലേ രഹി വ--ഇമസ്മിം കാലേ ഏതരഹി--കിംസദ്ദസ്സ കോ രഹ ചാനജ്ജതനേ--തസ്മിം കാലേ കരഹ.

സബ്ബാദീഹി പകാരേ ഥാ-.

സാമഞ്ഞസ്സ ഭേദകോ വിസേസോ പകാരോ, തത്ഥ വത്തമാനേഹി സബ്ബാദീഹി ഥാ ഹോതി സബ്ബേനപകാരേന സബ്ബഥാ; യഥാ, തഥാ.

കഥമിത്ഥം-.

ഏതേ സദ്ദാ നിപച്ചന്തേ പകാരേ; കിമിമേഹി ഥം പച്ചയോ, കൈച്ച തേസം യഥാക്കമം; കഥമിത്ഥം.

ധാ സങ്ഖ്യാഹി-.

സങ്ഖ്യാവാചീഹി പകാരേ ധാ പരോ ഹോതി;'ദ്വീഹി പകാരേഹി ദ്വേ വാ പകാരേകരോതി' വിധാകരോതി; ബഹുധാ കരോതി;'ഏ്വകം രാസിം പഞ്ചപ്പകാരം കരോതി' പഞ്ചധാ കരോതി?പഞ്ചപ്പകാരമേകപ്പകാരം കരോതി' ഏ്വകധാകരോതി.

വേകാജ്ഝം-.

ഏ്വകസ്മാ പകാരേ ജ്ഝം വാ ഹോതി; ഏ്വകജ്ക്വങ്കരോതി; ഏ്വകധാ കരോതി.

ദ്വിതീഹേധാ-.

ദ്വീതിഹി പകാരേ ഏ്വധാവാ ഹോതി; വേധാ, തേധാ; ദ്വിധാ, തിധാ.

തബ്ബതി ജാതിയോ-.

പകാരവതി തംസാമഞ്ഞവാചകാ സദ്ദാജാതിയോ ഹോതി; പടു ജാതിയോ, മുദുജാതിയോ.

വാരസംഖ്യായ ക്ഖത്തും-

വാരസമ്ബന്ധിനിയാ സംഖ്യായ ക്ഖത്തും ഹോതി;'ദ്വേ വാരേ ഭുഞ്ജതി' ദ്വിക്ഖത്തും ദിവസസ്സ ഭുഞ്ജതി; വാരഗ്ഗഹണം കിം? പഞ്ച ഭിഞ്ജതി; സങ്ഖ്യായാതി-കിം? പഹൂതേ വാരേ ഭുഞ്ജതി.

കതിമ്ഹാ-.

വാരസമ്ബന്ധിനിയാ കതിസംഖ്യായ ക്ഖത്തും ഹോതി;'കതി വാരേ ഭുഞ്ജനി'കതിക്ഖത്തും ഭുഞ്ജതി.

ബഹുമ്ഭാ ധാ ച പച്ചാസത്തിയം-.

വാരസമ്ബന്ധിനിയാ ബഹുസംഖ്യായ ധാഹോതി ക്ഖത്തുഞ്ച; വാരാനഞ്ചേ പച്ചാസത്തി ഹോതി; ബഹുധാ ദിവസസ്സ ബുഞ്ജതി ബഹുക്ഖത്തും--പച്ചാസത്തിയന്തി കിം? ബഹുക്ഖത്തും മാസസ്സ ഭുഞ്ജതി.

സകിം വാ-.

ഏകം വാരമിച്ചസ്മിം അത്ഥേ സകിന്തി വാ നിപച്ചതേ;'ഏകം വാരം ഭുഞ്ജതി'--വാതി കിം?ഏകക്ഖത്തും ഭുഞ്ജതി.

സോ വിച്ഛാപ്പകാരേസു-.

വീച്ഛായം പകാരേ ച സോ ഹോതി ബഹുലം; വീച്ഛായം-ഖണ്ഡസോ, ബിലസോ; പകാരേ-പുഥുസോ,സബ്ബസോ.

അഭിതതബ്ഭാവേ കരാസഭുയോഗേ വികാരാ ചീ-.

അവത്ഥാവതോ വത്ഥന്തരേനാഭുതസ്സ തായാവത്ഥായ ഭാവേ കരാസഭുഹി സമ്ബന്ധേസതി വികാരവാചകാചീ ഹോതി;'അധവലം ധവലം കരോതി' ധവലീ കരോതി; അധവലോ ധവലോ സിയാ ധവലീ സിയാ; അധവലോ ധവലോ ഭവതി ധവലീ ഭവതി--അഭതതബ്ഭാവേതി-കിം? ഘടം കരോതി, ദധിഅത്ഥി, ഘടോ ഭവതി--കരാസഭുയോഗേതി കിം? അധവലാ ധ്വഅളലോ ജായതേ--വികാരാതി-കിം? പകതിയാ മാ ഹോതു; സുവണ്ണം കുണ്ഡലീ കരോതി.

ദിസ്സന്തഞ്ഞേ'പി പച്ചയാ-.

വുത്തതോ'ഞ്ഞേ'പി പച്ചയാ ദിസ്സന്തി വുത്താവുത്തത്ഥേസു;'വിവിധാ മാതരോ' വിമാതരോ,'താസം പുത്താ' വേമാതീകാ-രികണ;'പഥം ഗച്ഛന്തീതി' പഥാവിനോ-ആവീ;' ഇസ്സാ അസ്സ അത്ഥിതി' ഇസ്സുകീ-ഉകീ?'ധുരം വഹന്തീതി' ധോരയ്ഹാ-യ്ഹണ.-

അഞ്ഞസ്മിം-.

വുത്തതോ'ഞ്ഞസ്മിമ്പി അത്ഥേ വുത്തപ്പച്ചയാ ദിസ്സന്തി;'മഗധാനം ഇസ്സരോ' മാഗധോ-ണോ;'കാസീതി സഹസ്സം, തമഗ്ഘതീതി കാസിയോ-ഇയോ.

സകത്ഥ-.

സകത്ഥേ'പി പച്ചയാ ദിസ്സന്തി; ഹീനകോ, പോതകോ, കിചചയയം.

ലോപോ-.

പച്ചയാനം ലോപോ’പി ദിസ്സതി; ബുദ്ധേ രതനം പണീതം, ചക്ഖും സുഞ്ഞം അത്തേന വാ അത്തനിയേയന വാതി ഭാവപ്പച്ചയ ലോപോ.

സരാനമാദിസ്സായുവണ്ണസ്സാഞോ ണാനുബന്ധേ-.

സരാനമാദിഭുതാ യേ അകാരിവണ്ണുവണ്ണാ തേസം ആഞോ ഹോന്തി യഥാക്കമം ണാനുബന്ധേ; രാഘവോ, വൈനതേയ്യോ, മേനികോ, ഓളുമ്പികോ, ദോഹഗ്ഗം--ണാനുബന്ധേതി-കിം? പുരാതനോ.

സംയോഗേ ക്വചി-.

സരാനമാദിഭുതാ യേ അയുവണ്ണാ തേസം ആഞോ ഹോന്തി ക്വചി ദേവ സംയോഗവിസയേ ണാനുബന്ധേ;ദേച്ചോ, കോണ്ഡഞ്ഞോ --ക്വചീതി-കിം? കത്തികേയ്യോ.

മജ്ഝേ-.

മജ്ഝേ വത്തമാനാനമ്പി അയുവണ്ണാനം ആഞോ ഹോന്തി ക്വചി; അഡ്ഢതേയ്യാ, വാസേട്ഠോ.

കോസ്ജ്ജൈജാജ്ജവപാരിസജ്ജസുഭജ്ജമദ്ദവാരിസ്സാസഭാജഞ്ഞ ഥേയ്യബാഹുസച്ചാ-.

ഏതേ സദ്ദാ നിപച്ചന്തേ ണാനുബന്ധേ;’കുസീതസ്സ ഭാവോ’ കോസജ്ജം;’ ഉജുനോ ഭാവോ’ അപ്പവം;’പരിസാസു സാധു’ പാരിസജ്ജോ;’സുഹദയോച’ സുഹജ്ജോ,’തസ്സ പന ഭാവോ സോഹജ്ജം;’മുദുനോ ഭാവോ’മദ്ദവം;’ഇസിനോ ഇദം, ഭാവോ വാ’ ആരിസ്സം;’ഉസഭസ്സ ഇദം, ഭാവോ വാ’ ആസഭം;’ആജാനീയസ്സ ഭാവോ’ സോ ഏവ വാ’ ആജഞ്ഞം;’ഥേനസ്സ ഭാവോ, കമ്മം വാ’ ഥേയ്യം;’ബഹുസ്സുതസ്സ ഭാവോ’ ബാഹുസച്ചം--ഏതേസു യമലക്ഖണികം തം നിപാതനാ.

മനാദീനം സക-.

മനാദീനം സക ഹോതി ണാനുബന്ധേ;’മനസി ഭവം’ മാനസം;’ദുമ്മനസോ ഭാവോ’ ദോമനസ്സം; സോമനസ്സം.

ഉവണ്ണസ്സാവങി ഹോതി; രാഘവോ, ജാമ്ബവം.

യമ്ഹി ഗോസ്സ ച-.

യകാരാദോ പച്ചയ ഗൈഓസ്സുവണ്ണസ്സ ച അവങി ഹോതി; ഗബ്യം, ഗാതബ്യോ.

ലോപോ’വണ്ണിവണ്ണാനം-.

യകാരാദോ പച്ചയേ അവണ്ണിവണ്ണാനം ലാപോ ഹോതി, ദായ്ജൈജം, കാരുഞ്ഞം, ആധിപച്ചം, ദേപ്പം--ബഹകുലംവിധാനം ക്വചി ന ഹോതി; കിച്ചയം.

രാനുബന്ധേ’ന്തസരാദിസ്സ-.

അന്തോ സരോ ആദി യസ്സാവയവസ്സ തസ്സ ലോപോ ഹോതി രാനുബന്ധേ; കിത്തകം, പേത്തേയ്യം.

കിസമഹതമിമേ കസ്മഹാ-.

കിസസ്സ മഹതോ ഇമേ കസ്മഹാ ഹോന്തി യഥാക്കമം; കസിമാ, മഹിമാ.

ആയുസ്സായസ മന്തുമ്ഹി-.

ആയുസ്സ ആയസാദേസോ ഹോതി മന്തുമ്ഹി; ആയസ്മാ.

ജോ വുദ്ധസ്സിയിട്ഠേസു-.

വുദ്ധസ്സ ജോ ഹോതി ഇയിട്ഠേസു; ജേയ്യോ, ജേട്ഠോ.

ബാള്ഹന്തികപസത്ഥാനം സാധനേദസാ-.

ഇയേട്ഠേസു ബാള്ഹന്തികപസത്ഥാനം സാധനേദസാ ഹോന്തീ യഥാക്കമം; സാധിയോ, സാധിട്ഠോ; നേദിയോ, നേദിട്ഠോ; സേയ്യോ, സേട്ഠോ

കണ്കനാപ്പയുവാനം-.

ഇയേട്ഠേസു അപ്പയുവാനം കണ്കനാ ഹോന്തി യയഥാക്കമം; കണിയോ, കണിട്ഠോ; കനിയോ, കനിട്ഠോ.

ലോപോ വീമന്തുവത്തുനം-.

വീമന്തുവന്തുനം ലോപോ ഹോതി ഇയിട്ഠേസു?’അതിസയേന മേധാവീ’ മേധിയോ, മേധിട്ഠോ;’അതിസയേനസതിമാ’സതിയോ, സതിട്ഠോ;’അതിസയേന ഗുണവാ’ ഗുണിയാ, ഗുണിട്ഠോ.

സേ സ്തിഅഇസ്സ തിസ്സ-.

സേ പരേ സത്യന്തസ്സ തികാരസ്സ ലോപോ ഹോതി; വീസം സതം, തിംസം സതം.

ഏ്വതസ്സേട ത്തകേ-.

ത്തകേ പരേ ഏ്വതസ്സ ഏ്വട ഹേനാതി; ഏ്വത്തകം.

ണികസ്സിയോ വാ-.

ണികസ്സവാ ഇയോ ഹോതി; സക്യപുത്തിയോ, സക്യപുത്തികോ.

അധാതുസ്സ കേ’സ്യാദിതോ ഘേ’സ്സീ-.

ഘേ പരേ അധാതുസ്സ യോ കകാരോ തതോ പുബ്ബസ്സ അകാരസ്സ ബകഹുലം ഇ ഹോതി, സവേ ഘോന സ്യാദിതോ പരോ ഹോതി; ബാലികാ, കാരികാ-- അധാതുസ്സാതി-കിം? സകാ; കേതി-കിം?നന്ദനാ; അസ്യാദിതോതി-കിം? ബഹുപരിബ്ബാജകാ, മധുരാ --ബഹുചമ്മികാതി കകാരേന സ്യാദിനോ ബ്യവഹിതത്താ സിദ്ധം--ഘേതി-കിം? ബാലകോ; അസ്സാതി-കിം? ബഹുകത്തുകാ,സാലാ.

ഇതി മോഗ്ഗല്ലാനേ വ്യാകരണേ വുത്തിയം ണാദികണ്ഡോ ചതുത്ഥോ.

തിജമാനേഹി ഖസാ ഖമാവീമംസാസു-.

ഖന്തിയം തിജാ വീമംസായം മാനാ ച ഖസപ്പച്ചയാ ഹോന്തി യഥാക്കമം; തിതിക്ഖാ, വീമംസാ--തിതിക്ഖതി, വീമംസതി. ഖമാവീമംസാ സുതി-കിം? തേജനം, തേജോ, തേജയതി, മാനനം, മാനോ, മാനേതി.

കിതാ തികിച്ഛാസംസയേസു ജോ-.

തികിച്ഛായം സംസയേ ച വത്തമാനാ കിതാ ജോ ഹോതി--തികിച്ഛാ, വിചികിച്ഛാ--തികിച്ഛതി, വിചികിച്ഛതി--അഞ്ഞത്രനികേതോ, സംകേതോ, കേതനം, കേതോ, കേതയതി.

നിന്ദായം ഗുപബധാ ബസ്സഭോ ച-.

നിന്ദായം വത്തമാനേഹി ഗുപബധേഹി ജോ ഹോതി; ബസ്സ ഭോ ച-- ജിഗുച്ഛാ, ബീഭച്ഛാ--ജിഗുച്ഛതി, ബീഭച്ഛതി--അഞ്ഞത്രഗോപനം, ഗോപേ, പോപേതി, ബധകോ.

തുംസ്മാ ലോപോ വിച്ഛായംതേ-.

തുമന്തതോ ഇച്ഛായമത്ഥേ തേ ഖസഛാ ഹോന്തിബഹകുലം; ലോപോ ച തുംപച്ചയസ്സഹോതി സുതത്താ--ബുഭുക്ഖാ, ജിഗിംസാ, ജിഘച്ഛാ--ബുഭുക്ഖതി, ജിഗിംസതി, ജിഘച്ഛതി--ഇധകസ്മാ ന ഹോതിഭോത്തുമിച്ഛതീതി? പദന്തരേനാഭിധാനാ. തുംസ്മാതി-കിം? ഭോജനമിച്ഛതി. ഇച്ഛായന്തി കിം? ഭുഞ്ജിതും ഗച്ഛതി. കഥം കുലം പിപതിസതീതി? യഥാ കുലം പതിതുമിച്ഛതീതിവാക്യം ഹോതി, ഏവം വുത്തിപി ഹേസ്സതി; വാക്യമേവചരഹി കഥം ഹോതി? ലോകസ്സ തഥാ വചനിച്ഛായ.

ഈയോ കമ്മാ-.

ഇച്ഛാകമ്മതോ ഇച്ഛായമത്ഥേ ഈയപ്പച്ചയോ ഹോതി;'പുത്തമിച്ഛതി' പുത്തീയതി--കമ്മാതി-കിം? അഅസിനേച്ഛതി; ഇധ കസ്മാ ന ഹോതി രഞ്ഞോ പുത്തമിച്ഛതീതി? സാപേക്ഖത്താ; ന ഹി അഞ്ഞമപേക്ഖമാനോ അഞ്ഞേനസഹേകത്ഥിഭാവമനുഭവിതും സക്കോതി; ഇധാപി ചരഹി ന സിയാ അത്തനോപുത്തമിച്ഛതീതി; നേവേത്ഥ ഭവിതബ്ബം; ന ഹി ഭവതി അത്തനോപുത്തിയതീതി; കഥം ചരഹി വുത്തസ്സ അത്തതിയതാവഗമ്യതേ? അഞ്ഞസ്സാസുതത്താ, ഇച്ഛായ ച തബ്ബിസയത്താ.

ഉപമാനാചാരേ-.

കമ്മതോ ഉപമാനാ ആവാരത്ഥേ ഈയോ ഹോതി;'പുത്തമവാ ചരതി' പുത്തീയതി മാണവകം; ഉപമാനാതി കിം? പുത്തമാചരതി.

ആധാരാ-.

ആധാരതുപമാനാആവാരത്ഥേ ഈയോ ഹോതി;'കുടിയമിവാചരതി' കുടിയതി പാസാദേ, പാസാദീയതി കുടിയം.

കത്തുതായോ-.

കത്തതുപമാനാ ആചാരത്ഥേ ആയോ ഹോതി;'പബ്ബതോവാ ചരതി'പബ്ബതായതി.

ച്യത്ഥേ-.

കത്തുതോ അഭുതതബ്ഭാവേ ആയോ ഹോതി ബഹുലം; ഭുസായതി, പടപടായതി, ലോഹിതായതി--കത്തുതോത്വേവ-ഭുസംകരോതീതി; ഇഹ കസ്മാ ന ഹോതി ഭുസി ഭവതീതി? വുത്തത്ഥതായ.

സദ്ദാദീതി കരോതി-.

സദ്ദാദീഹി ദുതിയന്തേഹി കരോതീതി അസ്മിം അത്ഥേ ആയോ ഹോതി; സദ്ദായതി, വേരായതി, കലഹായതി, ധൂപായതി.

നമോത്വസ്സോ-.

നമോ ഇച്ചസ്മാ കരോതീതി അസ്മിം അത്ഥേ അസ്സോ ഹോതി; നമസ്സതി തഥാഗതം.

ധാത്വത്ഥേ നാമസ്മി-.

നാമസ്മാ ധാത്വത്ഥേ ബഹുലമി ഹോതി;'ഹത്ഥിനാ അതിക്കമതി'അതി ഹത്ഥയതി;' വീണായ ഉപഗായതി' ഉപവീണയതി;'ദളഹം കരോതി' വിനയം ദളഹയതി;' വിസുദ്ധാ ഹോതി' രത്തി വിസുദ്ധയതി;'കുസലം പുച്ഛതി'കുസലയതി.

സച്ചാദീഹാപി-.

സച്ചാദീഹി ധാത്വത്ഥേ ആപി ഹോതി; സച്ചാപേതി, അത്ഥാപേതി, വേദാപേതി, സുക്ഖാപേതി സുഖാപേതി, ദുക്ഖാപേതി.

ക്രിയത്ഥാ-.

അയമധികാരോ ആ സത്ഥപരിസമത്തിയാ;'ക്രിയാ അത്ഥോ യസ്സസോ ക്രിയത്ഥോ',ധാതു.

ചുരാദിതോ ണി-.

ചുരാദീഹി ക്രിയത്ഥേഹി സകത്ഥേ ണി പരോ ഹോതി ബഹുലം; ണകാരോ വുദ്ധ്യത്ഥോ--ഏവമഞ്ഞത്രാപി--ചോരയതി, ലാളയതി. കഥം രജ്ജം കാരേതീതി? യോഗവിഭാഗതോ.

പയോജകബ്യാപാരേ ണാപി ച-.

കത്താരം യോ പയോജയതി തസ്സ ബ്യാപാരേ ക്രിയത്ഥാ ണിണാപീ ഹോന്തി ബഹുലം; കാരേതി, കാരാപേതി--നനു ച കത്താപി കരണാദീനംപയോജകോതി തബ്യാപാരേ?പി ണിണാപീ പാപുണന്തി? പയോജകഗ്ഗഹണസാമത്ഥിയാ ന ഭവിസ്സന്തി, ചുരാദീഹി വിസും വചനസാമത്ഥിയാ ച--ആതോ ഭിയ്യോ ണാപിയേവ, ണിയേ വുവണ്ണതോ, ദ്വയമേവഞ്ഞേഹി.

ക്യോ ഭാവകമ്മേസ്വപരോക്ഖേസു മാനന്തത്യാദിസു-

ഭാവകമ്മവിഹിതേസു പരോക്ഖാവജ്ജിതേസു മാനന്തത്യാദിസു പരേസുക്യോ ഹോതി ക്രയത്ഥാ--ന്തഗ്ഗഹണമുത്തരത്ഥം; കകാരോ അവുദ്ധ്യത്ഥോ; ഏവമുത്തരത്രാപി--ഠിയമാനം, ഠിയതേ; സൂയമാനം, സൂയതേ--അപരോക്ഖേസൂതി-കിം? ബഭുവ ദേവദത്തേന; ബിഭിദ കുസൂലോ. ഭിജ്ജതേ കുസൂലോ സയമേവാതിഭിജ്ജതേതി സവനാ കമ്മതാവഗമ്യതേ, സയമേവാതി സവനതോ കത്തുതാ; കത്തുതാവചനിച്ഛായന്തു-ഭിന്ദതികുസുലോ അത്താനന്തി ഭവതി; ഏവമഞ്ഞമ്പി യഥാഗമമനുഗന്തബ്ബം. ''അപരോക്ഖേസു മാനന്തത്യാദിസൂ'തി-അയമധികാരോ ആ''തനാദിതോ''അപിവഏതേ ത്യാദയോ ത്യാദിസു പരഭുതേസു കത്തുകമ്മഭാവവിഹിതേസു ക്യലാദീനം വിധാനതോ തേസ്വേവ വിഞ്ഞയന്തീതി-അകമ്മകേഹി ധാതുഹി കത്തുഭാവേസു സകമ്മകേഹി കത്തുകമ്മേസുകമ്മാവചനിച്ഛായം ഭാവേവ ഭവന്തീതി വേദിതബ്ബോ--യസ്സപനധാതുസ്സ ക്രിയാ കമ്മമപേക്ഖതേ സോസകമ്മകോ? യസ്സ തു ക്രിയാ കത്തുമത്തമപേക്ഖതേ സോ അകമ്മകോതി ഞാതബ്ബം.

കത്തരി ലോ-.

കത്തരി ലോ-.

ക്രിയത്ഥതോ അപരോക്ഖേസു കത്തുവിതമാനന്തത്യാദിസു ലോ ഹോതി; ലകാരോ ''ഞിലസ്സേ'തി. വിസേസനത്ഥോ--പചമാനോ, പചന്തോ; പവതി.

മഞ്ച രുധാദീനം-.

രുധാദിതോ കത്തുവിഹിതമാനാദിസു ലോ ഹോതി; മം വാന്ത സരാ പരോ; മകാരോ'നുബന്ധോ; അകാരോ ഉച്ചാരണത്ഥോ--രുന്ധമാനോ, രുന്ധന്തോ, രുന്ധതി.

ണണാപ്യാപീഹി വാ-.

ണിണാപ്യാഫീഹി കത്തുവിഹിതമാനാദിസു ലോ ഹോതി വിഭാസാ; ചോരയന്തോ, ചോരേന്തോ; കാരയന്താ, കാരേന്തോ; കാരാപൈയന്തോ, കാരാപേന്തോ; സച്ചാപയന്തോ, സച്ചാപേന്തോ; ചോരയതി, ചോരേതി; കാരയതി, കാരേതി; കാരാപയതി, കാരാപേതി; സച്ചാപയതി, സച്ചാപേതി--വചത്ഥിതവിഭാസത്ഥോ'യം വാ സദ്ദോ; തേന മാനേ നിച്ചം; ചോരയമാനോ, കാരയമാനോ, കാരാപയമാനോ, സച്ചാപയമാനോ.

ദിപാദീഹി യയക-.

ദിവാദീഹി ലവീസയേ യക ഹോതി; ദിബ്ബന്തോ; ദിബ്ബതി.

തുദാദീഹി കോ-.

തുദാദീഹി ലവീസയേ കോ ഹോതി; തുദമാനോ, തുദന്തോ; കുദതി.

ജ്യാദീഹി ക്നാ-.

ജിആദീഹി ലവിസയേ ക്നാ ഹോതി; ജിനന്തോ, ജിനാതി--കഥം ജയന്തോ, ജയതീനി? ഭുവാദിപാഠാ.

ക്യാദീഹീ ക്ണാ-.

കീആദീഹി ലവിസയേ ക്ണാ ഹോതി; കിണന്തോ, കിണാതി.

സ്വാദീഹീ ക്ണോ-.

സുആദീഹി ലവിസയേ ക്ണോ ഹോതി; സുണമാനോ, സുണന്തോ, സുണോതി; കഥം സുണാതീതി? ക്യാദിപാഠാ.

തനാദിത്വോ-.

തനാദിതോ ലവിസയേ ഓ ഹോതി; തനോതി.

ഭാവകമ്മേസു തബ്ബാനീയാ-.

തബ്ബഅനീയാ ക്രിയത്ഥാ പരേ ഭാവകമ്മേസു ബഹുലമ്ഭവന്തി; കത്തബ്ബം, കരണീയം; കത്തബ്ബോ കടോ; കരണീയോ--ബഹുലാ

ധികാരാ കരണാദിസുപി ഭവന്തി--സിനാനീയം, ചുണ്ണം; ദാനീയോ, ബ്രാഹ്മണോ; സമാവത്തനീയോ, ഗുരു; പവചനീയോ, ഉപജ്ഝായോ; ഉപട്ഠാനീയോ, സിസ്സോ.

ഘ്യണ-.

ഭാവകമ്മേസു ക്രിയത്ഥാ പരോ ഘ്യണ ഹോതി ബഹുലം; വാക്യം, കാരിയം, വേയ്യം, ജേയ്യം.

ആസ്സേ ച-.

ആതോ ഘ്യണ ഹോതി ഭാവകമ്മേസു ആസ്സ ഏ ച; ദേയ്യം.

വദാദീഹി യോ-.

വദാദീഹി ക്രിയത്ഥേഹി യോ ഹോതി ബഹുലമ്ഹാവകമ്മേസു; വജ്ജം, മജ്ജം, ഗമ്മം--ഭുജാന്തേ () ഭോജ്ജോ, ഓദനോ; ഭോജ്ജാ, യാഗു; ഭോഗ്ഗമഞ്ഞം.

കിച്ചഘച്ചഭച്ചഭബ്ബലേയ്യാ-.

ഏതേ സദ്ദാ യപ്പച്ചയന്താ നിപച്ചന്തേ.

ഗുഹാദീഹി യക-.

ഗുഹാദീഹി ക്രിയത്ഥേഹി ഭാവകമ്മേസു യക ഹോതി; ഗുയ്ഹം, ദുയ്ഹം, സിസ്സോ; സിദ്ധാ ഏവേതേ തബ്ബാദയോ പേസാതിസഗ്ഗപത്തകാലേസുപി ഗമ്യമാനേസു സാമഞ്ഞേന വിധാനതോ--ഹോതാ ഖലു കടോ കത്തബ്ബോ, കരണീയോ, കാരിയോ, കിച്ചോ-ഏവം ത്വയാ കടോ കത്തബ്ബോ; ഹോതാ കടോ കത്തബ്ബോ, ഹോതോ ഹി പത്തോ കാലോ കടകരണേ--ഏവം ഉദ്ധമുഹുത്തികേ'പി വത്തമാനതോ പേസാദിസു സിദ്ധാ ഏവ--തഥാ അരഹേ കത്തരി സത്തിവിസിട്ഠേ ച പതീയമാനേ ആവസ്സകാധമിണതാവിസിട്ഠേവ ഭാവാദോ സിദ്ധാ--ഉദ്ധ മുഹുത്തികതോ-ഭോതാ കടോ കത്തബ്ബോ; ഭോതാ രജ്ജം കാതബ്ബം, ഭവം അരഹോ; ഭോതാ ഭാരോ വഹിതബ്ബോ, ഭവം സത്തോ; ഭോതാ അവസ്സം കടോ കത്തബ്ബോ; ഭോതാ നിക്ഖോ ദാതബ്ബോ.

കത്തരി ലതുണകാ-.

കത്തരി കാരകേ ക്രിയത്ഥാ ലതുണകാ ഭോന്തി; പഠിതാ, പാഠകോ--ബഹുലമിത്വേവ-പാദേഹി ഹരീയതീ'തി പാദഹാരകേ;'ഗലേചുപ്പതീ'തി ഗലേചോപകോ--സദ്ധോ ഏവ ലതുഅരഹേ സീലസാധു ധമ്മേസു ച സാമഞ്ഞവിഹിതതത്താ; ഭവം ബലു കഞ്ഞായ പരിഗ്ഗയിതാ, ഭവമേതം അരഹതി; സീലാദിസു-ഖലപി ഉപാദാതാ കുമാരകേ; ഗന്താഖേലോ; മുണ്ഡയിതാരോ സാവിട്ഠായനാ വധും കതപരിഗഹം.

ആവീ-.

ക്രിയയത്ഥാ ആവീ ഹോതി ബഹുലം കത്തരി; ഭയദസ്സാവീ--അപ്പവീസയതാഞാപനത്ഥം ഭിന്നയോഗകരണം; സാമഞ്ഞവിഹിതത്താ സീലാദിസു ച ഹോതേവ.

ആസിംസായമകോ-. ആസിംസായം ഗമ്യമാനായം ക്രിയത്ഥാ അകോ ഹോതി കത്തരി;'ജീവതുതി' ജീവകോ; നന്ദതുതി' നന്ദകോ;'ഭവതുതി' ഭവകോ.

കരാ ണനോ-.

കരതോ കത്തരി ണനോ ഹോതി;'കരോതീ'തി കാരണം; കത്തരീതി-കിം? കരണം.

ഹാതോ വീഹികാലേസു-.

ഹാതോ വീഹിസിം കാലേ ചണനോ ഹോതീ കത്തരി; ഹായനാ നാമ വീഹയോ; ഹായനോ സംവച്ഛരോ; വീഹികാലേസൂതി - കിം? ഹാതാ.

വീദാ കു -.

വിദസ്മാ കൂ ഹോതി കത്തരി; വിദൂ, ലോകവിദൂ.

വിതോ ഞാതോ-.

വിപുബ്ബാ ഞാഇച്ചസ്മാ കു ഹോതി കത്തരി; വിഞ്ഞ; വിതോതി-കിം? പഞ്ഞോ.

കമ്മാ-.

കമ്മതോ പരാ ഞാഇച്ചസ്മാ കൂ ഹോതി കത്തരി; സബ്ബഞ്ഞ, കാലഞ്ഞ.

ക്വചണ-.

കമ്മതോ പരാ ക്രിയത്ഥാ ക്വചി അണ ഹോതി കത്തരി; കുമ്ഭകാരോ, സരലാവോ, മവ്തജ്ഝായോ--ബഹകുലാധികാരാ ഇഹ ന ഹോതി, ആദിച്ചം പസ്സതി, ഹിമവന്തം സുണോതി, ഗാമം ഗച്ഛതി. ക്വചീതി കിം? കമ്മകരോ.

ഗമാ രൂ-.

കമ്മതോ പരം ഗമാ രൂ ഹോതി കത്തരി; വേദഗു, പാരഗു.

സമാനഞ്ഞഭവന്തയാദിതുപമാനാ ദിസാ കമ്മേ രീരിക്ഖകാ-.

സമാനാദീഹി യാദീഹിചോപമാനേഹി പരാ ദിസാ കമ്മകാരകേ രീരിക്ഖകാ ഹോന്തി;' സമാനോ വിയ ദിസ്സതീ'തി സദീ, സദിക്ഖോ, സദിസോ; അഞ്ഞാദീ, അഞ്ഞാദിക്ഖോ, അഞ്ഞാദിസോ; ഭവാദീ, ഭവാദിക്ഖോ, ഭവാദിസോ; യാദീ, യാദിക്ഖോ, യാദിസോ; ത്യാദീ, ത്യ്യാദിക്ഖോ, ത്യാദിസോ --സമാനാദീഹീതി കിം? രുക്ഖോ വിയ ദിസ്സതി. ഉപമാനാതി കിം? സോ ദിസ്സതി കമ്മേതി കിം? സോ വിയ പസ്സതി--രകാരാ അന്തസരാദിലോപത്ഥാ. കകാരോ ഏകാരാഭാവത്ഥോ.

ഭാവകാരകേസ്വഘണ്ഘകാ-.

ഭാവേ കാരകേ ച ക്രിയത്ഥാ അഘണ്ഘകാ ഹോന്തി ബഹകുലം; അപഗ്ഗഹോ, നിഗ്ഗഹോ, കരോ, ഗരോ, ചയോ, ജയോ, രവോ, ഭവോ, പചോ, വചോ, അന്നദോ, പുരിന്ദദോ, ഈസക്കരോ, ദുക്കരോ, സുകരോ--ഘണ-ഭാവേ-പാകോ- വാഗോ, ഭാവോ. കാരകേ'പി സഞ്ഞായം താവ-'പജ്ജതേ'നേനേ'തി പാദോ;'രുജതീ'തി രോഗോ;'വീസതീതി വേസോ;'സരതി കാലന്തര'ന്തി സാരോ, ഥിരത്ഥോ;'ദരീയന്തേ ഏത്തേഭീ'തി ദാരാ;'ജീരയതി ഏതേനാ'തി ജാരോ--അസഞ്ഞായമ്പി-ദായോ, ദത്തോ; ലാഭോ, ലദ്ധോ--ഘ-വകോനിപകോ--ക-പിയോ, ഖിപോ, ഭുജോ, ആയുധം.

ദാധാതി-.

ദാധാഹി ബഹുലമി ഹോതിഭാവകാരകേസു; ആദി, നിധി. വാലധി.

വമാദീഹഥു-.

വമാദിഹി ഭാവകാരകേസ്വഥു ഹോതി; വമഥു, വേപഥു.

ക്വി-.

ക്രിയത്ഥാ ക്വി ഹോതി ബഹുലം ഭാവകാരകേസു--കകാരോ കാനുബന്ധകാരിയത്ഥോ--അഭിഭു, സയമ്ഭു, ഭത്തഗ്ഗം, സലാകഗ്ഗം, സഭാ, പഭാ.

അനോ-. .

ക്രിയത്ഥാ ഭാവകാരകേസ്വനോ ഹോതി; ഗമനം, ദാനം, സമ്പദാനം, അപാദാനം, അധികരണം, ചലനോ, ജലനോ, കോധനോ, കോപനോ, മണ്ഡനോ, ഭുസനോ.

ഇത്ഥിയമണക്തികയക്യാ . ച-.

ഇത്ഥിലിങ്ഗേ ഭാവേ കാരകേ ച ക്രിയത്ഥാ അആദയോ ഹോന്ത നോ ച ബഹുലം--അ-തിതിക്ഖാ. വീമംസാ, ജിഗുച്ഛാ, പിപാസാ, പുത്തീയാ, ഈഹാ, ഭിക്ഖാ, ആപദാ, മേധാ, ഗോധാ--ണ-കാരാ, ഹാരാ, താരാ, ധാരാ, ആരാ--ക്തി-ഇട്ഠി, സിട്ഠി, ഭിത്തി, ഭത്തി, തന്തി, ഭുതി --ക- ഉഹാ, രുജാ, മുദാ,--യക-വിജ്ജാ, ഇജ്ജാ--യ-സേയ്യാ, സമജ്ജാ, പബ്ബജ്ജാ, പരിചരിയാ, ജാഗരിയാ--അന-കാരണാ, ഹാരണാ, വേദനാ, വന്ദനാ, ഉപാസനാ.

ജാഹാഹ-.

ജാഹാ ഇച്ചേതേഹി നി ഹോതിത്ഥിയം; ജാനി, ഹാനി.

കരാ രിരിയോ-.

കരതോ രിരിയോ ഹോതിത്ഥിയം;'കരണം' കിരിയാ--കഥം ക്രിയാതി?'ക്രിയായ'ന്തി നിപാതനാ.

ഇകിതീ സരൂപേ-.

ക്രിയത്ഥസ്സ സരൂപേ'ഭിധേയേ ക്രിയത്ഥാ പരേ ഇകിതീ ഹോന്തി; വചി, യുധി. പചതി.--അകാരോ കകാരോതിആദിസു കാരസദ്ദേന സമാസോ, യഥാ ഏവകാരോതി.

സീലാഭിക്ഖഞ്ഞാവസ്സകേസു ണി-.

ക്രിയത്ഥാ ണീ ഹോതി സീലാദിസു പതീയമാനേസു; ഉണ്ഹഭോജി, ഖീരപായീ, അവസ്സകാരീ, സതത്ദായീ.

ഥാവരിത്തരഭങ്ഗുരഭിദുരഭാസുരഭസ്സരാ-.

ഏതേ സദ്ദാ നിപച്ചന്തേ സീലേ ഗമ്യമാനേ.

കത്തരി ഭുതേ ക്തവന്തുക്താവീ-.

ഭുതത്ഥേ വത്തമാനതോ ക്രിയത്ഥാ ക്തവന്തുക്താവീ ഹോന്തീ കത്തരി; വിജിതവാ, വിജിതാവീ; ഭുതേതി അധികാരോ യാവ ആഹാരത്ഥാതി.

ക്തോ ഭാവകമ്മേസു-.

ഭാവേ കമ്മേ ച ഭുതേ ക്തോ ഹോതി; ആസിതം ഭവതാ; കതോ കടോ ഭവതാ.

കത്തരി ചാരമ്ഭേ-.

ക്രിയാരമ്ഭേ കത്തരി ക്തോ ഹോത, യഥാപത്തഞ്ചേ; പകതോ ഭവം കടം; പകതോ കടോ ഭവതാ; പസുത്തോ ഭവം; പസുത്തം ഭവതാ.

ഠാസവസസിലിസഘിരുഹജരജനീഹി-.

ഠാദീഹി കത്തരി ക്തോ ഹോതി യഥാപത്തഞ്ചേ; ഉപട്ഠിതോ ഗുരുമ്ഭവം, ഉപട്ഠിതോ ഗുരു ഭോതാ; ഉപാസിതോ ഗുരുമ്ഭവം, ഉപാസിതോ ഗുരു ഭോതാ; അനുവുസിതോ ഗുരുമ്ഭവം, അനുവുസിതോ ഗുരു ഭോതാ; ആസിലിട്ഠോ ഗുരുമ്ഭവം, ആസിലിട്ഠോ ഗുരു ഭോതാ;

അധിസയിതോ ഖടോപികം ഭവം, അധിസയിതാ ഖടോപികാ ഭോതാ; ആരുള്ഹോ രുക്ഖം ഭവം, ആരുള്ഹോ രുക്ഖോ ഭാതാ; അനുജിണ്ണോ വസലിം ദേവദത്തോ, അനുജിണ്ണാ വസലീ ദേവദത്തേന; അനുജാതോ മാണവകോ മാണവികം, അനുജാതാ മാണവികാ മാണവകേന.

ഗമനത്ഥാകമ്മകാധാരേ ച-.

ഗമനത്ഥതോ അകമ്മകതോ ച ക്രിയത്ഥാ ആധാരേ ക്തോ ഹോതി കത്തരി ച യഥാപത്തഞ്ചേ; ഇദമേസം യാതം, ഇഹ തേ യാതം, ഇഹതേഹി യാതം, അയം തേഹി യാതോ പഥോ, ഇദമേസമാസിതം, ഇഹ തേ ആസിതാ, ഇഹ തേഹി ആസിതം, ദേവോ ചേ വട്ഠോ സമ്പന്നാ സാലയോതി -കാരണ സാമഗ്ഗിസമ്പത്തി ഏത്ഥാഭിമതാ.

ആഹാരത്ഥാ-.

അജ്ഝോഹാരത്ഥാ ആധാരേ ക്തോ ഹോതി യഥാപത്തഞ്ചേ; ഇദമേസം ഭുത്തം, ഇദമേസം പീതം, ഇഹ തേഹി ഭുത്തം, ഇഹ തേഹി പീതം, ഓദനോ തേഹി ഭുത്തോ, പീതമുദകം--അകത്തത്ഥോ യോഗവിഭാഗോ; കഥം പീതാ ഗാവോതി?’പീതമേസം വിജ്ജതീ’തിപീതാ?ബാഹുലകാ വാ--പസ്സിന്നോതി യാ ഏത്ഥ ഭുതകാലതാ തന്ന ക്തോ; ഏവം രഞ്ഞമ്മതോ, രഞ്ഞമിട്ഠോ,രഞ്ഞമ്ബുദ്ധോ, രഞ്ഞം പൂജിതോ--ഏവം സീലിതോ, രക്ഖിതോ,

ഖന്തോ, ആകുട്ഠോ, രുട്ഠോ, രുസിതോ, അഭിവ്യാഹടോ, ദയിതോ, ഹട്ഠോ, കന്തോ, സംയതോ,അമതോ--കട്ഠന്തി ഭുതതായമേവ; ഹേതുനോ ഫലം ത്വത്ര ഭാവി.

തുംതായേതവേ ഭാവേ ഭവിസ്സതി ക്രിയായം തദത്ഥായം-.

ഭവിസ്സതിഅത്ഥേ വത്തമാനതോ ക്രയത്ഥാ ഭാവേ തുംതായേ തവേ ഹോന്തി ക്രിയായം തദത്ഥായം പതീയമാനായം; കാതും ഗച്ഛതി; കത്തായേ ഗച്ഛതി; കാതവേ ഗച്ഛതി--ഇച്ഛതി ഭോത്തും കാമേതി ഭോത്തുന്തി ഇമിനാവ സിദ്ധംപുനബ്ബിധാനേത്വിഹാപി സിയാ ഇച്ഛന്തോ കരോതീതി--ഏവം സക്കോതിഭോത്തും, ജാനാതി ഭോത്തും, ഗിലായതി ഭോത്തും, ഘടതേ ഭോത്തും, ആരഭതേ ഭോത്തും, ലഭതേ ഭോത്തും, പക്കമതി ഭോത്തും, ഉസ്സഹതി ഭോന്തും, അരഹതി ഭോത്തും, അത്ഥി ഭോത്തും, വിജ്ജതി ഭോത്തും, വട്ടതി ഭോത്തും, കപ്പതി ഭോത്തുന്തി--തഥാ പാരയതി ഭോത്തും, പഹു ഭോത്തും, സമത്ഥോ ഭോത്തും, പരിയത്തോ ഭോത്തും, അലം ഭോത്തുന്തി; ഭവതിസ്സ സബ്ബത്ഥ സമ്ഭവാ--തഥാ കാലോ ഭോത്തും, സമയോ ഭോത്തും, വേലാ ഭോത്തുന്തി--യഥാ- ഭോത്തുമനോ, സോതും സോതോ, ദട്ഠും ചക്ഖു. യുജ്ഝിതും ധനു, വത്തു ജള്ളോ, ഗന്തും മനോ, കത്തുമലസോതി--ഉച്ചാരണന്തു വത്തായത്തം--ഭാവേതി കിം? കരിസ്സാമിതി ഗച്ഛതി; ക്രിയായന്തി കിം? ഭിക്ഖിസ്സം ഇച്ഛസ്സ ജടാ; തദത്ഥായന്തി കിം ഗച്ഛിസ്സതോ തേ ഭവിസ്സതി ഭത്തം ഭോജനായ.

പടിസേധേ'ലംഖലൂനം തൂനക്ത്വാനക്ത്വാ വാ-.

അലംഖലുസദ്ദാനം പടിസേധത്ഥാനംപയോഗേ തുനാദയോ വാ ഹോന്തി ഭാവേ; അലം സോതുന, ഖലു സോതുന; അലം സുത്വാന, ഖലു സുത്വാന; അലം സുത്വാ, ഖലു സുത്വാ; ലം സുതേന, ഖലു സുതേന--അലം ഖലൂനന്തി കിം? മാ ഹോതു; പടിസേധേതി കിം? അലംകാരോ.

പുബ്ബേകകത്തുകാനം-.

ഏകോ കത്താ യേസം വ്യാപാരാനം തേസുയോ പുബ്ബോ തദത്ഥതോ ക്രിയത്ഥാ തുനാദയോ ഹോന്തി ഭാവേ; സോതുന യാതി, സുത്വാന, സുത്വാവാ-- ഏകകത്തുകാനന്തി കിം ഭുത്തസ്മിം ദേവദത്തേ യഞ്ഞദത്തോ വജതി; പുബ്ബാതി കിം? ഭുഞ്ജതി ച പചതി ച--അപ്പത്ത്വാ നദിം പബ്ബതോ, അതിക്കമ്മ പബ്ബതം നദീതി ഭുധാതുസ്സ സബ്ബത്ഥ സമ്ഭവാ ഏകകത്തുകതാ പുബ്ബകാലതാ ച ഗമ്യതേ. ഭുത്വാ ഭുത്വാ ഗച്ഛതീതി ഇമിനാവ സിദ്ധമാഭിക്ഖഞ്ഞന്തു ദിബ്ബചനാവഗമ്യതേ-- കഥം ജീവഗാഹം അഗാഹസി, കായപ്പചാലകം ഗച്ഛന്തീതിആദി? ഘണന്തേന ക്രിയാവിസേസനേന സിദ്ധം; യഥാ ഓദനപാകം സയതീതി.

ന്തോ കത്തരി വത്തമാനേ-.

ചത്തമാനത്ഥേ വത്തമാനതോ ക്രിയത്ഥാ ന്തോ ഹോതി കത്തരി; തിട്ഠന്തോ.

മാനോ-.

വത്തമാനത്ഥേ വത്തമാനതോ ക്രിയത്ഥാ മാനോ ഹോതി കത്തരി; തിട്ഠമാനോ.

ഭാവകമ്മേസു -.

വത്തമാനത്ഥേ വത്തമാനതോ ക്രിയത്ഥാ ഭാവേ കമ്മേ ച മാനോ ഹോതി; ഠീയമാനം, പച്ചമാനോ ഓദനോ.

തേ സ്സപുബ്ബാനാഗതേ-.

അനാഗതത്ഥേ വത്തമാനതോ ക്രിയന്ഥാ തേ ന്തമാനാ സ്സപുബ്ബാ ഹോന്തി; ഠസ്സന്തോ, ഠസ്സമാനോ, ഠിസിസ്സമാനം, പച്ചസ്സമാനോ ഓദനോ.

ണ്വാദയോ-.

ക്രിയത്ഥാ പരേ ബഹുകുലം ണ്വാദയോ ഹോന്തി; ചാരു, ദാരു.

ഖഛസാനമേകസ്സരോദി ദ്വേ-.

ഖഛസപ്പച്ചയന്താനം ക്രിയത്ഥാനം പഠമമേകസ്സരം സദ്ദരൂപം ദ്വേ ഭവതി; തിതിക്ഖാ, ജിഗുച്ഛാ, വീമംസാ.

പരോക്ഖായഞ്ച-.

പരോക്ഖായം പഠമമേകസ്സരം സദ്ദരൂപം ദ്വേ ഭവതി; ജഗാമ--ചകാരോ അവുത്തസമുച്ചയത്ഥോ; തേനഞ്ഞത്രാപി യഥാഗമം.

ജഹാതി, ജഹിതബ്ബം, ജഹിതും, ദദ്ദല്ലതി, വങ്കമതി--ലോലുപോ, മോമുഹോതി ഓത്തം'തദമിനാദി' പാസാ.

ആദിസ്മാ സരാ-.

ആദിഭുതാ സരാ പരമേകസ്സരം ദ്വേ ഹോതി; അസിസിസതി--ആദിസ്മാതി കിം? ജജാഗാര; സരാതി കിം? പപാച.

ന പുന-.

ഗം ദ്വിഭുതം ന തം പുന ദ്വിത്തമാപജ്ജതേ; തിതിക്ഖസതി, ജിഗുച്ഛിസതി.

യഥിട്ഠം സ്യാദിനോ-.

സ്യാദ്യന്തസ്സ യഥിട്ഠമേകസ്സരമാദിഭുതമഞ്ഞം വാ യഥാഗമം ദ്വിത്തമാപജ്ജതേ; പുപുത്തിയിസതി, പുതിത്തീയിസതീ, പുത്തീയിയിസതി.

രസ്സോ പുബ്ബസ്സ-.

ചിത്തേ പുബ്ബസ്സലരോ രസ്സോ ഹോതി; ദദാതി.

ലോപോ'നാദിബ്യഞ്ജനസ്സ-.

ദ്വിത്തേ പുബ്ബസ്സാദിതോ'ഞ്ഞസ്സബ്യഞ്ജനസ്സ ലോപോ ഹോതി; അസിസിസതി.

ഖജസേസ്വസ്സി -.

ദ്വിത്തേ പുബ്ബസ്സ അസ്സ ഇ ഹോതി ഖഛസേസു; പിപാസതി--ഖഛ സേസൂതി കിം? ജഹാതി; അസ്സാതി കിം? ബുഭുക്ഖതി.

ഗുപിസ്സുസ്സ -.

ദ്വിത്തേ പുബ്ബസ്സ ഗുപിസ്സ ഉസ്സ ഇ ഹോതി ഖഛസേസു; ജിഗുച്ഛതി.

ചതുത്ഥദുതിയയാനം തതിയപഠമാ-.

ദ്വിത്തേ പുബ്ബേസം ചതുത്ഥദുതിയാനം തതിയപഠമാ ഹോന്തി; ബുഭുക്ഖതി. ചിച്ഛേദ.

കവഗ്ഗഹാനം ചവഗ്ഗജാ-.

ദ്വിത്തേ പുബ്ബേസം കവഗ്ഗഹാനം വവഗ്ഗജാഹോന്തി യഥാ ക്കമം; ചുകോപ, ജഹാതി.

മാനസ്സവീ പരസ്സ ച മം-.

ദ്വിത്തേ പുബ്ബസ്സമാനസ്സ വീ ഹോതി, പരസ്സച മം; വീമംസതി.

കിതസ്സാസംസയേതി വാ-.

സംസയതോ'ഞ്ഞസ്മിം ചത്തമാനസ്സദ്വിത്തേ പുബ്ബസ്സ കിതസ്സവാതി ഹോതി; തികിച്ഛതി. ചികിച്ഛതി--അസംസയേതി കിം? വിചികിച്ഛതി.

യുവണ്ണാനമ്ഞോപ്പച്ചയേ-.

ഇവണ്ണുവണ്ണന്താനം ക്രിയത്ഥാനം ഞോ ഹോന്തി യഥാക്കമം പച്ചയേ; ചേതബ്ബം, നേതബ്ബം, സോതബ്ബം, ഭവിതബ്ബം.

ലഹുസ്സുപന്തസ്സ-.

ലഹുഭുതസ്സ ഉപന്തസ്സ യുവണ്ണസ്സ ഞോ ഹോന്തി യഥാക്കമം; ഏസിതബ്ബം, കോസിതബ്ബം--ലഹുസ്സാതികിം? ധൂപിതാ; ഉപന്തസ്സാതി-കിം? രുന്ധതി.

അസ്സാ ണാനുബന്ധേ -.

ണകാരാനുബന്ധേ പച്ചയേ പരേ ഉപന്തസ്സ അകാരസ്സ ആഹോതി; കാരകോ.

ന തേ കാനുബന്ധനാഗമേസു-.

തേ ഞോആ കാനുബന്ധേ നാഗമേ ച ന ഹോന്തി; ചിതോ, സുതോ, ദിട്ഠോ, പുട്ഠോ--നാഗമേ വനാദിനാ. --ചിനിതബ്ബം, വിനിതും; സുണിതബ്ബം, സുണിതും; പാപുണിതബ്ബം, പാപുണിതും; ധുനിതബ്ബം, ധുനിതും, ധുനനം, ധുനയിതബ്ബം, ധുനാപേതബ്ബം, ധുനയിതും,ധുനാപേതും, ധുനയനം, ധുനാപനം, ധുനയതി,

ധുനാപേതി; പീനേതബ്ബം, പീനയിതും, പീനനം, പീനിതും, പീനയതി; സുനോതി; സിനോതി; ദുനോതി; ഹിനോതി; പഹിണിതബ്ബം, പഹിണിതും, പഹിണനം.

വാ ക്വചി-.

തേ ക്വചി വാ ന ഹോന്തി കാനുബന്ധനാഗമേസു; മുദിതോ മോദിതോ; രുദിതം, രോദിതം.

അഞ്ഞത്രാപി-.

കാനുബന്ധനാഗമതോ'ഞ്ഞസ്മിമ്പി തേ ക്വചി ന ഹോന്തി; ഖിപകോ, പനുദനം, വധകോ.

ക്യേ സിസ്സാ-.

സിസ്സ ആതി ക്യാദേസേ; നിസ്സായ.

ഞോനമയവാ സരേ-.

സരേ പരേ ഞോനമയവാ ഹോന്തി; ജയോ, ഭവോ--സരേതി കിം? ജേതി; അനുഭോതി.

ആയാവാ ണാനുബന്ധേ-.

ഞോനമായാവാ ഹോന്തി സരാദോണാനുബന്ധേ; നായയതി, ഭാവയതി. സയാപേത്വാതിആദിസുരസ്സത്തം.

ആസ്സാണാപിമ്ഹി യുക-.

ആകാരന്തസ്സ ക്രിയത്ഥസ്സ യുക ഹോതി ണാപിതോ'ഞ്ഞസ്മിം ണാനുബന്ധേ; ദായകോ--ണാനുബന്ധേത്വേവ? ദാനം. അണാപിമ്ഹീതി കിം? ദാപയതി.

പദാദീനം ക്വചി-.

പദാദീനം യുക ഹോതി ക്വചി; നിപജ്ജിതബ്ബം, നിപജ്ജിതും, നിപജ്ജനം, പമജ്ജിതബ്ബം, പമജ്ജിതും, പമജ്ജനം--ക്വചീതി കിം? പാദോ.

മം വാ രുധാദീനം-.

രുധാദീനം ക്വചി മം വാ ഹോതി; രുന്ധിതും, രുജ്ഝിതും--ക്വചിത്വേവ? നിരോധോ.

ക്വമ്ഹി ലോപോ'ന്തബ്യഞ്ജനസ്സ-.

അന്തബ്യഞ്ജനസ്സ ലോപോ ഹോതി ക്വമ്ഹി;'ഭത്തം ഘസന്തി, ഗണ്ഹന്തി വാഏത്ഥാ'തി ഭത്തഗ്ഗം.

പരരൂപമയകാരേ ബ്യഞ്ജനേ-.

ക്രിയത്ഥാനമന്തബ്യഞ്ജനസ്സ പരരൂപം ഹോതി യകാരതോ’ഞ്ഞസ്മിം ബ്യഞ്ജനേ; ഹേത്തബ്ബം; ബ്യഞ്ജനേതി കിം? ഭിന്ദിതബ്ബം. അയകാരേതി കിം? ഭിജ്ജതി.

മനാനം നിഗ്ഗഹീതം-.

മകാരനകാരന്താനം ക്രിയത്ഥാനം നിഗ്ഗഹീതം ഹോതയയകാരേ ബ്യഞ്ജനേ; ഗന്തബ്ബം, ജങ്ഘാ. ബ്യഞ്ജനേത്വേവ? ഗമനം; അയ കാരേത്വേവ? ഗമ്യതേ.

ന ബ്രൂസ്സോ-.

ബ്രൂസ്സ ഓ ന ഹോതി ബ്യഞ്ജനേ; ബ്രൂമി. ബ്യഞ്ജനേത്വേവ? അബ്രവി.

കഗാ ചജാനം ഘാനുബന്ധേ-.

ഘാനുബന്ധേ ചകാരജകാരന്താനം ക്രിയത്ഥാനം കഗാ ഹോന്തി യഥാക്കമം; വാക്യം, ഭാഗ്യം.

ഹനസ്സ ഘാതോ ണാനുബന്ധേ-.

ഹനസ്സ ഘാതോ ഹോതി ണാനുബന്ധേ; ആഘാതോ.

ക്വിമ്ഹി ഘോ പരിപച്ചസമോഹി-.

പഠ്യാദീഹി പരസ്സഹനസ്സഘോ ഹോതി ക്വിമ്ഹി; പലിഘോ, പടിഘോ, അഘം-രസ്സത്തം നിപാതനാ;സങ്ഘോ, ഓഘോ.

പരസ്സ ഘം സേ-.

ദ്വിത്തേ പരസ്സ ഹനസ്സ ഘം ഹോതി സേ; ജിഘംസാ.

ജിഹരാനം ഗിം-.

ദ്വിത്തേ പരേസം ജിഹരാനം ഗിം ഹോതി സേ; വിജിഗിംസാ, ജിഗിംസാ.

ധാസ്സ ഹോ-.

ദ്വിത്തേ പരസ്സ ധാസ്സ ഹ ഹോതി; ദഹതി.

ണിമ്ഹി ദീഘോ ദുസസ്സ-.

ദുസസ്സദീഘോ ഹോതി ണിമ്ഹീ; ദൂസിതോ--ണിമ്ഹീതി കിം? ദുട്ഠോ.

ഗുഹിസ്സ സരേ-

ഗുഹിസ്സ ദീഘോ ഹോതി സരേ; നിഗുഹനം--സരേതി കിം? ഗുയ്ഹം.

മുഹബഹാനഞ്ച തേ കാനുബന്ധേ’ത്വേ-.

മുഹബഹാനം ഗുഹിസ്സ ച ദീഘോ ഹോതി തകാരാദോ കാനുബന്ധേത്വാനത്വാവജ്ജിതേ; മൂള്ഹോ, ബാള്ഹോ, ഗുള്ഹോ--നേതി കിം? മുയ്ഹതി. കാനുബന്ധേതി കിം? മു-ഹിതബ്ബം. അത്വേതി കിം? മുയ്ഹിത്വാന, മുയ്ഹിത്വാ, കാനുബന്ധേത്വേതി അയമധികാരോ യാവ സാസസ്സസിസ്വേ"തി.

വഹസ്സുസ്സ-.

വഹസ്സൌസ്സ ദീഘോ ഹോതി തേ കാനുബന്ധേ ത്വാനത്വാവജ്ജിതേ; ചൂള്ഹോ.

ധാസ്സ ഹി-.

ധാ ധാരണേനിമസ്സ ഹി ഹോതി തേ കാനുബന്ധേ ത്വാനത്വാ വജ്ജിതേ; നിഹിതോ, നിഹിതവാ.

ഹമാദിരാനം ലോപോ'ന്തസ്സ -.

ഹമാദീനം രകാരന്താനം വാന്തസ്സലോപോ ഹോതി തേ കാനുബന്ധേ ത്വാനത്വാവജ്ജിതേ; ഗതോ, ഖതോ, ഹതോ, മതോ, തതോ, സഞ്ഞതോ, രതോ, കതോ--തേത്വേച? ഗമ്യതേ. കാനുബന്ധേത്വേവ. ഗന്തബ്ബം. അത്വേത്വേവ? ഗന്ത്വാന, ഗന്ത്വാ.

വചാദിനം വസ്സുട വാ-.

വചാദീനം വസ്സ വാ ഉട ഹോതി കാനുബന്ധേ'ത്വേ; ഉത്താ, വുത്തം; ഉത്ഥം, വുത്ഥം; അത്വേത്വേവ? വത്വാന, വത്വാ.

അസ്സു-.

വചാദീനമസ്സ ഉ ഹോതി കാനുബന്ധേ'ത്വേ; വുത്തം, വുത്ഥം.

വഢസ്സ വാ-.

വഢസ്സ അസ്സ വാ ഉ ഹോതി കാനുബന്ധേ'ത്വേ; വുഢോ, വഢോ--അത്വേത്വവ? വഢിത്വാന; വഢിത്വാ. കഥം വുത്തീതി?'വുത്തി മത്തേ'തി. നിപാതനാ; വത്തീതി ഹോതേവ യഥാലക്ഖണം.

യജസ്സയസ്സ ടിയീ-.

യജസ്സ യസ്സ ടിയീ ഹോന്തീ കാനുബന്ധേ'ത്വേ; ഇട്ഠം, സിട്ഠം, അത്വേത്വേവ? യജിത്വാന, യജിത്വാ.

ഠാസ്സി-.

ഠാസ്സി ഹോതി കാനുബന്ധേ'ത്വേ; ഠിതോ. അത്വേത്വേവ? ഠത്വാന, ഠത്വാ.

ഗാപാനമി ഹോതി കാനുബന്ധേ'ത്വേ; ഗീതം, പീതം. അത്വേത്വേവ? ഗായിത്വാ; നിച്ചം യാഗമോ; പാസ്സ തു പീത്വാനി ബഹുലാധികാരാ.

ജനിസ്സാ-.

ജനിസ്സ ആ ഹോതി കാനുബന്ധേ’ത്വേ; ജാതോ. അത്വേത്വേവ? ജനിത്വാ.

സാസസ്സസിസ്വാ-.

സാസസ്സ വാ സിസ്ഹോതി കാനുബന്ധേ’ത്വേ; സിട്ഠം, സത്ഥം; സിസ്സോ, സാസിയോ. അത്വേത്വേവ? അനുസാസിത്വാന.

കരസ്സാതവേ-.

കരസ്സആ ഹോതി തവേ; കാതവേ.

തുംതുനതബ്ബേസുവാ-.

തുമാദിസു വാ കരസ്സാ ഹോതി; കാതും, കത്തും, കാതുന, കത്തുന; കാതബ്ബം, കത്തബ്ബം.

ഞസ്സ നേ ജാ-.

ഞധാതുസ്സ ജാ ഹോതി നകാരേ; ജാനിതും, ജാനന്തോ. നേതി കിം? ഞാതോ.

സകാപാനം കുക്കു ണേ-.

സകആപാനം കുക്കു ഇച്ചേതേ ആഗമാ ഹോന്തി ണകാരേ. സക്കുണന്തോ, പാപുണന്തോ; സക്കുണോതി, പാപുണോതി. ണേതി കിം? സക്കോതി, പാപേതി.

നിതോ ചിസ്സ ജോ-.

നിസ്മാ പരസ്സ ചിസ്സ ഛോ ഹോതി; നിച്ഛയോ.

ജരസദാനമിമ വാ-.

ജരസദാനമന്തസരാ പരോ ഈമ ഹോതി വിഭാസാ; ജീരണാ, ജീരതി, ജീരാപേതി; നിസീദിതബ്ബം, നിസീദനം, നിസീദിതും, നിസീദതി--വാതി കിം? ജരാ, നിസജ്ജാ;’ഈമ വേതി യോഗവിഭാഗാ അഞ്ഞേസമ്പി?അഭിരഥ, സംയോഗാദിലോപോ’ത്ഥസ്സ.

ദിസസ്സ പസ്സദസ്സദസ്ദദക്ഖാ-.

ദിസസ്സ പസ്സാദയോ ഹോന്തി വിഭാസാ; വിപസ്സനാ, വിപസ്സിതും, വിപസ്സതി; സുദസ്സീ, പിയദസ്സീ, ധമ്മദസ്സീ, സുദസ്സം, ദസ്സനം, ദസ്സേതി; ദട്ഠബ്ബം, ദട്ഠാ, ദട്ഠും, ദുദ്ദസോ, അദ്ദസ; അദ്ദാ, അദ്ദം; അദ്ദക്ഖി, ദക്ഖിസ്സതി--വാത്വേവ? ദിസ്സന്തി ബാലാ.

സമാനാ രോ രീരിക്ഖകേസു -.

സമാനസദ്ദതോ പരസ്സ ദിസസ്സ ര ഹോതി വാ രീരിക്ഖകേസു; സരീ, സദീ; സരിക്ഖോ, സദിക്ഖോ; സരിസോ, സദിസോ.

ദഹസ്സ ദസ്സഡോ-.

ദഹസ്സ ദസ്സഡോ ഹോതി വാ; ഡാനേഹാ, ദാഹോ; ഡഹതി, ദഹതി.

അനഘണ്സ്വാപരീഹി ളോ-.

ആപരീഹി പരസ്സ ദഹസ്സ ദസ്സ ളോ ഹോതനഘണ്സു; ആണാഹനം, പരിളാഹോ.

അത്യാദിന്തേസ്വത്ഥിസ്സ ഭു-.

ത്യാദിന്നവജ്ജിതേസു പച്ചയേസു അസ ഭുവിച്ചസ്സ ഭു ഹോതി; ഭവിതബ്ബം.

ആദേസവിധാനമസസ്സാപ്പയോഗത്ഥമേതസ്മിം വിസയേ--ഏതേന കത്ഥചി കസ്സചി ധാതുസ്സാപ്പയോഗോ’പി ഞാപിതോ ഹോതി--അത്യാദിന്തേസൂതി കിം? അത്ഥി, സന്തോ. അത്ഥിസ്സാതി കിം? അസ്സതിസ്സ മാ ഹോതു.

അആസ്സആദിസു -.

അആദോ ആആദോ സ്സആദോ ച അത്ഥസ്സ ഭു ഹോതി; ബഭുവ, അഭവാ, അഭവിസ്സാ, ഭവിസ്സതി.

ന്തമാനാന്തിയിയുംസ്വാദിലോപോ-.

ന്താദീസ്വത്ഥിസ്സാദിലോപോ ഹോതി; സന്തോ, സമാനോ, സന്തി, സന്തു, സിയാ, സിയും--ഏതേസ്വിതി കിം? അത്ഥി.

പാദിതോ ഠാസ്സ വാ ഠഗോ ക്വചി-.

പാദീഹി ക്രിയാവിസേസജോതകേഹി സദ്ദേഹി പരസ്സ ഠാസ്സ ക്വചി ഠഹോ വാ ഹോതി; സണ്ഠഹന്തോ, സന്തിട്ഠന്തോ; സണ്ഠഹതി, സന്തിട്ഠതി--പ പരാ അപ സംഅനു അവ ഓ നി ദു വി അധി അപി അതി സു ഉഅഭിപതി പരി ഉപ ആ പാദി; ക്വചീതി കിം? സണ്ഠിതി.

ദാസ്സിയങി-.

പാദിതോ പരസ്സ ദാസ്സ ഇയങി ഹേനാതി ക്വചി; അനാദിസിത്വാ, സമാദിയതി; ക്വചീത്വേവ? ആദായ.

പാദിതോ പരസ്സകരസ്സ ക്വചിഖ ഹോതി; സങ്ഖാരോ, സങ്ഖരീ യതി -- കരസ്സാതി അവത്വാ കരോതിസ്സാതി വചനം തിമ്ഹി ച വികരണുപ്പത്തി ഞാപേതും.

പുരസ്മാ-.

പുര ഇച്ചസ്മാ നിപാതാ പരസ്സ കരസ്സഖ ഹോതി; പുരക്ഖതാ, പുരേക്ഖാരോ, ഏത്തം തദമിനാദിപാഠാ.

തിതോ കമസ്സ-.

നിസ്മാ പരസ്സ കമസ്സ ക്വചി ഖ ഹോതി; പുരക്ഖതാ, പുരേക്ഖാരോ, ഏത്തം തദമിനാദിപാഠാ.

നിതോ കമസ്സ-.

നിസ്മാ പരസ്സ കമസ്സ ക്വചി ഖ ഹോതി; നിക്ഖമതി; ക്വചിത്വേവ? നിക്കമോ.

യുവണ്ണാനമിയങുവങി സരേ-.

ഇവണ്ണുവണ്ണന്താനം ക്രിയത്ഥാനമിയങുവങി ഹോന്തി സരേ ക്വചി;വേദിയതി, ബ്രുവന്തി; സരേതി കിം? നിവേദേതി, ബ്രൂതി; ക്വചീത്വേവ? ജയതി, ഭവതി.

അഞ്ഞാദിസ്സാസ്സീ ക്യേ-.

ഞാദിതോ’ഞ്ഞസ്സ ആകാരന്തസ്സ ക്രിയത്ഥസ്സ ഈ ഹോതി ക്യേ; ദിയതി; അഞ്ഞാദിസ്സാതി കിം? ഞായതി, തായതി.

തനസ്സാ വാ-.

തനസ്സ ആ ഹോതി വാ ക്യേ; തായതേ, തഞ്ഞതേ.

ദീഘോ സരസ്സ-.

സരന്തസ്സ ക്രിയത്ഥസ്സദീഘോ ഹോതി ക്യേ; ചീയതേ, സൂയതേ. സാനന്തരസ്സ തസ്സ ഠോ-.

സകാരന്തതോ ക്രിയത്ഥാ പരസ്സാനന്തരസ്സതകാരസ്സ ഠ ഹോതി; കുട്ഠോ, തുട്ഠവാ, തുട്ഠബ്ബം, തുട്ഠീ; അനനതരസാതി കിം? തുസ്സിത്വാ.

കസസ്സിമ ച വാ-.

കസസ്മാ പരസ്സാനന്തരസ്സ തസ്സ ഠ ഹോതി, കസസ്സ വാ ഇമ ച; കിട്ഠം, കട്ഠം--അനന്തരസ്സാത്വേവ? കസിതബ്ബം.

ധസ്തോത്രസ്താ -.

ഏതേ സദ്ദാ നിപച്ചന്തേ.

പുച്ഛാദിതോ-.

പുച്ഛാദീഹി ക്രിയത്ഥേഹി പരസ്സാനന്തരസ്സ തകാരസ്സ ഠ ഹോതി; പുട്ഠോ, ഭട്ഠോ, യിട്ഠോ--അനന്തരസ്സാത്വേവ? പുച്ഛിത്വാ.

സാസവസസംസസസാ ഥോ-.

എതേഹി പരസ്സാനന്തരസ്സ തസ്സ ഥ ഹോതി; സത്ഥം, വുത്ഥം, പസത്ഥം, സത്ഥം--കഥമനുസിട്ഠോതി? "കഥനരാനം ടഠണലാ"തി. ഠോ. അനന്തരസ്സാത്വേവ? സാസതും.

ധോ ദഹഭേഹി-.

ധകാരഹകാരഭകാരന്തേഹി ക്രിയത്ഥേഹി പരസ്സാനന്തരസ്സ തസ്സ ധ ഹോതി; വുദ്ധോ, ദുദ്ധം,ലദ്ധം.

ദഹാ ഢോ-.

ദഹാ പരസ്സാനന്തരസ്സ തസ്സ ഢ ഹോതി; ദഢ്ഢോ.

ബഹസ്സുമ ച-.

ബഹാ പരസ്സാനന്തരസ്സ തസ്സ സോ ഹോതി, ബഹസ്സുമ ച സസന്തയോഗേന; ബുഢ്ഢോ.

രുഹാദീഹി ഹോ ള ച -.

രുഹാദീഹി പരസ്സാനന്തരസ്സതസ്സ ഹ ഹോതി, ളോ ചാന്തസ്സ; ആരുള്ഹോ, ഗുള്ഹോ, വുള്ഹോ, ബാള്ഹോ; അനന്തരസ്സാത്വേവ? ആരോഗതും.

മുഹാ വാ-.

മുഹാ പരസ്സാനന്തരസ്സ തസ്സ ഹ ഹോതി വാ, ളോ ചാന്തസ്സ ഹസന്തിയോഗേന; മുള്ഹോ, മുദ്ധോ.

ഭിദാദിതോ നോ ക്തക്കവന്തുനം-. ഭിദാദിതോ പരേസം ക്തക്തവന്തുനം തസ്സനോ ഹോതി; ഭിന്നോ, ഭിന്നവാ, ഛിന്നോ, ഛിന്നവാ, ഛന്നോ, ഛന്നവാ, ഖിന്നോ, ഖിന്നവാ, ഉപ്പന്നോ, ഉപ്പനനവാ, സിന്നോ, സിന്നവാ, സനേനാ, സന്നവാ, പീനോ, പീനവാ, സൂനോ, സൂനവാ, ദീനോ, ദീനവാ, ഡീനോ, ഡീനവാ, ലീനോ, ലീനവാ, ലൂനോ, ലൂനവാ--ക്തക്തവന്തുനത്തി കിം? ഭിത്തി; ഛിത്തി, ഭോത്തും, ഛേത്തും.

ദാത്ഥിന്നോ-.

ദാതോ പരേസം ക്തക്തവന്തുനം തസ്സ ഇന്നോ ഹോതി; ദിന്നോ, ദിന്നവാ.

കിരാദീഹി ണോ-.

കിരാദീഹി പരേസം ക്തക്തവന്തുനം തസ്സാനന്തരസ്സ ണ ഹോതി; കിണ്ണോ, കിണ്ണവാ, പുണ്ണോ, പുണ്ണവാ, ഖീണോ, ഖീണവാ.

തരാദീഹ രിണ്ണോ-.

തരാദീഹി പരേസം ക്തക്തവന്തുനം തസ്സരണ്ണോ ഹോതി; തിണ്ണോ, തിണ്ണവാ, ജിണ്ണോ, ജിണ്ണവാ, ചിണ്ണോ, ചിണ്ണവാ.

ഗോ ഭഞ്ജാദീഹി-.

ഭഞ്ജാദീഹി പരേസംക്തക്തവന്തുനം തസ്സാനന്തരസ്സഗ ഹോതി; ഭഗ്ഗോ, ഭഗ്ഗവാ, ലഗ്ഗോ, ലഗ്ഗവാ, നിമുഗ്ഗോ, നിമുഗ്ഗവാ, സംവിഗ്ഗോ, സംവിഗ്ഗവാ.

സുസാ ഖോ-.

സുസാ പരേസം ക്തക്തവന്തുനം തസ്സ ഖോ ഹോതി; സുക്ഖോ, സുക്ഖവാ.

പചാ കോ-.

പചാ പരേസം ക്തക്കവന്തുനം തസ്സ കോ ഹോതി; പക്കോ, പക്കവാ.

മുചാ വാ-.

മുചാ പരേസംക്തക്തവന്തുനം തസ്സ കോ വാ ഹോതി; മുക്കോ, മുത്തോ; മുക്കവാ, മുത്തവാ--സക്കോതി ണ്വാദിസു സിദ്ധം--ക്തക്തവന്തുസു സത്തോ സത്തവാത്വേവ ഹോതി.

ലോപോ വഡ്ഢാ ക്തിസ്സ-.

വഡ്ഢാ പരസ്സക്തിസ്സ തസ്സ ലോപോ ഹോതി; വഡ്ഢി.

ക്വിസ്സ-.

ക്രിയത്ഥാ പരസ്സ ക്വിസ്സ ലോപോ ഹോതി; അഭിഭു.

ണിണാപീനം തേസു-.

ണിണാപീനം ലോപോ ഹോതി തേസു ണിണാപീസു;'കാരേന്തം പയോജയയതി'കാരേതി, കാരാപേതി.

ക്വചീ വികരണാനം-.

വികരണാനം ക്വചി ലോപോ ഹോത; ഉദപാദി, ഹന്തി.

മാനസ്സ മസ്സ-.

ക്രിയത്ഥാ പരസ്സ മാനസ്സ മകാരസ്സ ലോപോ ഹോതി ക്വചി; കരാണോ; ക്വചതി കിം? കുരുമാനോ.

ഏഇലസ്സേ-.

ഏഇലാനമേ ഹോത ക്വചീ; ഗഹേത്വാ, അദേന്തി; ക്വചീത്വേവ? വപിത്വാ.

പ്യോ വാ ത്വാസ്സ സമാസേ-.

ത്വാസ്സവാ പ്യോ ഹോത സമാസേ; പകാരോ’പ്യേ സസ്സാ’തി. വിസേസനത്ഥാ; അഭിഭൂയ, അഭിഭവിത്വാ--സമാസേതി കിം? പത്വാ; ക്വചാസമാസേ’പി ബഹകുലാധികാരാ?ലതം ദന്തേഹി ഛിന്ദിയ.

തുംയാനാ-.

ത്വാസ്സ വാ തുംയാനാ ഹോന്തി സമാസേ ക്വചി; അഭിഹറ്റൂം, അഭിഹരിത്വാ; അനുമോദിയാന, അനുമോദിത്വാ--അസമാസേ-പി ബഹുലാധികാരാ? ദഠും; ദിസ്വാ--ഏസമപ്പവിസയതാഞാപനത്ഥോ യോഗവിഭാഗോ.

ഹനാ രച്ചോ-.

ഹനസ്മാ പരസ്സ ത്വാസ്സ രച്ചോ വാ ഹോതി സമാസേ; അഹച്ച, അഹനിത്വാ.

സാസാധികരാ ച്ചരിച്ചാ-.

സാസാധീഹി പരാ കരാ പരസ്സ ത്വാസ്സ ച്ചരിച്ചാ വാ ഹോന്തി യഥാക്കമം; സക്കച്ച, സക്കരിത്വാ, അസക്കച്ച, അസക്കരിത്വാ, അധികിച്ച, അധികരിത്വാ,

ഇതോ ച്ചോ-.

ഇഇച്ചസ്മാ പരസ്സ ത്വാസ്സ ച്ചോ വാ ഹോതി; അധിച്ച, അധിയിത്വാ, സമേച്ച, സമേത്വാ.

ദിസാ വാനവാ സ ച-.

ദിസതോ ത്വാസ്സ വാനവാ ഹോന്തി വാ, ദിസസ്സ ച സകാരോ തം സന്തിയോഗേന; സസ്സ സവിധാനം പരരൂപബാധനത്ഥം; ദിസ്വാന, ദിസ്വാ, പസ്സിത്വാ--കഥം നാദട്ഠാ പരതോ ദോസന്തി? ഞാപകാത്വാസ്സ വലോപോ; ഏവം ലദ്ധാ(ന) ധനന്തിആദിസു.

ഏഇ ബ്യഞ്ജനസ്സ-.

ക്രിയത്ഥാ പരസ്സ ബ്യഞ്ജനാദിപ്പച്ചയസ്സ ഞി വാ ഹോതി; ഭുഞ്ജിതും, ഹോത്തു; ബ്യഞ്ജനസ്സാതി കിം? പാചകോ.

രാ നസ്സ ണോ-.

രാന്തതോ ക്രിയത്ഥാ പരസ്സ പച്ചയനകാരസ്സ ണോ ഹോതി; അരണം, സരണം.

ന ന്തമാനത്യ്വാദിനം-.

രാന്തതോ പരേസം ന്തമാനത്യാദീനം നസ്സ ണോ ന ഹോതി; കരോന്തോ, കുരുമാനോ; കരോന്തി.

ഗമയമിസാസദിസാനം വാ ച്ഛങി-.

ഏതേസം വാ ച്ഛങി ഹോതി ന്തമാനത്യാദിസു; ഗച്ഛന്തോ, ഗച്ഛമാനോ, ഗച്ഛതി; യച്ഛന്തോ, യച്ഛമാനോ, യച്ഛതി; ഇച്ഛന്തോ, ഇച്ഛമാനോ, ഇച്ഛതി; അച്ഛന്തോ, അച്ഛമാനോ, അച്ഛതി; ദിച്ഛന്തോ, ദിച്ഛമാനോ, ദിച്ഛതി. വാതി കിം? ഗമിസ്സതി; വവത്ഥിത വിഹാസത്തേനഞ്ഞേസു ച ക്വചി? ഇച്ഛിതബ്ബം, ഇച്ഛാ, ഇച്ഛിതും; അച്ഛിതബ്ബം, അച്ഛതും; അഞ്ഞേസഞ്ച യോഗവിഭാഗാ? പവേച്ഛതി.

ജരമരാനമീയങി-.

ഏതേസമീയങി വാ ഹോതി ന്തമാനത്യാദിസു; ജീയന്തോ, ജീരന്തോ; ജീയമാനോ, ജീരമാനോ; ജീയതി, ജീരതി; മീയന്തോ, മരന്തോ; മീയമാനോ, മരമാനോ; മീയതി, മരതി.

ഠാപാനം തിട്ഠപിവാ-.

ഠപാനം തിട്ഠപിവാ ഹോന്തി വാ ന്തമാനത്യാദിസു; തിട്ഠന്തോ, തിട്ഠമാനോ, തിട്ഠതി; പിവന്തോ, പിവതി; വാത്വേവ? ഠാതി, പാതി.

ഗമവദദാനം ഘമ്മവജ്ജദജ്ജാ-.

ഗമാദീനം ഘമ്മാദയോ വാ ഹോന്തി ന്തമാനത്യ്യാദിസു; ഘമ്മന്തോ, ഗച്ഛന്തോ; വജ്ജന്തോ, വദന്തോ; ദജ്ജന്തോ, ദദന്തോ.

കരസ്സ സോസ്സ കുബ്ബകുരുകയിരാ-.

കരസ്സ സഓകാരസ്സ കുബ്ബാദയോ വാ ഹോന്തി ന്തമാനത്യാദിസു; കുബ്ബന്തോ, കയിരന്തോ, കരോന്തോ; കുബ്ബമാനോ, കുരുമാനോ, കയിരമാനോ, കരാണോ; കുബ്ബതി, കയിരതി, കരോതി; കുബ്ബതേ, കുരുതേ, കയിരതേ--വചത്ഥിതവിഭാസത്താ വാധികാരസ്സ ഭിയ്യോ മാനപരച്ഛക്കേസുകുരു, ക്വവിദേവ പുബ്ബച്ഛക്കേ? അഗ്ഘം കുരുതു നോ ഭവം; സോസ്സാതി വുത്തത്താ കത്തരി യേവിമേ.

ഗഹസ്സ ഘേപ്പോ-.

ഗഹസ്സ വാ ഘേപ്പോതി ന്തമാനത്യാദിസു; ഘേപ്പന്തോ, ഘേപ്പമാനോ, ഘേപ്പതി--വാത്വേവ? ഗണ്ഹാതി.

ണോ നിഗ്ഗഹിതസ്സ-.

ഗഹസ്സ നിഗ്ഗഹതസ്സ ണോ ഹോതി; ഗണ്ഹിതബ്ബം, ഗണ്ഹിതും, ഗണ്ഹന്തോ.

ഇതി മോഗ്ഗല്ലാനേ വ്യാകരണേ വുത്തിയം ഖാദികണ്ഡോ പഞ്ചമോ.

വത്തമാനേ തിഅന്തിസിഥമിമത്ഞന്തേ സേവ്ഹ്ഞേമ്ഹേ-.

വത്തമാന്ഞാരദ്ധാപരിസമത്തേ അത്ഥേ വത്തമാനതോ ക്രിയത്ഥാ ത്യാദയോ ഹോന്തി; ഗച്ഛതി, ഗച്ഛന്തി, ഗച്ഛസി, ഗച്ഛഥ, ഗച്ഛാമി, ഗച്ഛാമ; ഗച്ഛതേ, ഗച്ഛന്തേ,

ഗച്ഛസേ, ഗച്ഛവ്ഹേ, ഗച്ഛേ, ഗച്ഛമ്ഹേ --കഥം പുരേ അധമ്മോ ദിപ്പതി, പുരാ മരാമിതി? വത്തമാനസ്സേവ വത്തുമിട്ഠത്താ, തംസമീപസ്സതഗ്ഗഹണേന ഗഹണാ; പുരേപുരാസദ്ദേഹി വാ അനാഗതത്താവഗമ്യതേ, തദാ തസ്സ വത്തമാനത്താ; കാലവ്യത്തയോ വാ ഏസോ; ഭവന്തേവ ഹി കാലന്തരേ'പി ത്യാദയോ ബാഹുലകാ?"സന്തേസു പരിഗുഹാമി മാ ച കിഞ്ചി ഇതോ അദം, കായയസ്സ ഭേദാ അഭിസമ്പരായം സഹവ്യതം ഗച്ഛതി വാസവസ്സ, അനേകജാതിസംസാരം സന്ധാവിസ്സം, അതിവേലം നമസ്സിസ്സന്തി".

ഭവസ്സതി സ്സതിസ്സന്തിസ്സസിസ്സഥസ്സാമിസ്സാമസ്സതേസ്സന്തേ സ്സസേസ്സവ്ഹേസ്സംസ്സാമ്ഹേ-.

ഭവിസ്സതി അനാരദ്ധേ അത്ഥേ വത്തമാനതോ ക്രിയത്ഥാ സ്സത്യാദയോ ഹോന്തി; ഗമിസ്സതി, ഗമിസ്സന്തി, ഗമിസ്സസി, ഗമിസ്സഥ, ഗമിസ്സാമി, ഗമിസ്സാമ; ഗമിസ്സതേ, ഗമിസ്സന്തേ, ഗമിസ്സസേ, ഗമിസ്സവ്ഹേ, ഗമിസ്സം, ഗമിസ്സാമ്ഹേ.

നാമേ ഗരഹാവിമ്ഭയേസു-.

നാമസദ്ദേ നിപാതേ സതി ഗരഹായം വിമ്ഭയേ ച ഗമ്യമാനേസ്സത്യാദയോ ഹോന്തി; ഇമേ ഹി നാമ കല്യാണധമ്മാ പടിജാനിസ്സന്തി; ന ഹി നാമ ഭിക്ഖവേ തസ്സ മോഘപുരിസസ്സപാണേസു അനുദ്ദയാ ഭവിസ്സതി; കഥഞ്ഹി നാമ സോ ഭിക്ഖവേ മോഘപുരിസോ സബ്ബമത്തികാമയം കുടികം കരിസ്സതി; തത്ഥ നാമ ത്വം മോഘപുരിസമയാ വിരാഗായ ധമ്മേ ദേസിതേ സരാഗായ വേതേസ്സസി, അത്ഥി നാമതാത സുദിന്ന ആഭിദോസികം കുമ്മാസം പരിഭുഞ്ജിസ്സസി, അത്ഥിയേവിഹാപി നിന്ദാവഗമോ. വിമ്ഭയേ?- അച്ഛരിയം വത ഭോ അബ്ഭൂതം വത ഭോ സന്തേന വത ഭോ പബ്ബജിതാ വിഹാരേനവിരന്തി, യത്ര ഹി നാമ സഞ്ഞീ സമാനോ ജാഗരോ പഞ്ചമത്താനീ സകടസതാനി നിസ്സായ നിസ്സായ അതിക്കന്താനി നേവ ദക്ഖിതി, ന പന സദ്ദം സോസ്സതി; അച്ഛരിയം അന്ധോ നാമ പബ്ബതമാരോഹിസ്സതി; ബധിരോ നാമ സദ്ദം സോസ്സതി.

ഭുതേ ഈഉംഓത്ഥേമ്ഭാആഊസേവ്ഹംഅമ്ഭേ-.

ഭുതേ പരിസമത്ത്ഞത്ഥേ വത്തമാനതോ ക്രിയത്ഥാ ഈആദയോ ഹോന്തി; അഗമീ, അഗമും, അഗമോ, അഗമിത്ഥ, അഗമിം, അഗമിമ്ഹാ; അഗമാ, അഗമൂ, അഗമിസേ, അഗമിവ്ഹം, അഗമ, അഗമിമ്ഹേ--ഭുത സാമഞ്ഞവചനിച്ഛായമനജ്ജതനേപി? സുവോ അഹോസി ആനന്ദോ.

അനജ്ജതനേ ആഊഓത്ഥഅമ്ഹാത്ഥത്ഥുംസേവ്ഹംഇംമ്ഭസേ-.

അവിജ്ജമാനജ്ജതനേ ഭുതേ'ത്ഥേ വത്തമാനതോ ക്രിയത്ഥാ ആആദയോ ഹോന്തി.

> ആഞായ്യാ ച ഉട്ഠാനാ ആഞായ്യാ ച സംവേസനാ,
> ഏസജ്ജതനോ കാലോ അഹരൂഭയതഡ്ഢരത്തം വാ;

അഗമാ, അഗമൂ, അഗമോ, അഗമത്ഥ, അഗമ, അഗമമ്ഹാ; അഗമിത്ഥ, അഗമത്ഥും, അഗമസേ, അഗമവ്ഹം, ഗമിം, അഗമമ്ഹസേ; അഞ്ഞപദത്ഥോ

കിം? അജ്ജ ഹിയ്യോ വാ അഗമാസി.

പരോക്ഖേ ഓഏത്ഥഅമ്ഭത്ഥരേത്ഥോവ്ഹോഇമ്ഹേ-.

അപച്ചക്ഖേ ഭുതാനജ്ജതനേ'ത്ഥേ ചത്തമാനതോ ക്രിയത്ഥാ അആദയോ ഹോന്തി; ജഗാമ, ജഗമു, ജഗമേ, ജഗമിത്ഥ, ജഗമ, ജഗമിമ്ഹ; ജഗമിത്ഥ, ജഗമിരേ, ജഗമിത്ഥോ, ജഗമിവ്ഹോ, ജഗമി, ജഗമിമ്ഹേ. ——————-

മൂള്ഹവിക്ഖിത്തബ്യാസത്തചിത്തോനത്തനാപി ക്രിയാ കതാഭിനിബ്ബത്തികാലേ'നുപലദ്ധാ സമാനാ ഏലേനാനുമീയമാനാ പരോക്ഖാച വത്ഥുതോ; തേനുത്തമവ്സയേ'പി പയോഗസമ്ഭവോ.

ഏയ്യാദോ വാതിപത്തിയയം സ്സാസ്സംസുസ്സേസ്സഥസ്സംസ്സമ്ഹാസ്സഥ സ്സിംസുസ്സസേസ്സവ്ഹേസ്സിംസ്സാമ അസേ-.

ഏയ്യാദോ വിസയേ ക്രിയാതിപത്തിയം സ്സാദയോ ഹോന്തി വിഭാസാ; വിധുരപ്പച്ചയോപനിപാതതോ കാരണവേകല്ലതോ വാ ക്രിയായാതി പതനമനിപ്ഫത്തി ക്രിയാതിപത്തി; ഏതേ ച സ്സാദയോ സാമത്ഥിയാതീതാനാഗതേസ്വേവ ഹോന്തി, ന വത്തമാനേ, തത്ര ക്രിയാതിപത്ത്യ സമ്ഭവാ.

സചേ പഠമവയേ പബ്ബജ്ജം അലഭിസ്സാ, അരഹാ അഭവിസ്സാ; ദക്ഖിണേന ചേ അഗമിസ്സാ, ന സകടം പരിയാഭവിസ്സാ- ദക്ഖിണേന ചേ അഗമിസ്സംസു, അഗമിസ്സേ, അഗമിസ്സഥ, അഗമിസ്സം, അഗമിസ്സമ്ഹാ, അഗമിസ്സഥ, അഗമിസ്സിംസു, അഗമിസ്സസേ, അഗമിസ്സവ്ഹേ,അഗമിസ്സിം, അഗമിസ്സാമ അസേ- ന സകടം പരിയാഭവിസ്സാ. വാതി കിം? ദക്ഖിണേന ചേ ഗമിസ്സതി, ന സകടം പരിയാഭവിസ്സതി.

ഹേതുഫലേസ്വേയ്യഏയ്യുംഏയ്യാസഏയ്യാഥഏയ്യാമിഏയ്യാമഏഥ ഏരംഏഥോഏയ്യവ്ഹോഏയ്യംഏയ്യാമ്ഹേ-.

ഹേതുഭുതായം ഫലഭുതായഞ്ച ക്രിയായം വത്തമാനതോ ക്രിയത്ഥാഏയ്യാദയോ വാ ഹോന്തി.

സചേ സംഖാരാ നിച്ചാ ഭവേയ്യും, ന നിരുജ്ഝേയ്യും; ദക്ഖിനേണന ചേ ഗച്ഛേയ്യ, ന സകടം പരിയാഭവേയ്യ-ദക്ഖിണേന ചേ ഗച്ഛേയ്യും, ഗച്ഛേയ്യാസി, ഗച്ഛേയ്യാഥ, ഗച്ഛേയ്യാമി, ഗച്ഛേയയ്യാമ; ഗച്ഛേഥ, ഗച്ഛേരം, ഗച്ഛേഥോ, ഗച്ഛേയ്യവ്ഹോ, ഗച്ഛേയ്യം, ഗച്ഛേയ്യാമ്ഹേ- ന സകടം പരിയാഭവേയ്യ; ഭവനം ഗമനഞ്ച ഹേതു, അനിരുജ്ഝനം പരിയാഭവനഞ്ച ഫലം--ഇഹ കസ്മാ ന ഹോതി?- ഹന്തീതി പലായതി, വസ്സതീതി ധാവതി, ഹനിസ്സതീതി പലായിസ്സതീതി? ഇതിസദ്ദേനേവ ഹേതുഹേതുമന്തതായയ ജോതിതത്താ വാതി കിം ദക്ഖിണേന ചേ ഗമിസ്സതി, ന സകടം പരിയാ ഭവിസ്സതി.

പഞ്ഹപത്ഥനാവിധിസൂ-.

പഞ്ഹോ-സമ്പുച്ഛനം സമ്പധാരണാ നിരൂപനാ കാരിയനിച്ഛയനം; പത്ഥനാ-യാവനമിട്ഠാസിംസനഞ്ച; വിധാനം വിധി നിയോജനം ക്രിയാസു വ്യാപാരണാ;

സാ ച ദുവിധാവ?- സാദരാനാദരവസേന, വിസയഭേദേന ഭിന്നായപി തദുഭയാനതിവത്തനതോ.

ഏതേസു പഞ്ഹാദിസു ക്രിയത്ഥതോ ഏയ്യാദയോ ഹോന്തി; പഞ്ഹേ?- കിമായസ്മാ വിനയമ്പരിയാപുണേയ്യ,ഉദാഹു ധമ്മം?; ഗച്ഛേയ്യം വാഹം ഉപോസഥം, ന വാ ഗച്ഛേയ്യം?, പത്ഥനായം?- ലഭേയ്യാഹകകമ്ഭന്തേ ഭഗവതോ സന്തികേ പബ്ബജ്ജം, ലഭേയ്യം ഉപസമ്പദം; പസ്സേയ്യം തം വസ്സസതം അരോഗം. വിധിമ്ഹി?-ഭവം പത്തം പചേയ്യ, ഭവം പുഞ്ഞം കരേയ്യ, ഇഹ ഭവം ഭുഞ്ജേയ്യ, ഇഹ ഭവം നിസീദേയ്യ, മാണവകം ഭവം അജ്ഝാപേയ്യ--അനുഞ്ഞാപത്തകാലേസുപി സിദ്ധാവ, തത്ഥാപി വിധിപ്പതീതിതോ; അനുഞ്ഞായം?ഏവംകരേയ്യാസി. പത്തകാലേ?- കടം കരേയ്യാസി, പത്തോ തേ കാലോ കടകരണേ; യദി സങ്ഘസ്സ പത്തകല്ലം സങ്ഘോ ഉപോസഥം കരേയ്യ; ഏതസ്സ ഭഗവാ കാലോ, ഏതസ്സ സുഗത കാലോ, യമ്ഭഗവാ സാവകാനം സിക്ഖാപദം പഞ്ഞപേയ്യ--പേസനേ'പിച്ഛന്തി?- ഗാമം ത്വം ഭണേ ഗച്ഛേയ്യാസി.

തുഅത്തുഹിഥമിമതംഅന്തംസ്സുവ്ഹോഞാമസേ-.

പഞ്ഹാദിസ്വേതേ ഹോന്തി ക്രിയത്ഥതോ; ക്രിയത്ഥതോ; യച്ഛതു, ഗച്ഛന്തു, ഗച്ഛാഹി, ഗച്ഛഥ, ഗച്ഛാമി, ഗച്ഛാമ, ഗച്ഛതം, ഗച്ഛന്തം, ഗച്ഛസ്സു, ഗച്ഛവ്ഹോ, ഗച്ഛേ, ഗച്ഛാമസേ--പഞ്ഹേ?- കിന്നു ഖലു ഹോ വ്യാകരണമധിയസ്സു?. പത്ഥനായം?- ദദാഹി മേ, ജിവതു ഭവം. വിസിമ്ഹി?-കടം കരോതു ഭവം, പുഞ്ഞം കരോതു ഭവം, ഇഹ ഭവം ഭുഞ്ജതു, ഇഹഭവം നിസീദതു, ഉദ്ദിസതു ഭന്തേ ഭഗവാ പാതിമോക്ഖാ. പേസനേ?- ഗച്ഛ ഭണേ ഗാമം. അനുമതിയം?ഏവം കരോഹി. പത്തകാലേ?-കാലോ'യം തേ മഹാവീര ഉപ്പജ്ജ മാതുകുച്ഛിയം.

സത്ത്യരഹേസ്വേയ്യാദി-.

സത്തിയം അരഹത്ഥേ ച ക്രിയത്ഥാ. ഏയ്യാദയോ ഹോന്തി; ഭവം ഖലു രജ്ജം കരേയ്യ, ഭവം സത്തോ; അരഭോ.

സമ്ഭാവനേ വാ-.

സമ്ഭാവനേ ഗമ്യമാനേ ധാതുനാ വുച്ചമാനേ ച ഏയ്യാദയോഹോന്തി വിഭാസാ; അപി പബ്ബതം സിരസാ ഭിന്ദേയ്യ. ക്രിയാതിപത്തിയന്തുസ്സാദി?- അസനിയാപി ഹതോ നാപതിസ്സാ സമ്ഭാവേമി സദ്ദഹാമിഅവകപ്പേമി ഭുഞ്ജേയ്യ ഭവം; ഭുജിസ്സതി ഭവം, അഭുഞ്ജി ഭവം. ക്രയാതിപത്തിയന്തുസ്സാദി-സമ്ഭാവേമി നാഭുജിസ്സം ഭവം.

മായോഗേ ഈആആദി-.

മായോഗേ സതി ഈആദയോ ആആദയോ ച വാ ഹോന്തി; മാസ്സുപുനപി ഏവരൂപമകാസി, മാ ഭവം അഗമാ വനം; വാതി കിം? മാ തേകാമഗുണേ ഭമസ്സു ചിത്തം, മാ ത്വം കരിസ്സസി, മാ ത്വം കരേയ്യാസി--അസകകാലത്ഥോ'യമാരമ്ഭോ; ബുദ്ധോ'ഭവിസ്സതീതി പദന്തര സമ്ബന്ധേന അനാഗതകാലതാ പതിയതേ, ഏവം കതോ കടോ സ്വേഭവിസ്സതി, ഭാവി കച്ചമാസീതി; ലുനാഹി ലുനാഹിത്വേവായം ലുനാതി, ലുനസ്സു ലുനസ്സുത്വേവായം ലുനാതീതി ത്വാദീനമേവേതം മജ്ഝിമപുരി സേകവചനാനമാഭിക്ഖഞ്ഞേ

വിബ്ബവനം; ഇദം വുത്തം ഹോതി?-ഏവമേസ തുരിതോ അഞ്ഞേ'പി നിയോജേന്തോ വിയ കിരിയം കരോതീതി; ഏവം ലുനാഥ ലുനാഥാത്വേവായം ലുനാതി, ലുനവ്ഹോ ലുനവ്ഹോ ത്വേവായം ലുനാതി; തഥാ കാലത്തരേസുപി ലുനാഹി ലുനാഹിത്വേവായം അലുനി, അലുനാ, ലുലാവ, ലുനിസ്സതീതി; ഏവം സ്സുമ്ഹി ച യോജനീയം--തഥാ സമുച്ചയേ'പി മഠമട, വിഹാരമടേത്വേവായമടതി; മഠമടസ്സു, വിഹാരമടസ്സുത്വേവായമടതി--ബ്യാപാരഭേദേ തു സാമഞ്ഞവചനസ്സേവ ബ്യാപകത്താ അനുപ്പയോഗോ ഭവതി? ഓദനം ഭുഞ്ജ, യാഗുമ്പിവ, ധാനാ ഖാദേത്വാവായമജ്ഝോഹരതി.

പുബ്ബപരച്ഛക്കാനമേകാനേകേസു തുമ്ഹാമ്ഹസേസേസു ദ്വേദ്വേ മജ്ഝിമുത്തമപഠമാ-.

ഏകനേകേസുതുമ്ഹാമ്ഹസദ്ദവചനീയേസു തദഞ്ഞസദ്ദവചനീയേസു ച കാരകേസുപുബ്ബച്ഛക്കാനം പരച്ഛക്കാനം മജ്ഝിമുത്തമപഠമാ ദ്വേ ദ്വേ ഹോന്തി യഥാക്കമം ക്രിയത്ഥാ; ഉത്തമസദ്ദോ'യം സഭാവതോ തതിയദുകേ രുള്ഹോ--ത്വം ഗച്ഛസി, തുമ്ഹേ ഗച്ഛഥ, ത്വം ഗച്ഛസേ, തുമ്ഹേ ഗച്ഛവ്ഹേ; ത്വംഗച്ഛസി, തുമ്ഹേ ഗച്ഛഥ, ത്വം ഗച്ഛസേ, തുമ്ഹേ ഗച്ഛവ്ഹേ; അഹംഗച്ഛാമി, മയം ഗച്ഛാമ,അഹം ഗച്ഛേ, മയം ഗച്ഛാമ്ഹേ; സോ ഗച്ഛതി, തേ ഗച്ഛന്തി, സോ ഗച്ഛതേ, തേ ഗച്ഛന്തേ.

സാമത്ഥിയാ ലദ്ധന്താ അപ്പറുജ്ജമാനേസുപി തുമ്ഹാമ്ഹസേസേസു ഭവന്തി--ഗച്ഛസീ, ഗച്ഛഥ, ഗച്ഛസേ, ഗച്ഛവ്ഹേ; ഗച്ഛാമി, ഗച്ഛാമ, ഗച്ഛേ, ഗച്ഛാമ്ഹേ; ഗച്ഛതി,ഗച്ഛന്തി, ഗച്ഛതേ, ഗച്ഛന്തേ.

ആഈഊസ്സാദിസ്വഞ വാ-.

ആആദോ ഈആദോ സ്സാആദോ ച ക്രിയത്ഥസ്സ വാ അഞ ഹോതി, ഞകാരോ'നുബന്ധോ--അഗമാ, ഗമാ; അഗമീ, ഗമീ; അഗമിസ്സാ, ഗമിസ്സാ.

അആദിസ്വാഹോ ബ്രൂസ്സ-. ബ്രൂസ്സ ആഹോ ഹോതി അആദിസു; ആഹ, ആഹു.

ഭുസ്സ ചുക-.

അആദിസു ഭുസ്സ ചുക ഹോതി; കകാരോ'നുബന്ധോ; ഉകാരോ ഉച്ചാരണത്ഥോ; ബഭുവ.

പുബ്ബസ്സ അ-.

അആദിസു ദ്വിത്തേ പുബ്ബസ്സ ഭുസ്സഅ ഹോതി; ബഭുവ.

ഉസ്സംസ്വാഹാ വാ-.

ആഹാദേസാ പരസ്സൌസ്സഅംസുവാ ഹോതി; ആഹംസു ആഹു.

ത്യന്തീനം ടടൂ-.

ആഹാ പരേസം തിഅന്തീനം ടട്ടൂ ഹോന്തി; ടകാരാ സബ്ബാദേസത്ഥാ; ആഹ, ആഹു. അതോയേവ ച ഞാപകാ തിഅന്തിസു ച ബ്രൂസ്സാഹോ.

ഈആദോവചസ്സോമ-.

ഈആദിസുവചസ്സ ഓമ ഹോതി; മകാരോ'നുബന്ധാ; അവോച; ഈആദോതി കിം? അവച.

ദാസ്സ ദം വാ മമേസ്വദ്വിത്തേ-.

അദ്വിത്തേ വത്തമാനസ്സ ദാസ്സ ദം വാ ഹോതി മിമേസു; ദമ്മി,ദേമി; ദമ്മ, ദേമ. അഞ്ചിത്തേതി കിം? ദദാമി. ദദാമ.

കരസ്സ സോസ്സകും-.

കരസ്സ സഓകാരസ്സ കും വാ ഹോതി മിമേസു; കുമ്മി, കുമ്മ; കരോമി, കരോമ.

കാ ഈആദിസു-.

കരസ്സ സഓകാരസ്സകാ ഹോതി വാ ഈആദിസു; അകാസി, അകരി; അകംസു, അകരിംസു; അകാ, അകരാ.

ഹാസ്സചാഹങി സ്സേന-.

കരസ്സസോസ്സഹാസ്സച ആഹങി വാ ഹോതി സ്സേന സഹ; കാഹതി, കരിസ്സതി; അകാഹാ, അകരിസ്സാ;ഹാഹതീ, ഹായിസ്സതി; ആഹാഹാ, അഹായിസ്സാ.

ലഭവസച്ഛിദഭിദരുദാനം ച്ഛങി-.

ലഭാദീനം ച്ഛങി വാ ഹോതി സ്സേന സഹ; അലച്ഛാ, അലഭിസ്സാ, ലച്ഛതി, ലഭിസ്സതി; അവച്ഛാ, അവസിസ്സാ; വച്ഛതി, വസിസ്സതി; ഛേച്ഛാ, അച്ഛിന്ദിസ്സാ; ഛേച്ഛതി. ഛിന്ദിസ്സതി; ഹേച്ഛാ, ഭിന്ദിസ്സാ; ഭേച്ഛതി,ഭിന്ദിസ്സതി; അരുച്ഛാ, അരോദിസ്സാ; രുച്ഛതി, രോദിസ്സതി. അഞ്ഞസ്മിമ്പി ഛിദസ്സ വാ ച്ഛങി യോഗവിഭാഗാ?- അച്ഛേച്ഛും, അച്ഛിന്ദിംസു. അഞ്ഞേസം വ?-ഗച്ഛം, ഗച്ഛിസ്സം.

ഭുജമുചവചവിസാനം ക്ഖങി-.

ഭുജാദീനം ക്ഖങി വാ ഹോതി സ്സേന സഹ; അഭോക്ഖാ, അഭുഞ്ജിസ്സാ; ഭോക്ഖതി, ഭുജിസ്സതി; അമോക്ഖാ, അമുഞ്ചിസ്സാ; മോക്ഖതിം മുഞ്ചിസ്സതി; അചക്ഖാ, അവചിസ്സാ; ചക്ഖതി. വചിസ്സതി; പാവേക്ഖാ, പാവിസിസ്സാ; പവേക്ഖതി, പവിസിസ്സതി. വിസസ്സാഞ്ഞസ്മിമ്പി വാ ക്ഖങി യോഗവിഭാഗാ?- പാവേക്ഖി, പാവിസി.

ആഈആദിസു ഹരസ്സാ-.

ആആദോഈആദോ ച ഹരസ്സആ ഹോതിചാ; അഹാ, അഹരാ; അഭാസി, അഭരി.

ഗമിസ്സ-.

ആആദോഈആദോ ച ഗമിസ്സാ ഹോതി വാ; അഗാ, അഗമാ; അഗാ,അഗമി. സംസസ്സ ച ഛങി-.

സംസസ്സ ച ഗമിസ്സ ച ഛങി വാ ഹോതി ആഈആദിസു; അഢഞ്ഛാ, അഢംസാ; അഢഞ്ഛി,അഢംസി; അഗഞ്ഛാ, അഗച്ഛാ, അഗഞ്ഛി, അഗച്ഛി.

ഹൂസ്സഹേഹേഹിഹോഹീ സ്സച്ചാദോ-.

ഹൂസ്സ ഹ്ഞാദയോ ഹോന്തി സ്സച്ചാദോ; ഹേസ്സതി, ഹേഹിസ്സതി, ഹോഹിസ്സതി.

ണാനാസു രസ്സോ-.

കണകനാസു ക്രിയത്ഥസ്സരസ്സോ ഹോതി; കിണാതി, ധുനാതി.

ആഈഊമ്ഹാസ്സാസ്സമ്ഹാനം വാ-.

ഏസം വാ രസ്സോ ഹോതി; ഗമ, ഗമാ; ഗമി, ഗമീ; ഗമു; ഗമിമ്ഹ, ഗമിമ്ഹാ; ഗമിസ്സ, ഗമിസ്സാ; ഗമിസ്സമ്ഹ, ഗമിസ്സമ്ഹാ.

കുസരുഹേഹിസ്സ ഛി-.

കുസാ രുഹാ ച പരസ്സ ഈസ്സ ഛി വാ ഹോതി; അക്കോച്ഛി, അക്കോസി; അഭിരുച്ഛി, അഭിരുഹി.

അഈസ്സആദീനം ബ്യഞ്ജനസ്സിഞ-.

ക്രിയത്ഥാ പരേസം അആദീനം ഈആദിനം സ്സആദീനവ ബ്യഞ്ജനസ്സെഞ ഹോതി വിഭാസാ; ബഭുവിത്ഥ,അഭവിത്ഥ, അഭവിസ്സാ, അനുഭവിസ്സാ, അനുഭവിസ്സതി, അനുഭോസ്സതി, (ഹരിസ്സതി) ഹസ്സതി. ഏതേസന്തി കിം? ഭവതി; ബ്യഞ്ജനസ്സാതി കിം? ബഭുവ.

ബ്രൂതോ തിസ്സീഞ-.

ബ്രൂതോ പരസ്സ തിസ്സ ഈഞ വാ ഹോതി; ബ്രവീതി, ബ്രൂതി.

ക്യസ്സ-.

ക്രിയത്ഥാ പരസ്സക്യസ്സ ഈഞ്ചാ ഹോതി; പചീയതി പച്ചതി.

ഏയ്യാഥസ്സ്ഞആഈഥാനം ഓഅഅംത്ഥത്ഥോവ്ഹോക-.

ഏയ്യാഥാദീനം ഓആദയോ വാ ഹോന്തി യഥാക്കമം; തുമ്ഹേ ഭവേയ്യാഥോ, ഭവേയ്യാഥ; ത്വം അഭവിസ്സ, അഭവിസ്സേ; അഹം അഭവം, അഭവ; സോ അഭവിത്ഥ, അഭവാ; സോ അഭവിത്ഥോ, അഭവീ; തുമ്ഹേ ഭവഥവ്ഹോ, ഭവഥ--ആസഹവരിതോവ അകാരോ ഗയ്ഹതേ--ഥോ പനന്തേ നിദ്ദേസാ ത്വാദിസമ്ബന്ധീയേവ, തസ്സേവ വാ നിസ്സിതത്താ; നിസ്സയയകരണമ്പി ഹി സുത്തകാരാവിണ്ണം.

ഉംസ്സിംസ്വംസു -.

ഉമിച്ചസ്സ ഇംസുഅംസു വാ ഹോന്തി; അഗമിംസു, അഗമംസു, അഗമും.

ഏമന്താ സും-.

ഞാദേസതോ ഓആദേസതോ ച പരസ്സ ഉമിച്ചസ്സ സും വാ ഹോതി; നേസും, നയിംസു; അസ്സോസും, അസ്സും--ആദേസത്താഖ്യാ പനത്ഥം ത്തഗ്ഗഹണം.

ഹൂതോ രേസും-.

ഹൂതോ പരസ്സ ഉമിച്ചസ്സ രേസും വാ ഹോതി; അഹേസും, അഹവും.

ഓസ്സ ഐത്ഥത്ഥോ-.

ഓസ്സ അആദയോ വാ ഹോന്തി; ത്വം അഭവ, അഭവി, അഭവിത്ഥ, അഭവിത്ഥോ, അഭവോ.

സി-.

ഓസ്സ സി വാ ഹോതി; അഹോസി ത്വം അഹുവോ.

ദീഘാ ഈസ്സ-.

ദീഘതോ പരസ്സ ഈസ്സ സി വാ ഹോതി; അകാസി, അകാ; അദാസി, അദാ.

മ്ഹാത്ഥാനമുഞ-.

മ്ഹാത്ഥാനമുഞ്ദ്വാ ഹോതി; അഗമുമ്ഹാ, അഗമിമ്ഹാ; അഗമുത്ഥ, അഗമിത്ഥ.

ഇംസ്സ ച സിഞ-.

ഇമിച്ചസ്സ സിഞ വാ ഹോതി മ്ഹാത്ഥാനഞ്ച ബഹുലം; അകാസിം, അകരിം; അഅകാസിമ്ഹാ, അകരിമ്ഹാ;അകാസിത്ഥ, അകരിത്ഥ.

ഏയ്യുംസ്സും-.

ഏയ്യുമിച്ചസ്സ ഉം വാ ഹോതി; ഗച്ഛും, ഗച്ഛേയ്യും.

ഹിസ്സതോ ലോപോ-.

അതോ പരസ്സ ഹിസ്സ ലോപോ വാ ഹോതി; ഗച്ഛ, ഗച്ഛാഹി--അതോതി കിം? കരോഹി.

ക്യസ്സ സ്സേ-.

ക്യസ്സ വാ ലോപോ ഹോതി സ്സേ; അന്ധഭവിസ്സാ, അനുഭുയിസ്സാ, അനുഭവിസ്സതി, അനുഭുയിസ്സതി.

അത്ഥിതേയ്യാദിച്ഛന്തം സ്സുസസഥസംസാമ -.

അസ-ഭുവീച്ചസ്മാ പരേസംഎയ്യാദിച്ഛന്നം സാദയോ ഹോന്തി യഥാക്കമം; അസ്സ, അസ്സു, അസ്സ, അസ്സഥ, അസ്സം, അസ്സാമ.

ആദിദ്വീന്നമിയാഇയും-.

അത്ഥിതേയ്യാദിച്ഛന്നം ആദിഭൂതാനം ദ്വിന്നം ഇയാഇസും ഹോന്തി യഥാക്കമം; സിയാ, സിയും.

തസ്സഥോ-.

അത്ഥിതോ പരസ്സ തകാരസ്സ ഥോ ഹോതി; അത്ഥ, അത്ഥു.

സിഹിസ്വട-.

അത്ഥിസ്സ അട ഹോതി സിഹിസു; ടോ സബ്ബാദേസത്ഥോ; അസി, അഹി.

മിമാനം വാ മ്ഹിമ്ഹാ ച-.

അത്ഥിസ്മാ പരേസം മിമാനം മ്ഹിമ്ഹാ വാ ഹോന്തി, തംസന്തിയോ ഗേന ത്ഥിസ്സ അട ച; അമ്ഹി,അസ്മി; അമ്ഹ, അസ്മ.

എസു സ-.

എസു മിമേസുഅത്ഥിസ്സ സകാരോ ഹോതി; അസ്മി, അസ്മ; പരരൂപബാധനത്ഥം.

ഈആദോ ദീഘോ-.

അത്ഥിസ്സ ദീഘോ ഹോതി ഈആദിമ്ഹി; ആസി, ആസും, ആസി, ആസിത്ഥ, ആസിം, ആസിമ്ഹാ.

ഹിമിമേസ്വസ്സ-. അകാരസ്സ ദീഘോ ഹോതി ഹിമിമേസു; പവാഹി, പവാമി, പവാമ; മുയ്ഹാമി.

സകാ ണാസ്സ ഖ ഈആദോ-.

സകസ്മാ കണാസ്സ ഖോ ഹോതി ഈ ആദിസു; അസക്ഖി, അസക്ഖിംസു.

സ്സേ വാ-.

സകസ്മാ കണാസ്സ ഖോ വാ ഭോതി സ്സേ; സക്ഖിസ്സാ, സക്കുണിസ്സാ; സക്ഖിസ്സതി, സക്കുണിസ്സതി.

തേസു സുതോ കേണാകണാനം രോട-.

തേസു ഈആദിസ്സേസു സുതോ പരേസം കേണാകണാനം രോട ഹോതി; അസ്സോസി, അസുണി; അസ്സോസ്സാ, അസുണിസ്സാ; സോസ്സതി, സുണിസ്സതി.

ഞാസ്സ സനാസ്സ നായോ തിമ്ഹി-.

സനാസ്സ ഞാസ്സ നായോ വാ ഹോതി തിമ്ഹി; നായതി. ജാനാതി.

ഞമ്ഹി ജം-.

ഞാദേസേ സനാസ്സ ഞാസ്സ ജം വാ ഹോതി; ജഞ്ഞാ, ജാനേയ്യ.

ഏയ്യസ്സിയാഞാ വാ-.

ഞാതോ ഏയ്യസ്സ ഇയാഞാ ഹോന്തി വാ; ജാനിയാ, ജഞ്ഞാ, ജാനേയ്യ.

ഈസ്സച്ഛാദിസു കനാ ലോപോ-.

ഈആദോ സ്സച്ഛാദോ ച ഞാതോ കനാ ലോപോ വാ ഹോതി; അഞ്ഞസി, അജാനി; ഞസ്സതി, ജാനിസ്സതി.

സ്സസ്സ ഹി കമ്മേ-.

ഞാതോ പരസ്സസ്സസ്സ ഹി വാ ഹോതി കമ്മേ; പഞ്ഞായിഹിതി, പഞ്ഞായിസ്സതീ,

ഏതിസ്മാ-.

ഏതിസ്മാ പരസ്സസ്സസ്സഹി ഹോതി വാ; ഏഹിതി, ഏസ്സതി.

ഹനാ ഛേഖാ-.

ഹനാ സ്സസ്സ ഛേഖാ വാ ഹോന്തി; ഹഞ്ഛേമ, ഹനിസ്സാമ; പടിഹംഖാമി, പടിഹനിസ്സാമി.

ഹാതോ ഹ-.

ഹാതോ പരസ്സ സ്സസ്സ ഹ ഹോതി വാ; ഹാഹതി, ഛഹിസ്സതി.

ദക്ഖഖഹേഹിഹോഹീഹി ലോപോ-.

ദക്ഖാദീഹി ആദേസേഹി പരസ്സസ്സസ്സ ലോപോ വാ ഹോതി; ദക്ഖതി. ദക്ഖിസ്സതി; സക്ഖതി, സക്ഖിസ്സതി; ഹേഹിതി, ഹേഹിസ്സതി; ഹോഹിതി, ഹോഹിസ്സതി.

കയിരേയ്യസ്സേയ്യുമാദീനം-.

കയിരാ പരസ്സേയ്യുമാദീനമേയ്യസ്സ ലോപോ ഹോതി; കയിരും, കയിരാസി, കയിരാഥ, കയിരാമി, കയിരാമ.

ടാ-.

കയിരാ പരസ്സ ഏയ്യസ്സടാ ഹോതി; സോകയിരാ.

ഏഥസ്സാ-.

കയിരാ പരസ്സേഥസ്സ ആ ഹോതി; കയിരാഥ.

ലഭാ ഇംഈനം ഥംഥാ വാ-.

ലഭസ്മാ ഇംഈഇച്ചേസം ഥംഥാ ഹോന്തി വാ; അലത്ഥം, അലഭിം; അലത്ഥ, അലഭി.

ഗുരുപുബ്ബാ രസ്സാ രേ ന്തേന്തീനം-.

ഗുരുപുബ്ബസ്മാ രസ്സാ പരേസം ന്തേന്തീനം രേ വാ ഹോതി; ഗച്ഛരേ, ഗച്ഛന്തി; ഗച്ഛരേ, ഗച്ഛന്തേ; ഗമിസ്സരേ, ഗമിസ്സന്തി; ഗമിസ്സരേ, ഗമിസ്സന്തേ--ഗുരുപുബ്ബാതി കിം? പചന്തി. രസ്സാതി കിം? ഹോന്തി

ഏയ്യേയ്യാസേയ്യന്തം ടേ-.

ഏയ്യാദീനം ടേ വാ ഹോതി; സോ കരേ, സോ കരേയ്യ; ത്വം, കരേ, ത്വം കരേയ്യാസി; അഹം കരേ, അഹം കരേയ്യം.

ഓവികരണസ്സു പരച്ഛക്കേ-.

ഓവികരണസ്സ ഉ ഹോതി പരച്ഛക്കവിസയേ; തനുതേ.

പുബ്ബച്ഛക്കേ വാ ക്വചി-.

ഓവികരണസ്സ ഉ ഹോതി വാ ക്വചി പുബ്ബച്ഛക്കേ; വനുതി, വനോതി.

ഏയ്യാമസ്സേമു ച-.

ഏയ്യാമസ്സേമു വാ ഹോതി, ഉ ച; ഭവേമു, ഭവേയ്യാമു, ഭവേയ്യാമ.

ഇതി മോഗ്ഗല്ലാനേ വ്യാകരണേ വുത്തിയം ത്യാദികണ്ഡോ ഛട്ഠോ.

സമത്താ ചായം മോഗ്ഗല്ലാനവുത്തി ഛഹി ഭാണവാരേഹി.

യസ്സ രഞ്ഞോ പഭാവേന ഭാവിതത്തസമാകുലം,
അനാകുലം ദുലദ്ധീഹി പാപഭിക്ഖൂഹി സബ്ബസോ;

ലങ്കായ മുനിരാജസ്സ സാസനം സാധു സണ്ഠിതം,

പുണ്ണവന്ദസമായോഗാ വാരിധീച വിവദ്ധതേ;

പരക്കമെഭുജേ തസ്മിം സദ്ധാബുദ്ധിഗുണോദിതേ,
മനുവംസദ്ധജാകാരേ ലങ്കാദീപം പസാസതി;

മാഗ്ഗല്ലാനേന ഥേരേന ധീമതാ സുചിവുത്തിനം,
രചിതം യം സുവിഞ്ഞേയ്യമസന്ദിദ്ധമനാകുലം;

അസേസവിസയവ്യാപി ജിനവ്യപ്പഥനിസ്സയം,
സദ്ദസത്ഥമനായാസസാധിയം ബുദ്ധിവദ്ധനം;

തസ്സ വുത്തി സമാസേന വിപുലത്ഥപ്പകാസനീ,
രചിതാ പുന തേനേവ സാസനുജ്ജോതകാരിനാതി;